

Эсэгэ ороноо, эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!



БУРЯАД

БҮГЭДЭ АРАДАЙ СОНИН

ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-нээ гарана



2009 оной сентябриин 3 Четверг

№ 35 (21729)

Намарай эхин хара бишэн харын 14 гарагай 5

Бурятия

Манай сонин Россин хэблэлэй алтан жасада оруулагданхай

Сентябриин 5 – Улаан-Үдэ хотын һайндэр



УВАЖАЕМЫЕ ЧИТАТЕЛИ!

ПОДПИШИТЕСЬ НА НАШУ ГАЗЕТУ

- Экономика и культура во времена глобальных перемен
- История, традиции и современность
- Бурятия – особая зона развития туризма и экологических проектов
- Бурят-монголы и мировое сообщество
- Астрология и мистика
- «Бадма баабайнда баяртай, хухюутэй даа» (страница юмора и смеха)
- «Восточная пчелка» (детская полоса творчества)
- Из сокровищницы мировой литературы, монгольских летописей, из золотого фонда бурятской литературы
- ТВОРЧЕСКИЕ КОНКУРСЫ:**
- «Лучшие люди Бурятии»
- «Символ девяти знамен»
- «Буряад үнэн» – «Дүхэриг» – центр литературной жизни Бурятии.

По вопросам подписки на газету с получением в редакции или с доставкой в организацию (не менее 10 экземпляров) обращаться в отдел распространения по адресу: г. Улаан-Удэ, ул. Каландаришвили, д.23, тел.: 21-50-52, факс: 21-54-54.

По вопросам подписки газеты по почте обращайтесь в почтовые отделения Почты России до 20 числа каждого месяца.

АРЬЯА-БААЛЫН ДЭМБЭРЭЛТЭ АДИС

Сентябриин 5-да 18 сагта хүүжэмэй колледжын байшан соо (пр. Победы, 17) геше Джампа Тинлэй багша боди сэдхэхэл үршөөдэг Арьяа-Баала бурханай джинан (адис) хүртөөхэнь.

ХҮНДЭТЭ УЛААН-ҮДЫНХИД!

Үнэнхэ зүрхэнһөө хотын мүндэлһэн үдэрөөр Та бүгэдэниие амаршалнаб.

Буряад Республикын ниислэл хотын мүндэлһэн үдэрые нэгэ бүлэ шэнгээр булта тэмдэглэдэгбди. Эртэ урдын онсо шухаг түүхэтэй ниислэл хотомнай эндэ түрэнэн, иишэ хүдэлхэ, ажаһууха хүүгэдэй хүмүүжүүлхэ гэжэ ерэнэн хүн бүхэнэй хуби заяантай нягта холбоотой. Улаан-Үдэ аяншалагшадые хүндэтэйгөөр хүлээн абана. Энэ зундаа ниислэл хотодо уласхоорондын, бүхы Россин хэмжээндэ хуралдаанууд болон хэмжээ ябууланууд амжалтатай үнгэргэгдөө. Хэдэн мянгаад айлшадые угтажа абаха шадалтай байһанаа харуулаа. Гэхэ зуура эдэ зоной хүдэлхэ болон амарха тон таарамжатай эрхэ байдал манай ниислэл хотодо түхээрэгдэһэн байна. Бүхы дэлхэйдэ, гүрэн дотор болон республика соогоо омогорхоомор үйлэдбэри эндэ эрхилэгдэнэ. Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг олзын хэрэг эрхилэгшэд урагшатайгаар хүдэлнэ. Ниислэл хотын хүндэтэй хүнүүд болонхой.

Мүнөө үеын Улаан-Үдэ хотын ерээдүй бата найдамтай. Республикын ниислэл хотын ажаһууштадай хүсэл оролдолгоор тэрэнэй түхэл шарай найжарна, олзын хэрэг эрхилэгшэдэй найдамтай түб болонхой. Улаан-Үдэ аяншалагшадые хүндэтэйгөөр хүлээн абана. Энэ зундаа ниислэл хотодо уласхоорондын, бүхы Россин хэмжээндэ хуралдаанууд болон хэмжээ ябууланууд амжалтатай үнгэргэгдөө. Хэдэн мянгаад айлшадые угтажа абаха шадалтай байһанаа харуулаа. Гэхэ зуура эдэ зоной хүдэлхэ болон амарха тон таарамжатай эрхэ байдал манай ниислэл хотодо түхээрэгдэһэн байна. Бүхы дэлхэйдэ, гүрэн дотор болон республика соогоо омогорхоомор үйлэдбэри эндэ эрхилэгдэнэ. Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг олзын хэрэг эрхилэгшэд урагшатайгаар хүдэлнэ. Ниислэл хотын хүндэтэй хүнүүд болонхой.

Бүгэдэйн оролдолгоор Улаан-Үдэ Россин хүгжэн халбаржа байһан хото болгохо аргатайбди. Талаан бэлигтэй, ажалша бэрхэ улаан-үдынхидэй хүсөөр Буряад оромнай амжалтатай хүгжэхэл байха. Та бүгэдэндэ зол жаргал, хүгжэлтэ дэбжэлтэ, удаан һаһа эдлэхэметнай хүсэнэб.

Буряад Республикын Президент В.В.НАГОВИЦЫН

ХҮНДЭТЭ УЛААН-ҮДЫНХИД!

Буряад Республикын Арадай Хуралай зүгһөө республикын алдарты ниислэл хото болохо Улаан-Үдэ мүндэлһэн үдэрөөр Та бүгэдэниие хани халуунаар амаршалнаб!

Баян түүхэтэй, ёһо заншалнуудтай хотодо түрэнэн, өөдөө болоһон, иишэ хүдэлхэе эрээд, ходоодо эндэ үлэһэн бүхы хүнүүдэй һайндэр болоно. Улаан-Үдэ саг үргэлжэ хубилна, экономика болон соёлой талаар арга боломжонь хүсэ шадалынь үргэдэнэ, болбосон түхэлтэй болгодоно. Улаан-Үдэ хадаа ехэ хараа түсэ-бүүдтэй Зүүн Сибириин түб боложо байһанхай. Байгал шадар аяншалага-амаралгын зоно байгуулгатай хамта Буряадай соёлой түб болохо Улаан-Үдэдэ онсо анхарал хандуулагдана.

Республикын ниислэл хото Улаан-Үдэ хүгжэлтэдэ Арадай Хуралай депутатууд ходо ханалаа табижа, анхаралаа-хандуулжа байдаг. Хотын ажаһууштада хэрэгтэй, шухала удхатай хуулинуудые баталан абажа, тэдэнэй ажабайдал һайжаруулжа гэжэ оролдоно.

Ниислэл хотын жэл эрхэ бүри гоё һайхан боложо байһандань, ажаһуушта бүхэнэйн оруулан хубита байха. Имангал хүнүүд үсэд нэтэрүү ажалаараа, гамтай нарин хандасаараа түрэл хотынгоо хүгжэлтэдэ хубитаяа оруулна. Хүн зониие эмшэлжэ, үхибүүдые нургажа, барилга хэжэ, ниислэл хотые болбосон түхэлтэй болгожо байһан бүхы ажалшадта онсо баярые хүргэмөөр.

Улаан-Үдэ хото хүгжэн халбаржа, энхэ тайбан байхань болтогой! Хотын ажаһууштада зол жаргал, энхэ элүүрые, бүхы һайн һайхание хүсэнэб! һайндэрөөр, хүндэтэ нютагаархид!

Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ М.М.ГЕРШЕВИЧ

УЛААН-ҮДЫН ХҮНДЭТЭ АЖАҢУУТШАД БОЛОН АЙЛШАД!

Манай дуратай хото 343-дахия мүндэлһэн үдэрөө тэмдэглэнэ. Он жэлэй ошохо тума тэрэнэй түхэл шарай ехэ хубилна. Хэдэн даххар гоё һайхан байшан гэрнүүд баригдана. Худалдаа наймаанай түбүүд, хүүгэдэй сээсэригүүд нээгдэнэ. Харгынүүд, үйлсэнүүд, паркнүүд заһабарилагдана. Гоё һайхан сээсэгүүд таригдажа, хотыемнай шэмэглэнэ, гудамжануудые болбосон түхэлтэй болгоно. Буряад ороной ниислэл хотые үзэмжэ һайхан болгохын тула ехэл оролдолго гаргагдана.

Энэ зундаа Улаан-Үдэдэ Байгалай мэдээсэлэй, экономика хуралсалай ехэ хуралдаанууд үнгэргэгдөө. Россин Президент Дмитрий Медведев манай республика һаяхан ерээд ошобо гэшэ ааб даа. Эдэ бүгэдэн хадаа манай ниислэл хотын анхарал татамаар болоһыень гэршэлнэ. Айлшадтай үгөөр, эзэдын һайн талаһаа бэе харуулаа, юуб гэхэдэ, манай эндэ ерэнэн зондо харуулха, мүн омогорхохотые зүйлнүүд би.

Байгша ондо шухала удхатай барилганууд бүтэһэн байна. Нэрлэбэл, Н.А.Бестужевай нэрэмжэтэ ород драмын театрай ордон, Федеральна казначействын Буряад Республикадахи управлениин байшан, Аэропорт һууриной хүүгэдэй сээсэриг болон бусад.

Байгша оной түрүүшын хахад жэлдэ 236 гэр байра ашаглалгада тушаагдаа. Байгша ондо республикын ниислэл хотодо 150 мянган түрбэлжэн метр талмайда гэр байра ашаглалгада тушаагдаха ёһотой. Хотын харгынүүдые тон һайнаар заһабарилжа байһанхайбди. Хотын һайндэрые утгуулан, Соведүүдэй талмай шэнэлэгдээ. Байгша ондо 219,5 миллион түхэриг хэмжээндэ ниислэл хотын харгынүүдые заһабарилха хүдэлмэри дүүргэгдэхэ юм.

Хотын ажаһууштадай ажабайдалай шанар һайжаруулха, Улаан-Үдэ ажаһуухада таарамжатай болбосон түхэлтэй хото болгохо гэшэ манай гол зорилго мүн.

Хүндэтэ ажаһууштад! Маанадые болон олон тоото айлшадые хотын һайндэрэй үдэр һонирхолтой программа хүлээнэ. Та бүгэдэ энэ һайндэртэ эдэбхитэйгээр хабаадахат, энэ һайндэр сэдхэхэдэтай хадуутдаха байха гэжэ бидэ найданабди.

Та бүгэдэниие үнэн зүрхэнһөө һайндэрөөр амаршалнаб! Та бүгэдэндэ бүхы һайниие хүсэнэб, манай дуратай хото саашадаа хүгжэн халбарга лэ!

Улаан-Үдэ хотын мэр Геннадий АЙДАЕВ

ОЛЗО ОЛОХО – ӨӨНЭДЫМНАЙ ГАРТА

Россин Федерациин Президент Дмитрий МЕДВЕДЕВЭЙ

Буряад Республика ерээд ошоһон дүнгүүдые Вячеслав НАГОВИЦЫН согсолбо



Буряадай Президент республикын олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй журналистнуудтай августын 31-дэ уулзалга үнгэргөө. Уулзалгын эхиндэ Вячеслав Наговицын тэдэниие эхилхэеэ байһан хуралсалай шэнэ жэлээр амаршалаа, Россин Президентын манай республикатай танилсалгые үнэн бодотоор, дүүрэнээр олондо мэдээсэлһэнэйн түлөө тэдэндэ баярые хүргөө.

Россин Президент Дмитрий Медведевтэй хэлсэлһэн асуудалнуудай дундаһаа гурбан зүүлдэнэ Вячеслав Наговицын онсо анхаралаа хандуулба.

Энэнь хадаа онкологийн больницын болон хирургийн корпусой барилга болоно. Ушарын гэхэдэ, манай республикада технологическа талаар хангалга дэлхэйн хэмжээнһээ ехэ гээгдэнхэй. Хэрбээ энэ хангалгые һайжаруулбал, муу үбшэ-нүүдые саг соонь медицинын шэнэ онһон хэрэгсэлнүүдэй аргаар элирүүлжэ, зүбөөр эмшэлжэ, хүнэй һаһа үшөө 25 жэлээр утадхаха аргатайбди.

Үшөө нэгэ шухала асуудал гэхэдэ, Мокско ГЭС-эй барилга болоно. Дмитрий Анатольевичтой энэ асуудал зүбшэн

хэлсэхэдэ, энэ ГЭС ашаглалгада тушаагдаһан байгаа һаа, Саяно-Шушенский ГЭС-тэ тохёолдоһон гэнтын аюулай хойшолонгууд ехэ мэдэрэгдэнгүй, элшэ хүсөөр хангалга дутахагүй байгаа. Эгээл шухалан гэхэдэ, БАМ шадар экономика ажал ябуулгые эдэбхижүүлхэ гэнэн федеральна түбэй зорилгые Мокско ГЭС шииндхэхэ арга олгохо байгаа гүб даа.

Николай БАДМАРИНЧИНОВ, манай корр. (Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта).



Буряад Республикын Президент- Правительствын Түрүүлэгшэ В.Наговицнай түсэлэлгын зүблөөнэй дүнгүүдэ

Буряадай Президентын пресс-секретарь Александр Дружининэй мэдээсэлээр, түсэлэлгын зүблөөндэ Президент – Правительствын Түрүүлэгшэ Вячеслав Наговицын ажалай дэлгүүрэй байдал болон ажалай салин түлээгөөр ушаруулагдаһан үри шэри тухай Буряад Республикын экономикаын министрэй мэдээсэл шагнаад, энэ министрствэдэ Буряад Республикадахи гүрэнэй статистикын федеральна албанай территорияльна албан зургаантай хамта ажалгүйшүүлэй олон аймагуудаар суглаа үнгэргэхиень даалгаба.

Буряад Республикын барилгын гэр байрын-коммунальна комплексые шэнэлэлгын министр муниципальна аймагуудай болон хотын округуудай дулаасуулгын хаһада хэр бэлэн болоһон тухай Президентдэ мэдээсэл, харин транспортые, энергетикые болон харгын ажыхые хүжөөлгөөр министр республика дотор харгыннуудые барилгын хэрэг байдал тухай дуулгаба. Тийхэдэ нураасалай болон эрдэм ухаанай министр республикын хургуулинуудай нураасалай шэнэ жэлдэ хэр бэлэн болоһон тухай мэдээсэл. Хүдөө ажахын болон эдее хоолой министр үбһэ тэжээл бэлэдхэлгын ябаса тухай республикын толгойлогшодо мэдээсэл.

Барилгын болон гэр байрын-коммунальна комплексые шэнэлэлгын министр, транспортые, энергетикые болон харгын ажыхые хүжөөлгөөр министр Россин Федерациин субъектнүүдэй гүрэнэй засагай зургаануудта гү, али өөһэдэйн хүтэлбэрийн албан зургаануудта саг зуура хүтэлбэрлгэдэ энергетикын болон дулаагаар хангалтын объектнүүдые дамжуулан үгэхэ арга боломжо тухай Россин Федерациин нормативна актуудай проектнүүд тухай мэдээсэл түсэлэлгын зүблөөндэ бэлдэхэ болоо.

Хүдөө ажахын болон эдее хоолой министр Сибириин урда зүгэй нотагуудаар агропромышленна комплексые хүжөөхэ комплексно регионууд хоорондын инвестиционно проектэе зоёһон хараалха тухай Россин Федерациин Региональна хүжэлтын министрствын үүсхэлые хаража үзөөд, Буряад Республикын энэ проектдэ хабаадаха дурадхалнуудые оруулха болоо. Харин барилгын болон гэр байрын коммунальна комплексые шэнэлэлгын министр Россин Федерациин Правительствын зүблөөнэй материалнуудые шудалаад, энэ зүблөөндэ мэдээсэл даабари Президентһээ абаа.

Буряад Республикын барилгын болон гэр байрын коммунальна комплексые шэнэлэлгын министр, байгаалин нөөснүүдэй министр, зөөрийн болон газарай харилсаануудай министр Вячеслав Наговицынай даалгабарайар республикын муниципальна аймагуудаар гэр байрын барилгые үргэдэхэ талаар дурадхалнуудые оруула, тийхэдэ «Гүрэнэй болон муниципальна зөөридэ байһан газарай участогуудые түлөөлгүгөөр хубийн зөөридэ үгэхэ тухай» хуулиие бэлүүлгэ тухай мэдээсэл бэлдэхэ юм.

Хүдөө ажахын болон эдее хоолой министр Буркооп-союзтай хамта Буряад Республикын агропромышленна комплексые хүжөөлгын программануудые бэлүүлгэдэ эд хэрэглэгшэдэй кооперациин хабаадалгаар дурадхалнуудые оруула болоо.

Социальна хүжэлтын талаар Правительствын Түрүүлэгшын оролгошо болон республикын Физическэ культура болон спортын талаар агентствын хүтэлбэрилгшэ Москва хотын хүүгдээй болон нуража байһан залуушуулай дунда физическэ хүмүүжүүлгые нарижуула олонитын спорт хүжөөхэ тухай Москвагай Правительствын 2009 оной майн 12-ой тогтоолые шудалжа, дурадхалнуудые оруула даабари абаа.

Буряад Республикын хүн зоние социальна талаар хамгаалгын министр Россин Федерациин Пенсионно жасын Буряад Республикадахи таһагтай хамта пенсионернүүдэ социальна картокануудые нэбтэргүүлгээр Башкортостанай дүй дүршэл шудалжа, дурадхалнуудые оруула болоо.

Улаан-Үдэ хотын захиргаан хүн зоние хуули ёһонуудай талаар гэгээрүүлхэ хэмжээ ябуулануудые ниитын транспорт соо үнгэргэлгөөр Липецкь областиин дүй дүршэл шудалжа, дурадхалнуудые оруула даабари Президентһээ абаа.

Тийхэдэ нураасалай болон эрдэм ухаанай министр, финансын министр, зөөрийн болон газарай харилсаануудай министрэй уялгануудые дүүргэгшэдэ дунда тухай мэргэжэлэй нураасалай эмхи зургаануудые федеральнаһаа республиканска шатада дамжуулан үгэхэ, тэдэние мүнөөр хангаха асуудал шийдэхэхиень Президент даалгаба.

Нураасалай болон эрдэм ухаанай министр, хургуулинуудай аюулгүй байдалай паспорт зоёһон хараалагаар Россин Федерациин түрүү зэргэдэ ябаһан субъектнүүдэй дүй дүршэл шудалхыень даалгагдаба.

Буряад Республикын Президентын болон
Правительствын хэлбэлэй албан.

«БАЙГАЛАЙ» ЭЭЛЖЭЭТЭ ДУГААР

«Байгал» гэхэн уран зохёолой болон ниитэ-политическэ сэтгүүдэй гурбадахи дугаар барлагдаба.

Энэ дугаарта «Туужа», «Шүүлгүүд», «Шэнэ ор-шуулганууд», «Ойн баяр», «Дурсалганууд», «Арадай хуудаһанууд», «Искусство» гаршагууд доро толидогдоһон буряад уран зохёолшодой бүтээнүүдтэй, тийхэдэ гуурная туршагшадой зохёолуудтай уншагда танилсаха аргатай. Энэ сэтгүүл 1947 оиһоо хойшо хэлбэлдэнэ. Тэрэнэй хуудаһануудта буряад уран зохёолой үндэһе хуури табилаһан Чимит Цыден-дамбаев, Даширабадан Батожабай, Дондок Улзытуев, Исай Калашников, Николай Дамдинов болон бусдадай уран зохёолнууд ходо хэлбэлдэжэ байдаг гэшшэ. Сибириин үргэн ехэ нотагуудаар «Байгал» гэхэн сэтгүүл ехэ олоор тараадаг байһан юм. Америкһээ эхиэлээд, Австрали, Шэнэ Зеланди болон бусад холо ойрын гүрэнүүдээр тараагдадаг байһан түүхэтэй.

Буряад Республикын Президентын болон
Правительствын хэлбэлэй албан.

ОЛЗО ОЛОХО – ӨӨНЭДЫМНАЙ ГАРТА

(Түгэхсэл. Эхинийн 1-дэхи нюурта).

Эдэһнээ гадна үндэһэтэнэй номой санда залгалаа бариха асуудал хэлсэгдэе гэбэ. Эндэ Ельцинэй нэрэмжэтэ номой сан гэхэ гү, али тодолбол, тэрэнэй филиал түбхинэхэ ёһотой. Энэ номой сан Санкт-Петербург хотодо нээгдэнхэй гэжэ мэдэнбди. Энэманай юрын бэшэ, харин электронно библиотекэ болохо юм. Хүгжэнги ороонуудта нимэнүүдэ номой сангуудтай үнийнэй болонхой. Залуушуулай компьютернуудта ехэ шунанхай гэжэ харанабди. Иимэ номой сантай болохо техникескэ арга боломжонууд манда бии. Энэ хэрэг бүтээбэл, уншагшаднай бүхы дэлхэйн түрүү номой сангуудтай холбоотой болохо, хэрэгтэй мэдээсэл абаха аргатай болохо ха юм.

Эдэ бүхы асуудалнуудаар манай оруулан дурадхалнуудаар резолюци абаа, Президентын заабаринууд үгтөө.

Эшэ хүсэнэй тарифуудай асуудалнуудаар Россин Энергетикын министрствэдэ зүблөөн үнгэргэгдөө. Президентын даабарайар Буряад Республикада тарифуудай асуудалаар суглаан үнгэргэгдэхэ гэхэн сахилгаан бэшг абаһан байнабди. Президент манай табиһан асуудалнуудые анхаржа, саг дары хэмжээнүүдые абажа байна гэшшэ.

Халхын голой байлдаанда илаата туйлагдаһан 70 жэлэй ойдо зориулагдаһан һайндэрэй хэмжээ ябуулануудта Монгол орондо хабаадажа ерээб. Тийхэдэ хоёр Президентнүүдэй хөөрлэдөөнүүдтэй байлаһан байнаб. Агууехэ Гүрэнэй Хуурлада үнгэргэгдэн хөөрлэдөөнүүдтэй политическэ асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэн байна. Тэдэ үдэрнүүдтэй манай делегациин зарим гешүүдтэй албан ёһоор уулзажа хөөрлэдөөб. Тусхайлаа, соёлой министр Авдеевтэй номой сангай барилга тухай асуудал хэлсэгдэбди, харин Россин түмэр харгын эмхийн толгойлогшо Якунтай манай республикада локомотивагон заһабарилгын заводой 39 мянган дүрбэлжэн метр тамай дамжуулан үгэхэ тухай асуудал зүбшэн байнабди. Энэ талмайда манай республикын дээдэ хургуулинуудта, олзын хэрэг эрхилгшэдтэй хэрэгтэй технопарк байгуула ханамжатайбди. Энэ асуудалаар яһала зүбшөөл абааб. Үнгэржэ ерэхэдээ, хото шадар ашаа зөөхэ хамтын предпряти байгуулаа гэжэ Якунин дурадхаа. Энээн тухай яралгүйгөөр хожомын хэлсэхэбди.

Энэһнээ гадна Москва хотодо «Метрополь» гэхэн компаниян толгойлогшо Слипектэй уулзажа, Холоднинско уурхайе ашаглаха тухай хөөрлэдэн байгаа. Энэ онол аргануудые эрдэмэй талаһаа шэнжэлжэ



үзэхэ заабари байгааһин нөөснүүдэй министр үгэхэн юм. Хэрбээ эндэ хэрэглэгдэхээр хараалагдажа байһан онол арганууд Байгал далайһаа 70 модоной зайда хэрэглэгдэжэ болохо гэжэ гаргаа һаань, энэ уурхайе саа-шадань олзоборилхо зүбшөөл үгтэхэ болоно.

2010 оной республикын бюджет ямарар харааладан түсэлэлгэхэб гэхэн асуудалда Гүрэнэй Дүүмэдэ зүбшэн хэлсэгдэхэ федеральна бюджет үшөө оруулагдаагүй гэжэ Вячеслав Наговицын хэлэбэ. Зүгөөр В.В.Путин, А.А.Кудрин, В.В.Зубков гэгшэдэй мэдүүлһээр, ерэхэ жэлэй бюджетүүдэ 2009 оной хэмжээндэ гаргашануудые хэхээр түсэлэлгэхэ ёһотой гэбэ. Тиймэхэ бидэ республикын бюджетэй хараа түсэб 2009 оной хэмжээндэ орхиобди, мүнөөнэй гаргашануудые доошолуулагүйбди, хүгжэлтэдэ хэгдэхэ гаргашанууд тэрэ хэмдээ үлэхэ, зүгөөр ажалай салингай түлбэридэ, материальна гаргашануудта үнэ сэнгэй дээшлэн байдалда индексаци харааладанагүй. Хэгдэхэ үлүү гаргашануудые болоулжа, ажалай салин 10 процентээр дээшлүүлхэ арга боломжо бэдэрхэбди.

Республика дотор шийдэхэе шухала зорилго табяад байнабди. 2017 он хүрэтэр валова региональна продуктые 4 дахин дээшлүүлхэ ёһотойбди. Тийхын тула ехэ һайнаар хүдэлхэ, оролдохо болонобди. Хүн зон ажалтай байбал, экономика халбарыше һэргэн хүгжэхэ, байдалнайше һайжарха аргатай. Гансал налог татабарин, тийхэдэ дээрһээ мүнгэн туһаламжын ашаар ажабайдалаа һайн болгожо шадахагүйбди. Өөһэдөөл аша олзотойгоор хүдэлхэ гэжэ оролдохо зэргэтэйбди.

Николай БАДМАРИНЧИНОВ,
манай корр.
P-Н.БАЗАРОВАЙ фото.

ВСГТУ-да – ШЭНЭ БАЯР



Үнгэрэн понедельнитэ Зүүн Сибириин гүрэнэй технологическа университеттэ шэнэ спортын байһан үүдээс элибэ. Нээлгын баяр ёһололой ушарта Буряад Республикын Президент – Правительствын Түрүүлэгшэ Вячеслав Наговицын хабаадалсаба.

Үдэр бури манай республикада спортын байһан нээгдэжэ байнагүй. Тиймэхээ аргагүй ехэ баяртай байнаб, - гээд Вячеслав Наговицын хэлэнэ. ВСГТУ-гай ректор Владимир Сактоев, физическэ культура болон спортын талаар республиканска агентствын түрүүлэгшэ Владислав Бумбошкин Буряад Республикын Президенттэй хамта заншалта улааи лентэ хайшалба.

БҮХЭРОССИН ШАТАРАЙ ҺАЙНДЭР УЛААН-ҮДЭДЭ

Буряад Республикын нислэл Улаан-Үдэ хотодо эршүүлэй дунда шатарай Россин чемпионат эхилбэ. Буряад Республикын Президент – Правительствын Түрүүлэгшэ Вячеслав Наговицын нээлгын баяр ёһололдо хабаадажа, амаршалгын үгэнүүдые хэлэбэ.

- Россин чемпионат үнгэргэхэдэ ехэ харюусалгатай хэрэг гэшшэ. Тиймэхээ бүхы арга шадалаа гаргаһыемнай һайн сэгнэлтэ үгэхэ бээт, - гээд Вячеслав Наговицын хабаадагшадта хандаба.

Буряадай Президент эндэхэ спорт тухай хүндэтэ айлшадта хөөрөжэ үгэбэ. Харин хотын мэр Геннадий Айдаев баярлажа байһанаа мэдүүлээ. «Россин түрүү шатаршад манай хото анха түрүүшынхиде ерээб. Булгание энэ ушараар амаршалнаб. Шатарай хүжэлгэдэ аргагүй нүлөөтэй байха бээ», - гээд Геннадий Айдаев тэмдэглэбэ.

Тэрэнэй хэлһээр, шатаршанда хүшөө табиха арга олгогдохо. Тиймэхээ хабаадагшад өөрынгөө һанамж, дүрэ зурагуудые эмхидхэгшэдтэй үлөөхэ аргатай.

- Красноярск хотодо нэгэ иимэ чемпионат үнгэргэгдэн байна. Зүүлжээ дээдэ лигын нааданууд болоогүй юм. Буряадай уласхоорондын гротсейстернүүд Россин эгээл зүүн таладахи дээдэ зиндаагай шатаршад болоно бшуу. Эдэмһайнэн түрүүн үглөөнэй нара утана. Энедээ наадагүй хэлээ һаа, танай шатаршад манай спортын зүйл хүжөөлгэдэ гэмгүй нүлөө үзүүлэн байна. Танай эндэ олон тоото нэрэ зэргэтэй шатаршад уржага гараа, - гээд уласхоорондын шатарай федерациин (ФИДЕ) вице-президент Андрей Селиванов тэмдэглэбэ.

- Энэһи угаа ехэ, бүхы уласхоорондын стандарта тааруу зал байна, - гээд хараһаар Вячеслав Наговицын гайхаба. - Эндэ ганса өөһэдэйн мүрысөө бэшэ, мүн регион хоорондын, бүхэроссин болон уласхоорондын хэмжээнэй мүрысөөнүүдые үнгэргэхэ аргатайбди. Ганса мүрысөө эмхидхэхэ бэшэ, мүн үри хүүгдөө, арад зоноо спортоор бээе хорлогодо аргагүй ехэ нүлөөтэй спортын байһан бодхоогдобо гэшшэ. Ушар гэхэдэ, һүүлэй үедэ залуушуулай бэе махабад эрид муудажэ байна гээд мэдэнбди. Энэ муу шэглэл пэлгэхэ ёһотойбди.

Буряад Республикын Президентын хэлһээр, манай эндэ спортоо анхарал ехээр хандуулагдадаг болонхой, томо гэгшын стадион болон физкультурна спортын комплекс баригдажа эхилэнхэй. Эдэнэй ашаар арад зоноо элүүржүүлхэ гэхэн Россин Правительствын урдаа табиһан зорилгые дүүргэхэ аргатайбди.

ВСГТУ-гай спортын клубай хүтэлбэрлэгшэ Гончик Барбаевай хэлһээр, тус байһан хоёр жэлэй хугасаа соо баригдаа. Уласхоорондын шэнэ эрилтэнүүдтэй харюусама зал соо оройдоо 200 хуудаалай һуури бии гэшшэ. «Энэ манай университеттэ ехэ тааруу. Гэхэтэй хамта волейболэй, баскетболэй, футболэй талмайда ямаршы хэмжээнэй мүрысөөнүүд болохо аргатай. Юуб гэхэдэ, утаараа, үндэрөөрөө, үргэһөөрөөшье таараад байна. Мүн тийхэдэ эгээл һүүлэй шэнэ моделин баскетболэй щит худалдан абтаа», - гээд Гончик Барбаев хөөрэнэ.

Борис БАЛДАНОВ,
P-Н.БАЗАРОВАЙ фото-зураг.



56 эгээл бэрхэ шатаршад тус мүрысөөндэ хабаадаһа. Буряад Республикые гурбан хүн түлөөлнэ – уласхоорондын гротсейстер Антон Шомоев, ФИДЕ-гэй мастернууд Дмитрий Пушкарев, Олег Бадамыренов гэгшэд болоно. Бүхы нааданууд Үндэһэтэнэй номой санда үнгэргэгдэнэ. Сентабрийн 13 болотор үдэрэй 15 саһаа үдэһын 22 саг болотор нааданууд болохо.

Борис БАЛДАНОВ,
P-Н.БАЗАРОВАЙ фото.

Хотын багшанарай конференци дээрэ хуралсалай шэнэ жэлэй түсэбүүд табигдаа

ЗАНШАЛТА ЯНЗААРАА ЗҮБШЭБЭ

Хуралсалай жэлэй эхиндэ жэл бүри хотын багшанарай суглаан үнгэрдэг заншалтай. Мүнөө жэл Улаан - Үдын хургуулинуудай багшанар, хотын Советэй депутатууд, Арадай Хуралай депутатууд болон засагай түлөөлэгшэд сугларжа, ерэнхон хуралсалай шэнэ жэлэй шийдхэгдээгүй асуудалууд дээрэ хүдэлбэ.

Тус заншалта суглаан Буряад драмын театрта үнгэрөө. Хуралсалай талаар хотын комитетэй дарга С.В. Грифонова үгэ бариган байна. Нёдондо жэл Буряадай нийслэл түб хотодо 6 хургуули ажалдаа шэнэ оньхон түхээрэлгэнүүдые тоотруулээ. Тэдэнэр хамтадаа 13,5 миллионой мүнгэ номологондо хүртөө. Улаан-Үдын хургуулинууд Сибирийн федеральна тойрог соогоо эгээл бэрхээр шалгалтануудаа тушаагаа. Хотын хургуулинууд булта шэнэ компьютерна классуудтай болонхой. Нёдондо жэлэй декабриин 1-нээ эхилээд, хотын хургуулинууд, хүүгэдэй сээрлигүүд салингаа шэнэ түхэлэй системээр абажа эхилэнхэй.

Манай хуралсалай газарнууд тойрог соогоо нилээд түрүүлжэ, энэ системэдэ оронхой. Зэргүүдэд харабал, Томско можодо наял 24 процент хургуулинууд тус системээр хүдэлнэ.

Багшанарай салин дээшлэлээр, дунда зэргын багшын салин мүнөө 11327 түхэригтэ хүрэнэ, нёдондо жэл - 11120 түхэриг, 2007 ондо - 9267 түхэриг байгаа.

Хотын зарим хургуулинууд шэнэ туһа хангамжануудые дурадхана. Жэшээлбэл, хотын 1-дэхи хургуули немец хэлэ бүри дэлгэрэнгээр үздэг болохо. Тийн энэ хургуулине дүүргэгшэд саашадаа Германиин дээдэ хургуулинуудта хураа аргатай болохо. Хотын 3-дахи хургуулида гүнзэггээр хитад хэлэ үзэхэ, эндэхи хурагшад Хитадай дээдэ хургуулинуудта хураа аргатай болоно.

Тийн 57-дохи, 49-дэхи хуралсалай газарнууд спортодо ехээр анхаралаа хандуулхаар хараална. Бага комплектно хургуулинууд хотын захархи хуурин газарнуудаар олоор таранхай. Тэдэниие хаажэ, хүүгэдые хургуулидань автобусоор асарха тухай хэлэгдээ. Шэнэ үе сагай шэглэлээр иимэ хургуулинууд ехэ мүнгэнэй гаргашатай болошоно. Юуб гэхэдэ, бага хургуулинуудай байшангуудай нэльбэн шэнэлэгдэ ехэ мүнгэн хэрэгтэй.

Нэмэлтэ хуралсалай газарнууд хургуулинуудай байшан соо ажалаа ябуулха аргатай болоо. Хотын иимэ түхэлэй 8 хуралсалай эмхи зургаанууд байрлаһан байшанһаа гаража, шэнэ байратай болоо. Юундэ иимэ арга хэгдэнб гэхэдэ, олонхи хотын хургуулинууд үдэрэй хойно хооһорно, тиймэһээ байшангуудые экономикын ёһоор хэрэглэхэ тухай шийдхэбэри хэгдээ.

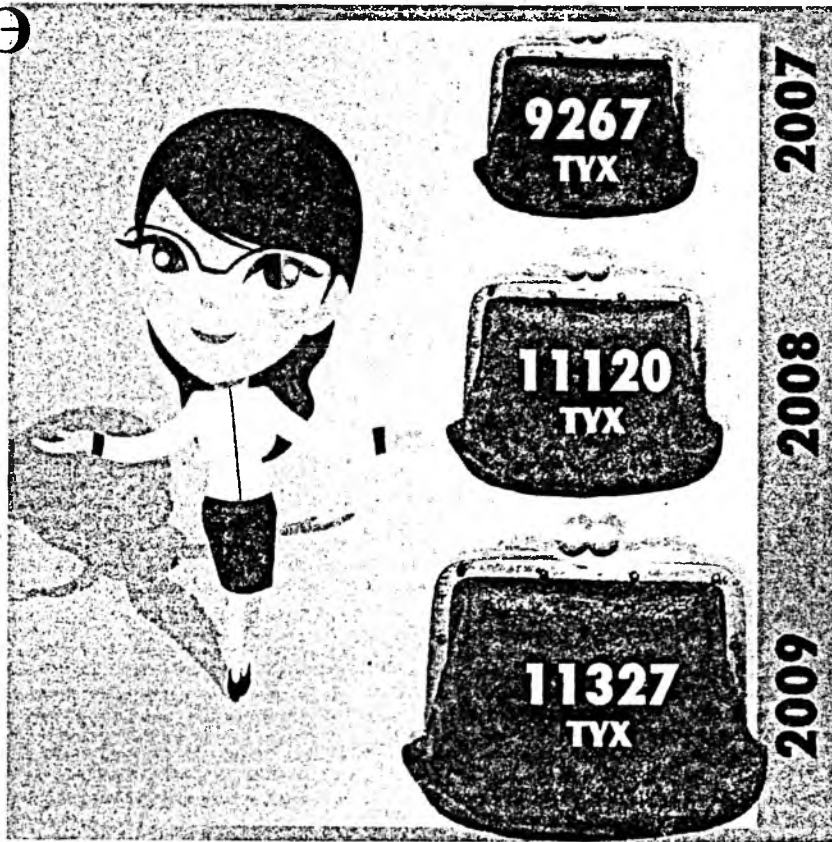
Ерээдүйдэ хотын бүхы хургуулинууд автономно түхэлэй эмхи зургаанууд болохо юм.

Хотын хүүгэдэй сээрлигүүд дуталдана. Мүнөө дээрээ 51-дэхи, 62 - дохи хүүгэдэй сээрлигүүдтэ мүнгэ номолохо хэрэгтэй.

Ерэхэ 2010 он Росси дотор Багшын жэл гээд үнгэрхэ. Тийн Улаан-Үдын хуралсалай талаар хороон тус үйлэ хэрэгтэ зориулжа, хэмжээ ябуулгануудай түсэб байгуулба.

Янжама КИМ.

А.БАТОМУНКУЕВАЙ инфографика.



НАЙНДЭРНҮҮДЭЙ ҮЕДЭ... АРХИ ХОРИГДОО

Найхан үнгэрһэн хотын багшанарай конференци дээрэ Буряадай Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Баир Бальжиров архиин хорон тухай оло дахин хэлһэн байна. Иимэ аюулые усадахын талаар багшанарай ехэ ажал ябуулга хэхэ тухайн тэрэ хэлээ.

Тийн хотын захиргаан үни удаан саг соо энэ захяань хадуужа байнгүй, намарай найндэргүүдэй хэмжээ ябуулгануудта архи хорихо гһэн захиралта хэбэ. Сентябриин 1-нэй найндэртэй дашарамдуулан, Улаан-Үдэдэ архиин зүйлүүдые, пивэ багаар наймаалха тухай захиралтын гараһые Улаан-Үдын эд хэрэглэгшэдэй дэлгүүрэй хүгжэлтын таһагай дарга Елена Булыгина мэдүүлбэ.

Тус документын ёһоор, шэлтэй архиин болон бусад жэмсэй зүйлүүдээр хэгдэһон архи наймаанда табиха ёһогүй байба. Тийн энэ үдэр алим жэмсэй шүүһээр, мороженоор, шэхэртэ амталуураар үргэн дэлсэтэйгээр худалдаа наймаан ябуулагдаа.

Хотын үдэрэй найндэртэ архи, пивэ наймаалагдахагүй. Алба сахигшад тус захиралтые бэелүүлгэ дээрэ нилээд анхаралаа хандуулха.



ЯМАР СЕКЦИДЭ ОРОХО ХҮСЭЛГЭЙБИШ?

Эхэ эсэгэнэр үхибүүтэ хүгжэмэй хургуулида болон спортивна секцидэ Советүүдэй талмай дээрэ үнгэрһэн яармаг дээрэ бэшүүлхэ аргатай байба.

Үдэрэй 15.00 сагта эндэ нэмэлтэ хуралсалай муниципальна түхэлэй эмхи зургаануудай хабаадалгатайгаар яармаг үнгэрөө.

Хэмжээ ябуулгада зохёохы байшангууд, соёлой байшангууд, уран найханай хүүгэдэй хургуулинууд, спортивна хургуулинууд хабаадаба.

Авторай фото-зураг.

УЛААН-ҮДЭ ХОТЫН ҮДЭРНҮҮД



РАСПИСАНИЕ КИНОСЕАНСОВ:

Улан-Удэнская история" Е. Сындуева - 2 сентябрь в городском культурном центре в 15.00, 3 сентябрь в КДЦ "Рассвет" в 18.00.

"Улыбка Будды" Б.Дышенова - 3 сентябрь "Фабрика кино" в 13.00, в городском культурном центре в 15.00.

"Горький можжевелник" Б.Халзанова - 2 сентябрь "Сагаан Морин" в 15.00.

"Золотой дом" В.Басова - 4 сентябрь в КДЦ "Рассвет" в 18.00.

"Пора таежного подснежника" В. Мотыль - 6 сентябрь в городском культурном центре в 17.00.

Показ документальных фильмов "Алтаргана" (КДЦ "Рассвет"), "Дарма Хамбо" (ГКЦ), "Кольбель моя Джиды" (КДЦ "Рассвет"), "Старообрядцы" (ГКЦ) ежедневно с 2 по 5 сентябрь по окончании художественных фильмов.



Улаан-Үдэ хотодо эдэ хоолой талаар тогтоһон үнэ сэнгээр понирхободни. Тоо, баримтануудаар Улаан-Үдын захиргаанай мэдээсэлэй таһаг хубаалдаба. Овошой сэн бага сага доошоо унаа гээд тэмдэглэгдэнэ. Хартаабха, морхооб, мангир, хапууста гэжэ огородой эдээнэй сэн хэдэн түхэригээр үнэгүй болоод байна. Морхооб - 6,98 түхэригээр (16 процентээр), хапууста - 13, 77 түхэригээр (11,4 процентээр) үнэгүй болонхой.

Тийн загаһан, гречневэ хүрпээ, саахарай сэн бага сага үнэтэй болоо. Ямар ушарһааб гэхэдэ, тус продуктууд манай эндэ үйлдбэрилэгдэнэ бэшэ, ондоо газарһаа худалдан абтана. Тиймэһээ тэдэнэй сэн дээшлээ. Гречневэ хүрпээ - 0,38 түхэригээр (1,9 процентээр), саахар - 3,31 түхэригээр (11,4 процентээр), загаһан - 1,54 түхэригээр (3 процентээр) үнэтэй болоо.

Хажуудахи можонгуудай сэнгүүдээр зэргэсүүлээд үзэхэдэ, Эрхүүдэ, Шэтэдэ баһал огородой эдээнэй сэн унаа. Тийн Шэтэдэ таһагай үндэгэн 2,6 процентээр үнэтэй болоо, Эрхүүдэ загаһан 3,2 процентээр үнэтэйгээр худалдагдана.

Шэтын, Эрхүүгэй можонгуудаар зэргэсүүлээд үзэхэдэ, Улаан-Үдэдэ тоһон, саахар, сай, шэниисын талхан, хилсэмэн, лашаа тон үнэгүй юм.

Энэ хуудаһа Янжама КИМ бэлдэбэ.

КИНО МИИНТЭЭР ХАРАЖА БОЛОХО

Хотын үдэр гэжэ жэл бүри үргэн дэлсэтэйгээр ябуулагдадаг найндэр сентябриин 5-да үнгэрхэ. Тэрээндэ дашарамдуулан, эдэб понирхолтой хэмжээ ябуулганууд хараалдана. Хотын ажаһуугшад түлбэриггүйгээр буряад режиссеруудай буулгаһан фильмүүдые кинотеатруудта хараха аргатай байна.

Тус харалган Улаан-Үдын кинотеатруудта сентябриин 2-ноо 5 хүрэтэр үнгэрхэ. Улаан-Үдынхид

Баяр Дышеновэй "Улыбка Будды", Есугей Сындуевай "Улаан-Үдэдэ болоһон ушар", Эрдэни Очировай "Чингисхаан" болон ХХ зуун жэлэй эхиндэ буулгагдаһан фильмүүдые хараха аргатай.

Тус картинанууд "Прогресс", "Фабрика кино", "Сагаан Морин", КДЦ "Рассвет" кинотеатруудта болон соёлой түбтэ хараха арга байна.

Засагай дээдын зургаануудта

БҮРЯАДАЙ ПРАВИТЕЛЬСТВО:
ҮДЭР ҮДЭРЭЙ ҮЙЛЭ ХЭРЭГҮҮД

БҮРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ

ТҮСЭБЛЭНЭН ХЭМЖЭЭ ЯБУУЛГАНУУД

2009 оной августын 31-нээ сентябриин 4 хүрэтэр

2009 оной августын 24-28

Августын 24-дэ Буряад Республикын Президент-Правительствын Түрүүлэгшэ Вячеслав Владимирович Наговицын Россин Федерациин Президент Д.А.Медведевэй Буряад ороной нийслэл хототой танилсаха программан хэмжээ ябуулгануудта хабаадаа. Вячеслав Наговицын Дмитрий Медведевтэй хамта Ивалгын дасанаар, Улаан-Үдын авиационно заводоор ябалсаа. Россин Президентын түрүүлэгшэ доро үнгэргэгдээн Сибириин социально-экономическа хүгжэлтын асуудалаар үнгэргэгдээн зүблөөндэ элидхэл хээ. Үдэшлэнийнь Буряадай Президент В.В.Наговицын Россин Федерациин Президент Д.А.Медведевтэй хамта Н.Бес-тужевай нэрэмжэтэ Ород драмын театрай шэнэ байшанда Буряад ороной соёл болон искусствын уран бэлэгтэнэй, тинхэдэ арадай уран найханай коллективүүдэй концерт хараа.

Августын 25-26-да Вячеслав Наговицын Россин делегациин бүридэлдэ оролсожо, Президент Д.Медведевтэй хамта Халхын голтой байлдаанай болохоор 70 жэлэй ойе тэмдэглэгдэ зорюулагдан баяр ёһололой хэмжээ ябуулгануудта Монгол орондо хабаадаа.

Вячеслав Владимирович Россин Президент Д.Медведевэй Монголой Президент Ц.Элбэгдоржтой албан ёһоор уулзалгын ёһолодо хабаадалсаа. Энээнһээ гадна республикын толгойлогшо Росси болон Монгол гүрэнүүдэй дээдын тушаалта нюурнуудай үнгэргээн хөөрөлдөөнүүдтэ, Дмитрий Медведевэй Монголой Агуухэ Гүрэнэй Хуралай Түрүүлэгшэ Д.Дэмбэрэл, Монголой премьер-министр С.Баяр гэшэдтэй үнгэргээн уулзалгануудта, тэрэшлэн Г.К.Жуковой хүшөөдэ сээсгүүдэй гүрлөө табилгын ёһолодо хабаадалсаа.

Августын 27-до Буряадай Президент засагай федеральна зургаануудта хүдэмэрихын тула Москва хото ниндээ.

Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо Иннокентий Матвеевич Егоров үнгэргэшэ долоон хоногто Россин Федерациин Президентын Буряад Республикатай танилсаха программан хэмжээ ябуулгануудта хабаадаа. Сибириин Федеральна округоор Россин Федерациин Президентын бүрин эрхэтэ түлөөлэгшэ А.В.Квашнинай түрүүлэгшэ доро Сибириин Федеральна округой губернаторнуудтай үнгэргэгдээн хүдэмэрихын зүблөөндэ, тинхэдэ Россин Федерациин Правительствын Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо В.А.Зубковой түрүүлэгшэ доро «2010-2012 онуудта бюджетүүд хоорондын харилсаануудые бүридүүлэхэ арганууд тухай» зүблөөндэ элидхэлнүүдые хээ.

Баунтын эвенкийскэ аймаг албанай хэрэгээр ошожо ерээ, эндэ нураасалай хүдэмэрихэдэй конференци үнгэргөө, аймагай хүтэлбэрлэгшэдэй урда табигданан социально-экономическа хүгжэлтын түрүүлэгшын ээлжээнэй асуудалнуудые зүбшэн хэлсээ.

Россин Федерациин региональна хүгжэлтын министрэй орлогшо М.А.Травниковай түрүүлэгшэ доро Буряад Республикын социально-экономическа хүгжэлтын асуудалаар үнгэргэгдээн зүблөөндэ хабаадалсаа.

Экономическа хүгжэлтын талаар Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Александр Евгеньевич Чепик Россин Федерациин Президентын, федеральна министрүүдэй Буряад Республикатай танилсаха программаар хүдэмэрихөө.

А.Е.Чепигэй толгойлодог министрествэнүүд болон албан зургаануудай мэргэжэлтэд гүрэнэй талаһаа нэмэлтэ дэмжэлгэдэ хүртэхэ хүдөө ажахын эмхинүүдэй асуудалаар Правительствын дэргэдэхи инвестиционно ажал ябуулгын талаар Залан хүтэлбэрлгын соведэй зүблөөндэ бэлдхэл хээ. Тинхэдэ тэдэ «Буряад Республикада 2009 ондо хүдөө ажахые хүгжөөлгэ болон хүдөө ажахын продукциян, эдэе хоолой дэлгүүрнүүдые гуримшуулга» гэнэн республикын тухай зорилготой программые бэлүүлгээр хүдэмэри ябуулаа.

Инфраструктурые хүгжөөлгөөр Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Александр Андреевич Фоменко

Россин Федерациин Президентын, федеральна министрүүдэй Буряад Республикатай танилсаха программаар хүдэмэрихөө.

А.А.Фоменкын хүтэлбэрлэг министртерствэнүүд болон албан зургаануудай мэргэжэлтэд хүн зонной түхэрээн сүүдэхи туршада байдаг социальна хангалгын объектүүдэй аюулгүй байдал хангаха асуудалаар Правительствын комиссиин селекторнэ зүблөөндэ хабаадаа. Энээнһээ гадна нургуулинуудые нураасалай шэнэ жэлдэ бэлдэлгын, гэр байрын коммунальна ажахын объектүүдые 2009-2010 онуудай намар-үбэлэй дулаасуулгын хаһада бэлдхэлгын, республикын нураасалай хүдэмэрихэдэй конференцидэ бэлдэлгын асуудалнуудаар үнгэргэгдээн зүблөөнүүдтэ тэдэ хабаадалсаа.

Социальна хүгжэлтын талаар Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Баир Гвибалович Бальжиров 24-26-най үдэрнүүдтэ Россин Федерациин Правительствын Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо В.А.Зубковой, Сибириин Федеральна округоор Россин Федерациин Президентын Бүрин эрхэтэ түлөөлэгшэ А.В.Квашнинай, Сибириин Федеральна округой губернаторнуудай Буряад оронтой танилсаха программан хэмжээ ябуулгануудта хабаадаа.

Августын 27-до нураасалай хүдэмэрихэдэй августын конференцидэ тэрэ хабаадаа. Энээнһээ гадна албанай хэрэгээр хэдэн зүблөөнүүдые үнгэргөө. Августын 28-да эрхэтэдые хубин асуудалнуудаарнь хүлээн абаа.

Россин Федерациин Президентын дэргэдэхи Буряад Республикын Бүрин эрхэтэ түлөөлэгшэ эмхи Сергей Владимирович Лысцевэй ударидалга доро-Росси гүрэнэй бүридэлдэ Буряад ороной найн дураараа ороһоор 350 жэлэй ойе найндэрлэгдэ бэлдэлгын гол хэмжээ ябуулгануудай түсэб тухай Россин Федерациин Правительствын Захиралтын түлэбые зүбшэлэгөөр, Москвагай үдэрнүүдые манай республикада үнгэргэгдэ бэлдэлгээр хүдэмэри ябуулаа.

Россин Федерациин Финансын министрствэдэ бюджетэй гарша болон оршыень тэнсэлдүүлхэ туһаламжа абаха талаар мэргэжэлтэдэе заабари зүбшэл абаа, Россин Федерациин Хүдөө ажахын министрствэдэ шукала удхатай региональна программа-нуудые бэлүүлгээр хүдэмэри ябуулаа.

Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо – Президентын болон Правительствын Захиргаанай Хүтэлбэрлэгшэ Петр Лукки Носков Россин Федерациин Президентын болон Правительствын делегациин манай республикатай танилсахин тула эмхидхэлэй хүдэмэри ябуулаа; Хойто-Байгалай аймагай багшанарай августын конференцидэ тэрэ хабаадаа. Президентын болон Правительствын Захиргаанай бүридэлгэнүүдэй хүтэлбэрлэгшэдтэй хүдэмэрихын зүблөө тэрэ үнгэргөө.

П.Л.Носковой толгойлодог бүридэлгэнүүдтэ Россин Федерациин Президент Д.А.Медведевэй Буряад Республикатай ержэ танилсахан тухай федеральна, региональна болон республикын олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдээр олондо дуулгаха хүдэмэри эмхидхээ. Буряад Республикада политическэ хашалганда орожо хохидогшодой дурасхаал мүнхэлэн номой хоёрдохи ботиень хэблэлгэдэ бэлдхэл ябуулаа.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэблэлэй албан.



I. БҮРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ТҮРҮҮЛЭГШЫН УЯЛГАНУУДЫЕ САГ ЗУУРА ДҮҮРГЭГШЭ А.С.КОРЕНЕВОЙ ДЭРГЭДЭ ҮНГЭРГЭГДЭХЭ ТҮСЭБЛЭЛГЫН ЗҮБЛӨӨН

Зүблэхэ зүйл: 1. Буряад Республикын Арадай Хуралай хороонуудай 2009 оной августын 24-нөө 28 болотор дүүргээн хүдэмэри тухай мэдээсэл (элидхэлшэ А.Ф.Гусятинский) 31.08 11.00 Бага танхим

2. Буряад Республикын Арадай Хуралай 2009 оной августын 24-нөө 28 болотор бээлүүлэн хэмжээ ябуулганууд тухай Эмхидхэлэй таһагай мэдээсэл (элидхэлшэ А.Ф.Гусятинский).

3. Буряад Республикын Арадай Хуралай хиналтын документнүүдые гүйсэдхэлгын ябаса тухай Эмхидхэлэй таһагай мэдээсэл (элидхэлшэ А.Ф.Гусятинский).

4. Буряад Республикын хуулинуудые федеральна хуули ёһонуудтай зохицуулгын хойноһоо хинаха тухай (элидхэлшэ А.Ф.Гусятинский).

5. Буряад Республикын Арадай Хуралай 2009 оной августын 31-нээ сентябриин 4 болотор түсэблээн хэмжээ ябуулганууд тухай (элидхэлшэ А.Ф.Гусятинский).

6. Хуули ёһоной управлениин 2009 оной августын 24-нөө 28 болотор хутасаада хээн хүдэмэри тухай мэдээсэл (элидхэлшэ М.В.Дампилова).

7. Мэдээсэлэй-шэнжэлэлгын управлениин 2009 оной августын 24-нөө 28 болотор хээн хүдэмэри тухай мэдээсэл (элидхэлшэ Э.Б.Намдакова).

8. Буряад Республикын Арадай Хуралай 2009 оной августын 24-нөө 28 болотор ажал ябуула тухай республикын олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдтэ тоанилогдоһон материалнуудай шэнжэлэл тухай (элидхэлшэ Н.Г.Бадмаев).

II. БҮРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХОРООНУУДАЙ ЗҮБЛӨӨНҮҮД

Буряад Республикын Арадай Хуралай Газарай асуудалнуудай, аграрна политикын болон эд хэрэглээгын дэлгүүрэй талаар хороон (түрүүлэгшэ В.А. Павлов)

Зүблэхэ зүйл: Арадай Хуралай ээлжээтэ арбан нэгэдэхи сессиин зүбшэн хэлсэлгэдэ оруулагдаха асуудалнууд 02.09 9.00 каб.119

III. БҮРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХЭРЭГҮҮДЫЕ АРХИЛЭГШЫН – АППАРАДАЙ ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЫН УЯЛГАНУУДЫЕ САГ ЗУУРА ДҮҮРГЭГШЭ В.Г.ТАРХОВАЙ ДЭРГЭДЭ ҮНГЭРГЭГДЭХЭ ХҮДЭМЭРИЛГЫН ЗҮБЛӨӨНҮҮД

Зүблэхэ зүйл: 1. Арадай Хуралай 2009 оной августын 31-нээ сентябриин 4 хүрэтэр түсэблээн хэмжээ ябуулганууд тухай 31.08 13.30 Бага танхим

2. Арадай Хуралай хиналтын документнүүдые гүйсэдхэлгын байдал тухай 3. Элдэб асуудалнууд

БҮРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХОРООНУУДА

Буряад Республикын Арадай Хуралай Бюджетэй, налогуудай, финансын талаар хороон (түрүүлэгшэ Ц.Д. Э. Доржиев)

Зүблэхэ зүйл: Буряад Республикын Арадай Хуралай ээлжээтэ арбан нэгэдэхи сессидэ зүбшэн хэлсэлгэдэ оруулагдаха асуудалнууд Долоон хоногой туршада

Буряад Республикын Арадай Хуралай Гүрэнэй байгуулаалтын, нутагай өөһдэйн хүтэлбэрин, хуули ёһоной болон гүрэнэй албанай асуудалнуудай талаар хороон (түрүүлэгшэ А.С. Скоырская)

Зүблэхэ зүйл: «Буряад Республикада албан тушаал хэрэглээгэтэй тэмсэхэ тухай» Буряад

Республикын Хуулида хубилаалтануудые оруула тухай» Буряад Республикын хуулин түлэб тухай

02.09 15.00 каб.323

Зүблэхэ зүйл: «Захиргаанай хуули эблэгэнүүд тухай» Буряад Республикын Хуулида хубилаалтануудые оруула тухай» Буряад Республикын хуулин түлэб тухай

04.09 14.00 каб. 323

Арадай Хуралай Түрүүлэгшын орлогшо А.С.Кореневой дэргэдэ үнгэргэгдэхэ түсэблээн зүблөөн

04.09 10.00 каб.326

Буряад Республикын Арадай Хуралай Газарай асуудалнуудай, аграрна политикын болон эд хэрэглээгын дэлгүүрэй талаар хороон (түрүүлэгшэ В.А. Павлов)

Зүблэхэ зүйл: «Буряад Республикын дэбисхэртэ оршодог газарай участогууд тушаа дүүргэгдэхэ кадастрай хүдэмэринүүдэй эгээл дээдэ захын сэнгүүдые тогтоохо тухай» Буряад Республикын хуулин түлэб тухай

31.08.09 10.00 каб119

«Буряад Республикада рознично дэлгүүрнүүдые эмхидхэхэ тухай» Буряад Республикын Хуулин 4-дэхи статьяда хубилаалта оруула тухай» Буряад Республикын хуулин түлэб тухай

01.09 10.00 каб. 119

Зүблэхэ зүйл: «Буряад Республикада архин продукци рознично аргаар худалдалгада лицензи олгохо гурим тухай» Буряад Республикын Хуулин 5-дахи статьяда хубилаалта оруула тухай» Буряад Республикын хуулин түлэб тухай

03.09 10.00 каб. 119

«Гүрэнэй болон муниципальна зөөрин мэдэлдэ байһан газарай участогуудые түлөөһөгүйгөөр олгохо тухай» Буряад Республикын Хуулин нэгэдэхи статьяда хубилаалтануудые оруула тухай» Буряад Республикын хуулин түлэб тухай

03.09 14.00 каб.119

«Газарай харилсаануудай талаар хуули ёһонуудта зарим тэды хубилаалтануудые оруула тухай» Буряад Республикын хуулин түлэб тухай

04.09 10.00 каб.119

Буряад Республикын Арадай Хуралай Регионууд хоорондын холбоонуудай, үндэштэнэй асуудалнуудай, залуушуулай политикын, ниитын болон шажан мүргэлэй нэгэдэлнүүдэй талаар хороон (түрүүлэгшэ В.Р. Буддаев)

Зүблэхэ зүйл: «Буряад Республикын зарим хуули ёһонуудта хубилаалтануудые оруула тухай» Буряад Республикын хуулин түлэб тухай

«Номой сангай хэрэг тухай» Буряад Республикын Хуулида хубилаалтануудые оруула тухай» Буряад Республикын хуулин түлэб тухай

03.09 10.00 каб. 212

Зүблэхэ зүйл: «Буряад Республикын гүрэнэй үндэһэн политика тухай» Буряад Республикын хуулин түлэб тухай

04.09 14.00 каб.212

Буряад Республикын Арадай Хуралай Социальна политикын талаар хороон (түрүүлэгшэ А.Т. Стопичев)

Зүблэхэ зүйл: Арадай Хуралай 11-дэхи сессидэ зүбшэхэ асуудалнууд

31.08 10.00 каб. 218

Зүблэхэ зүйл: «Буряад Республикын шагналнууд болон стипендинүүд тухай» Буряад Республикын хуулин түлэб тухай

02.09 10.00 каб. 218

Буряад Республикын Арадай Хуралай Экономическа политикын, байгаагийн нөөснүүдые хэрэглээгын болон оршон тойронхине хамгаалгын талаар хороон (түрүүлэгшэ В.Г. Ирильдеев)

Зүблэхэ зүйл: «Оронгойское» муниципальна байгуулгын зөөрин мэдэлдэ Буряад Республикын гүрэнэй зөөринөө объектүүдые дамжуулан үгэхэ тухай» Буряад Республикын Арадай Хуралай тогтоолой түлэб тухай

01.09 14.00 каб. 203

Зүблэхэ зүйл: «Буряад Республикын дэбисхэртэ инвестиционно ажал ябуулгы гүрэнэй талаһаа дэмжэхэ тухай» Буряад Республикын Хуулида хубилаалта оруула тухай» Буряад Республикын хуулин түлэб тухай

03.09 14.00 каб.203

IV. РЕСПУБЛИКЫН ХЭМЖЭЭ ЯБУУЛГАНУУД

Арадай Хуралай депутатуудай Эрдэмэй үдэртэ зорюулагдан хэмжээ ябуулгануудта хабаадалга

01.09

ЭРДЭМ МЭДЭСЫН ҮДЭР – ЭЛИТЭ ЗОХЁОЛШОНТОЙ



«Буряад үнэн» Хэблэлэй байшангай ахамад редактор - генеральна директор, Буряадай арадай уран зохиолшо, түүхын эрдэмтэй доктор А.А.Ангархаев республикын үндэһэтэнэй 1-дэхи лицей-интернадай ахалагша классуудай хурагшадтай Эрдэм мэдэсын үдэр уулзажа, хонирхолтой хөөрэлдөө ябуулаа.

Уулзалгын эхиндэ Россин Федерациин Президент Д.А.Медведевэй хуралсалай шэнэ жэлэй эхинтэй дашарамдуулан, үргэн оронойнгоо хурагшадта зориулан үгэ видеоэкрэн дээрһээ дамжуулагдаба. Энэ захяа үгэ соогоо Президент гүрэн түрэмнай олон үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэд-һөө бүридэдэг, ушар иимэһээ яһатан хоорондын харилсаас нягта байлгахын, орон дотороо эбтэй оршон байдал сахын тула эдир залууһаа оролдон ажарууха, эрдэм номдоо шударгы хураха хэрэгтэй гэжэ захяа.

А.А.Ангархаев Президентын үгэһөө хабагшалан хөөрөөгөө эхилхэдэ, Евразиин ехэ оршолоңдо ажамидаржа, мүнөөнэйнгөө байдалда ерэнхон угсаатан тухайгаа, бүхыдөө монголшуудай агуу түүхэдэ газар уһанайшые, эхин уг гарбалашые талаар сэхэ хабаатай арад гэшээбди гэжэ тон хонирхолтойгоор хөөрээбди. Мүнөө үедэ өөрөө олон ботитой «Небо и земля» гэнэн роман-мозаикын дүрбэдэхи боти дээрэ хүдэлжэ байна.

Росси гүрэнэй бүридэдэ Буряад ороной хамжан ороһоор 350 жэлэй оёе, Агуу Илалтын 65 жэлэй оёе утгуулан, олоһонитэ зомнай ямар бэлдэхэл ябуулжа байнаб гэнэн амяараа асуудалда харюу гүүе.

«Буряад үнэн» Хэблэлэй байшангай коллективэй гаргажа байһан газетэ, журналнууд, номууд тухай хөөрэхэдөө, «Морин хуур» гэнэн журналнай залуушуулай шэглэлтэй болохонь,



тиимэһээ энэ журналда хабаадаха дүүрэн арга танда бии гэжэ онсолбо.

Урданай бэлигтэ уран зохиолшодой, артистнуудай байдалһаа хонирхол татама ушарнуудые үгэ хоорондоо дурдахадань, угаашы хонирхолтой байгаа. хурагшадтай асуудалнуудта харюусаһанайнь удаа лицейн хүмүүжүүлгын талаар директорэй орлогшо Л.Б.Цыренжапова хүндэтэ айлшандаа баярые хүргэжэ, Хэблэлэй байшангай газетэ,

журналнуудта захил хэлгые эдэбхижүүлхэдэ гэжэ найдуулба.

Даша-Нима ДОРЖИЕВ, багшын ажалай ветеран.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: А.А.Ангархаев хөөрэнэ; Л.Б.Цыренжапова уулзалгые хүтэлнэ.

Сэрэгма ДОНДОКОВАГАЙ фото.

Зүйтэй зүбшэлнүүд

ҮХИБҮҮНТНАЙ НУРГУУЛИН БОЛОО ГҮ?

хуралсалай шэнэ хаһын эхилхэ тээшэ хүлгөөтэй байдал ажаглагдадаг: үхибүүдтэ үмдэхүүлхэ хубсаһа хунар, хуралсалай номуудые худалдан абаха, хургуулин хандан оруулха мүнэн гэхэ мэтын асуудалнууд гэртэһинэй урда гансата мүндэлнэ. Иимэ боро юрьезнэй бэрхэшээлнүүдые шийдхэхээр байтараа, хургуулин богоһо анха удаа алхан орохоо байһан үхибүүдтэ хараһаа алдаха байдал нилээд дэлгэрэнги. Гол түлэб хурагшынгаа ганса гадар түхэл тааруулха бэшэ, ханаан бодольень тэгшэлэн, хургуулин журамда шэглүүлхээ оролдохо хэрэгтэй бшуу. хурагша болохо гэшээ үхибүүн бүхэндэ наһанайнь тон шухала үйлэ ябадал болоно. Сентябриин 1-эй урдахи хүни унтангүй шахуу үнгэргэһэн үхибүүд дайралдадаг байна.

Алишые хүдэлмэри - хүнгэн хэрэг бэшэ гээд, үхибүүндээ бүри эхинһэнь ойлгуулха ёһотойбди. Энээн тухай дүршэл ехэтэй багшанар, психологууд бэшэнэ. хуралсалай түрүүшын хоёр харые үхибүүндээ зориулхада зүйтэй. Үдэрэй шэнэ журамда дадаха талаар бэрхэшээлнүүдтэй ушарна ха юм.

Эрдэм мэдэс абахын тулада оролдосо хэрэгтэй гээд, үхибүүнтнай ойлгохо болоно бшуу. Жэшэнь, буряад хэлээр даабаринуудые дүүргэхэдэ, удхын түлоо «таба» сэгнэлтэ абаһан аад, дүримөө гүйсэд найнаар мэдээгүй байбалнь, үхибүүгтэ үлүү зэмэлжэ хараһанай хэрэггүй. Ондоо талаараа оншотой байжа болохо бшуу.

- хурагшадта тааруу хубсаһа хунар шэлэжэ абахаяа оролдогты, Гуталынгаа оһор урид найнаар уяжа хураггүй байбалнь, хуралсалай эхин үедэ оһоргүй гутал үмдэхүүлхэдэ зүйтэй.

- Гоё сүүмхэ, рюкзак абахаяа бү ярагты. Нэн түрүүн бөөдөн таарууе харатгы. 1,5 килограммнаа дээшэ ашаа үхибүүндээ даалганаһай хэрэггүй.

- Үглөөгүүр хэриуладэг будильник үхибүүндээ бэлгэлэхэдэ болоно.

- Мартамхай, харюусал-гагүй гэнэн үгэнүүд хоёр ондоо удхатайнууд бшуу. Ушар тиимэһээ үхибүүгтэ бүри баһаань өөрынгөө юумэндэ наринаар ханджа, хубсаһа хунараа, хуралсалайнгаа номуудые байдаг газартань ёһоорнь байлгажа хургаха шухала.

- Пластелинаар, элһээр, конструктораар алибаа юумэ хүүлэхэдэ, үхибүүнэй хурганууд хүгжэдэг. Үхибүүндээ эрдэм мэдэсын аша туһа ойлгуулжа байхада болоно. Жэшэнь, печениин болон йогуртын саарһан дээрэхи үзгүүдые холбон уншуулха, стол дээрэхи аяга болон табакыаа тоолуулха болон бусад.

- хурагша болохо гэнэн үхибүүнэйнгээ эрмэлзэл дэмжэхэ шухала. хуралсалаарнь хонирхоболтнай, үхибүүнтнайшые хуралсаладаа харюусалгатайгаар хандаха гээд ажламаар.

- хургуулида байһан ёһо журамууд тухай үхибүүнтээ зүбшэн хөөрэлдэгты, тон хэрэгтэйень ойлгуулагты. хурагшатайа үдэрэйн тусхай журам байгуулаад, тэрэнэ зүбөөр баримталхыень хажууһаа ажаглажа болоно.

ЭХИН КЛАССУУДАЙ ХУРАГШЫН ҮДЭРЭЙ ЖЭШЭЭТЭ ЖУРАМ
Нэрлэгэн - 7.30
Үглөөнэй заряда, нюур, гараа угаалга, хубсаһа хунараа үмдэлгэ, үглөөнэй хоол барилга - 7.30 - 8.15
хургуулида ошохо зам - 8.15 - 8.25
хургуулин хэшээлнүүд - 8.30 - 12.30
Гэртэ үдын хоол - 12.45 - 13.10
Амаралга - 13.10 - 14.40
Хэшээлнүүдтэ бэлдэхэл 14.40 - 17.00
Газа ябаха саг - 17.00 - 18.00
Амаралга - 18.00 - 19.30
Үдэһын хоол барилга - 19.30 - 20.00
Унтарияа бэлдэлгэ, нюур, гараа угаалга - 20.00 - 20.30

- Үхибүүнтнай хураха үедөө бэрхэшээлнүүдтэй ушархань мэдээжэ. Тиимэһээ алдуунууд байха, тэдэнэ тэмсгэйгээр усадхаһаа оролдо гээд, үхибүүндээ мэдүүлхэ болонобди.

- хуралсалай хаһын эхилхээ байхада, хурагшадта тусхай шэрээ, шкаф бэлдэжэ үгэхэ хэрэгтэй. Шэрээ дээрээ бүхы юумэншин өөрын хууритай байха ёһотой гээд ойлгуулха шухала. Үхибүүнтнай өөрынгөө дураар номуудаа, дэбтэрнүүдээ болон бусад хэрэгсэлнүүдээ шэрээ бусад хэрэгсэлнүүдтэ шэрээ дээрээ табижа, гэрэйнгээ даабари хэлгын байраа түхээрнэ бээ. Нэгдэхэ класста хураһадань, гэртээ дүүргэхэ даабаринууд үсөөнөөр үгтэдэгшые хаань, үхибүүндээ тусхай шэрээ заатагүй бэлдэхэ хэрэгтэй. Тэрэн дээрээ хурагшанай пластилинаар юумэ хэжэ, зуража байһадань болоно. хуралсалай шэрээ руу зайн гал зүүн талаһаа шэглүүлээтэй байха ёһотой. Сонхын урдаһаа харуулаад, шэрэнь табиха хэрэггүй. Үхибүүнтнай үндэрын 100-120 сантиметр хүрэдэг хаань, шалаһаа 32 сантиметр дээшэ хууритай стул дээрэ үхибүүгтэ хуулгаарайт. 50 Вт дээшэ хүсэтэй зайн галай лампа стол дээрэ аһаахада, үхибүүнэй нүдэнэй хараада хайн.

- Үхибүүнтнай эмхи гуримтайгаар ябажа, сагаа зүбөөр хубаажа хурабалнь, саашадаа өөртөн лэ хайн байдаг. Гэрэйнгээ даабаринуудые дүүргэхэтээ сасуу хургуулидаа хэрэглэхэ хэрэгсэлнүүдтэ портфель руугаа хэхэ, хубсаһа хунараа сэлбэрлэхэ, үглөөдэр ямар хэшээлнүүд хүлээнб гэжэ днвнигээ хараха - эдэ бүгэдэдэ үхибүүн бүри эхин класһаа хураха ёһотой. Хүн болохо баһаа гээд, буряад арад дэмы бэшэ хэлсэдэг бшуу.

...Гэртэһинэй суглаан дээрэ багшаһаа ямар номуудай хэрэгтэйень уридшалан мэдэжэ абаха хэрэгтэй. Юундэб гэхэдэ, хургуули бүхэндэ өөрын гурим байдаг. Тиимэһээ тусхай учебнигүүд, дэбтэрнүүд хэрэгтэй болохо магад.

хуралсалай хэрэгсэлнүүдые шэлэхэдэ, хуу гээнэ бээ гэнэдэл, тон хямдыень, үгы һаа, үхибүүндэмни эгээл хайн юумэн байһай гээд, үндэр сэнтэйнь бэдэрхэ ушарнууд угаа дэлгэрэнги. Тиибэшые дунда зэргын шанартай хэрэгсэл абабал зүйтэй. Хямда юумэн хямдаяа харуулха. Хэрбээ муу шанарай саарһан дээрэ бэшэхэдэ, хоёр талаһаа үзгүүд харагдажа байдаг хаань, саб сагаан саарһан нүдэ харгадаг. Дэбтэрээ бүрихэ бүрилтэ абахаяа бү мартаарайт. Үхибүүнэй гартань багтаһаар гурһа шэлэхэдэ зүйтэй. Олон үнгын карандаш, балуур мүн баһа тааруулан абахат.

хургуулида тусхай формо байжа болохо. Үгы гэбэлнь, үхибүүндээ тааруу хубсаһа бэдэрхэ хэрэг гарана. Гэхэдэ спортивна хубсаһа заатагүй абаха болонот.

Линейкын яагаад үнгэрһэн тухай, багша тухайгаа үхибүүнэй хөөрэхэдэнь, тоонгүй байжа огто болохогүй. Багшани хэн бэ, шамтай нэгэ шэрээд хэн хуунаб гэхэ мэтын асуудалнуудаар хонирхолоо мэдүүлхэ хэрэгтэй. Юундэб гэхэдэ, хурагша болохо гэшээ үхибүүнэй наһанайнь онсо шата ха юм.

Үхибүүн хургуулида ошохо наһанайнгаа ерэхэдэ, хургуулин шэнэ байдалда дадамаар хүгжэһэн байха ёһотой гээд, психологууд тэмдэглэнэ. Тиихэдэ үхибүүнтнай томо зоноор, үгтэнөөрөө харилсаһаар бэлэн байха зэргэ-тэй. Зарим үхибүүд сасууганаараа суг алибаа нэгэ даабари хэжэ шададаггүй. Хүүгдэй саадта ябаагүй, гэртээ өөдөө болоһон олонхи үхибүүд хамтын хүдэлмэрид дүршэлгүй байдаг.

Танай үхибүүн бусад зоноор бэлээр харилсадаггүй? Бээ даанги ябаһаар аал? Жэшэнь, үглөөдэрэй хурагшаһаа психологой хэн гэжэ нэрэтэйби гээд асуухадань, эхэнь үхибүүнһээ урид: «Баир гэжэ нэрэтэйбди!», гээд харюусаха ушарнууд нилээд дэлгэрэнги. хургуулида ябахынгаа урдаһана үхибүүнтнай талын зоноор харилсаһан байха ёһотой. Дэлгүүртэ, эмнэлгын газарта өөрөө хүн зоноор харилсаха эрхэ үгэхэдэ болоно.

«Би хургуулида ошохогүйб, тэндэ хонигүй», - гэжэ үхибүүнтнай дурагуйсэжэ болохо. Урид хуралсалаа хонирхол үзүүлжэ байһан яаһадаа тиигэнб? Иимэ ушарта багшаһаа, хуралсалай гуримһаа олонхи таланууд дулдыдадаг. Гүрэнэй хуралсалай гурим гол түлэб дунда зэргын үхибүүндэ зориулагдаһан байдаг.

хургуулида бэлдэхэл, мүн хургуулин хэшээлнүүд илгаа ехэтэй. Тиимэһээ үхибүүнтнай хэхэ ёһотойб гээд, баршадһаа сухарингүй, бээ даанги ябаһаар бэлэн байхань тон шухала.

Шатар, домино болон бусад наада үхибүүнтээ наадажа байхыетнай психологууд захина. Иимэ наадануудай ашаар үхибүүнтнай өөрынгөө ябадал хүлээжэшые, булигдажашые хурана. Гадна өөрынгөө саашанги ябадал түсэблэнэ, тусхай байдалнуудһаа гараха арга бэдэржэ эхилнэ.

Энэ мэтын асуудалнуудта үхибүүн өөрөө харюу бэдэрнэ ха юм. Харин та шэнжэлхы хэрэгынь дарадаг хаатнай, үхибүүнтнай хургуулида орохо сагтаа өөрынгөө дүршэл дээрэ олоһон мэдэсгүй байжа болохо. Ушар тиимэһээ үхибүүнтнай элдэб эсын асуудалнуудта өөрөө харюу бэдэржэ туршанан байха ёһотой. Оршон дэлхэе шэнжэлнэ ха юм.

- хургуулида ошохоор сагайнгаа тулажа ерэхэдэ, үхибүүнтнай хургуули, багша, хуралсала тухай ганса муу талануудые аха зонһоо дуулаһан байжа болохо. Амжалттайгаар хураһыень зүбөөр шэглүүлхэ шухала. хургуулида шамайе ганса магтаха бэшэ, заримдаа буруу ябадал гаргалшны, багша харааха гээд ойлгуулхада болоно. Иимэ ушарта багша буруу бэшэ, харин ши зэмтэйш гэжэ мэдүүлхэ хэрэгтэй. Гэртээ огто хараалгагүй үхибүүе бээ даанги ябуулжа хургаһада зүйтэй байдаг. Үйлэдэһэн хэрэгыень сэгнэжэ байха шухала.

хургуулида ошоһын урда тээхи бүхы байдал - хургуулида бэлдэлгэ гэхээр.

Энэ хуудаһа Сарюуна ЭРДЫНЕЕВА хэблэдэ бэлдэбэ.

НЮТАГАЙ АРШААНУУДАЙ АМИДАРАЛТА ХҮСЭН



Аймагтай захиргаанай нурал-салай талаар управлениин методист М.В.Бальжанова ингэж хөөрбэ: « Үглөөнэй 9-нөө 5 сая болотор нөөхил нургуулингаа дэргэдэ сагаа үнэргэхын орондо, аршаануудта амарганиинь хураггүй дээрэ гэжэ тоолоод, энэ үүсхэл гаргаһан байнабди. Найшаалтайн гэхэдэ, эдэ лагернууднай тус бүридөө өөр өорын зохёохы шэглэлтэй. Нурлагшад ямар шунал абыастайб - энэниинь хараада абажа, бү-лэг бүлэгөөр бүридхэдэгбди. Жэшээлбэл, Хуртагын хажуудахи Самсаалай аршаанда физигүүд, математигүүд, Дом отдыха гэхэн газарта «Гэсэр» лагерта эдир нур харбаашад, барилдаашад, Бортодо-буряад хэлээ шудалан дэлгэрүүлхэ зорилготой бүлэг, дам саашаа эдир аяншалагшадай, хизаар ороноо шэнжэлэгшэдэй, уран гартанай бүлэгүүд гээд хубааржа, аршаануудта гарадаг юм.

Республика дотор нурлагшад үбдэнэй шалтагаанаар хэсээлүүдэ гээлгыэ шэнжэлээд үзэхэдэ, манай аймагта үбшэлэнхөө боложо хэсээлүүдэ алдааггүй ушар 40 процент дээгүүр гээд элирүүлэгдэһэн байна.

Энэ үүсхэлэймнэй үшөө һайн талань гэхэдэ, мүнөө сагай хэлдэгээр үхибүүдэ экологическа сэбр эдэ хоолоор ханганабди гэх гү, али элдэбн окорочка, дошерак гэхэ мэтые хорижо, нютагай амтатай, һайн шанартай һү, мяха, зөөхэйгөөр хооллуулаб- ди. Аршаанай хажууда байдаг малшадһаа, нютагай зонһоо һү, мяха худалдажа абахадаа, тэдэндээшы, өөһдөөшы һайн юумэ хэнэ ха юмбиди.

Гурбадхажар гэбэл, социальна талаар ядуушаг зоней үхибүүд тус проектүүдэ дийлэнхи олоор хабаадуулагдана.

Элүүр энхэ үхибүүд нуралсалаашы шударгы, һүбэлгэн шууд байдаг бшуу.

Энэниинь туйлахада, нютагай аршаануудай амидаралта хүсэн туйална гээшэ».

Мэдээжэ үльгэршэн, хизаар ороноо шэнжэлэгшэ Рэгзэн Эрдыеевич Эрдыеевич түрэнһөөр 100 жэлэй ойдо зориулагданан регион хоорондын эрдэмэй - практическа конференци сентябрь һара соо Яруунын аймагтай Эгэтын-Адаг нютагта үнэргэгдэхэн гэхэн мэдээсэл «Дүхэрнэ» газетынгэ иолиин 23-ай номерто уншажа, тон ехээр баясаба.

Юуб гэхэдэ, тэбхэр арбан жэлэй саада тээ, тодорхойлобо, 1999 оной августын 11-дэ, Рэгзэн Эрдыеевич басага хурьгэнтөөрөө, зэнэртээ манай нютаг хүрэгжэ ерээ бэлэй. Рэгзэн Эрдыеевичы анхандаа суглаа хуралнуудта хараһан, шагнаһаншы һаа, дүтөөр танилсажа, хөөрэлдэхэ золдо хүртөө һэм. Сагаан хадгаар золгон, нютагай түүхэ, Уран-Дүшэ, нютагай зоной уг гарбал тухай даруу

Захаминай аймагтай РУО-гой дүршэл найшаагдана

Захаминай аймагта хүүгэдэй зунай амаралта тон ашагтайгаар эмхидхэгдэдэг гээд, суглаан суур дээрэ нэгэнтэ бэшэ тэмдэглэгдэдэг юм. Ушарынь хадаа юрэл нургуулин дэргэдэхэ талмайнуудта үхибүүд ябаад үнэрдэг бэшэ, харин олонинь бүлэг бүлэгөөрөө хүдөөгэй аршаануудта абаашажа элүүржүүддэг заншал һүүлэй хэдэн жэлдэ тогтонижонхой.



шүлэгүүдэ уншаба. Енгорбойн нургуулин Родион Галданов «Аршаан» гэхэн шүлэгөө шагнагшадай һонорто дурдахба.

Агха шулуунуудай забһараар
Арюунар бурьялаг
аршаанһаа
Амсан ундаа харяабат,
Аятай досоом болобол даа.
Дулаахан боголнууг
мүндэлбэ,
Дуу бэшэхэ гурам хүрбэ,
Һэбшээн мини үһы
дайрааг,
Һаяар намтай наадаг
гэбэ.

Родион хойноһоо 11-дэхи класста хурадаг үеһын хүбүүд мүн лэ шүлэгүүдэ уншаа. Доржи Дылыковэй «Амархаяа буутаабди» гэжэ шүлэг:

Хүхэ донгочо, хүхюунээр
угтааг,
Хүн зонинь налгай гээшэнь,
Харайһан горхонинь
энебхилэн бурьяла,
Хүбүүг, басагад бидэндэ
миһэрээ.
Набшаһа бүхэниинь
шөөрнээ гэлгээд,
Наран омогор мание
жэгнээ,
Унталга гэбдихэрээ
гэрнүүдтэ оруулааг,
Урматой гоёор наадан
сэнгэбди.

Аламжа Гармаевай «Далахайн аршаан» гэхэн шүлэгһөө:

Долоон хоногтой туршадга
Далахайн аршаанда
эмнэггээд,
Дэлхэйн наада наадаг,
Далахай түбише хараабди.
Долоон дабаа дабаа,
Дуулалдан Енгорбойдоо
бусаабди.

Родион Галданов, Доржи Дылыков, Аламжа Гармаев, Роман Убушеев - эдэ дүрбэн хүбүүднэй бэлигтэй, хоорондоо ехэ эбтэй, уянга дуунда ульһатайнууд байба. Еһоорхон лэ квартет! Гайхашаа баран дууһашагүй олон дуунуудынь шагнаабди. Хүдөө нютагтамнай ехын ерээдүйтэй иимэ хүбүүд бии байнал. «Шбэ-нхэхэ нэгэ үгтэй...» гэжэ хоорондоо ниилсэстэй, омог бэрхэ эдэ залуушуул тухай хэлэхэ дуран хүрэнэ.

Эдир һананай сэсэг мэтэ сэбрые арюухан шарайдаа түүхөн, дангнын түхэл орожо

ябаһан басагаднай - Дулгара Гонгорова, Марта Батуева, Оюна Бадмаева, Аяла Жалсараева, Галина Галданова сомор даруухан зантайнууд, зугаа нааданда наашатай гэжэ элирбэ. Галина Галдановагай «Гоё зураг» гэхэн шүлэг дурдахая:

Һэрээд харан гэхэдэм,
Һэрюунээр һэбшээлжэ байба.
Могоной набшаһад хүдэлжэ,
Мянган абяа гаргана.
Гоё һайхан үүлэг
Гэшхэлэгжэ ябаба.
Хажуугаарнь самолёт
шууяшаба,
Харахадам зураг мэтэл
Элэ тэнгэригэ элинэ,
Хасуурига хүхэ донгочоно,
Хурдан жэрхи собхорно -
Энэ һайхан байна.

Харин Дабаатын нургуулин нурлагша Оюна Бадмаева нүхэдтөө зориулгаа ингэжэ бэшэ:

Еоейн холо Енгорбой,
Дайдын холо Далахай гээд,
Урдангаа хэлсэггэ бэлэй,
Угһаа суутай бэлэй.
Ёхор хатараа хатаржа,
Волейбол наадаа үүсхэжэ,
Шатар даамаа табича,
Шандаһаһа гаргаабди.
Ямар зулгы үгэрнүүд бэ -
Яагаа золтой үхибүүд бэ,
Наһангаа юрэгдөө
мартахаргүйб
Нарата эгэ үгэрнүүдые.

Эгээ багашуул - Банзар Доржиев, Амгалан Дашпилев, Бато Гармаев, Этигэл Нимбуев, Виктор Максarov өөр өөрингөө бэлиг мүн лэ харуулаа. «Буряад үнэн» - «Дүхэрнэ» сониний «Буряадай түрүү хүнүүд-2008» конкурсын «Будамшуу» номинацида түрүү нуури эзэлһэн лауреат Амгалан Дашпилев шог зугаа дэлгээбэ, төөбиингөө хөөррэн онтохонуудые угаа хөөршөөмөөр хөөрбэ. Аза талаан тугаа һаа, артист боломоор лэ хүн. Банзар Доржиев Захаминай гимн дуулажа һонирхуулаба.

Хүн гээшэ өөрөө бүхэли дэлхэй гэлсэдэг. Өөрингөө табилан табисуураар, ажабайдалда, зондо хандасаараа, сэдхэлдээ нөөсэлжэ ябаһан баялигаараа - али олон талаараа илгардаг ха юм. Эдэ бэлигтэй үхибүүдэй дунда уран үгын нэгдэл олон жэлдэ хүтэлжэ байһан багшанар Н.Ц.Очиров, Х.Д.Дампилова

иимэ шабинартай байһандаа омогорходог ёһотой. Амарлашадта тааруу амтатай эдэ бэлдэжэ, хурагшадые хоолуулжа байһан Саран Александровна Жалсараевада, эдэе хоолоо гуримшуулжа, шаналсажа байһан Хандажаб Дармаевнада була баарые хүргөө. Тогооной эзэдтэ туйалжа байһан Аяла, Оюна, Дулгара, Марта, Галина гэртээ эжынэртээ яһала хамһалсадаг байһанаа харуулаа.

Закаменск хотоһоо Булат, Улаан-Үдһөө ерэнэн Лупсан мэдээжэ тренер Эдуард Дмитриевич Алтаевай гуримаар У-шугай хэшээл мүн уран гартанай кружок ябуулжа хужарлуулаа.

Походто ошолгон аргагүй һонин байба. Баруун, зүүн-хойто голнууд руу, урагшаа малшадай буусануудта хүрэгжэ, эдэб мүрысөө хүүгэд эмхидхээ. Үзэхээн голой энгэртэ «Тут буялган», «Алта нуулан» наадануудта хабаадагшадай хонгёо энеэдэн удаан замхаагүй. Шашлык шаража, оршон дайдаа дуугаа үргэжэ сэнгээ.

Илангая Мүлһэтэ голой дэргэдэхэ буусада ошоходоо, Буряадай эгээл үндэр наһатай уран зохёолшо-фронтовик Б.Ш.Шойдковой түрэн бууса гэшэ гэжэ үхибүүдтэ ойлгуулажа, намтар, ажабайдал тухайн хөөржэ үгөө. Иигэжэ һананай намтар соо маргадашагүй, ходо ханагдажа ябахуудан һэхэгдээ, бэшэгдээ гэе.

Аршаанай амидаралта хүсэн тухай хэдэ сэтэй мүнүүд буряад поэзиде, арадай аман үгын абдар соо бии гээшэб. Энэ ехэ далайда өөрнгөө бишхэн дуһал нэмээжэ, өөһдөө хүсэ шадалтай болоһон, хүдөөгэйнгөө элгэн энгэртэ таршаала, энхэрээ дуунуудаа Урда Голыингоо аршаанда зориулан хүүгэд үшөөшы эдэлүүлхэ бээ уянгата мүнүүдээ.

Поэзи, литературыин шэглэлтэй энэ лагерь урда табигданан зорилгонуудаа удхатай урматайгаар бэлүүлээ гээд ханалтаттайгаар тэмдэглэмээр байна.

Галина ДАШЕВА.

ЗУРАГУУДАЭРЭ: Урда Голой уудамда.

Р.Э. Эрдыеевичэй 100 жэлэй ойдо

СУУТА УЛЬГЭРШЭНТЭЙ УУЛЗАА НЭМ

номхонор һонирхон асуугаа һэн. Аймагтай «Уран-Дүшэ» нэгэдэлэй ажалаар мүн һонирхоо бэлэй.

Рэгзэн Эрдыеевич энэ холын аяншалгада гарахадаа, зэнэртэйнгэ уг гарбал бэшэжэ абаха, мүн үбгэ эсэгэнэрэйн түрэн гараһан нютагай түүхэ домогоор һонирхон байна. Юуб гэхэдэ, Рэгзэн Эрдыеевичэй хүрэгэн Валерий Цырен-Доржиевич Лупсанов хадаа манай Далахай нютагай хүн болоно. Валерий Цырен-Доржиевич Хорло Рэгзэновна нүхэртээ Эгэтэ нютагта ажаһуудаг. Түрэл нютагтаа саг үргэлжэ ерэгжэ байдаг юм.

Рэгзэн Эрдыеевич тэрэ үедэ Эгэтын дасанай советник байгаа. Тимэнхэ дасанайнгаа ажал хэрэгээр энэ холын харгыда гаража, зуураа Тамчын, Гэгээтын, Сээжэ-Бургалтайн, Санагын дасануудта орожо, түлөөлэгшэдтэйнь уулзалан байгаа. Рэгзэн Эрдыеевичэй түрэнһөөр 100 жэлэй ойдо зориулагданан энэ конференциин үедэ гансашы эрдэмтэд элдхэлүүдэ уншаха бэшэ, мүн эдир үльгэршэдэй дунда үнгэргэгдэхэ байһаниннь һайшаалтай. Нурлагшад сууга үльгэршэнэй архивтай, уг гарбалай бэшэг Рэгзэн Эрдыеевичэй

ялажа табидат байһантайнь танилсаха, мүн «Үльгэрнүүдэй суглуулбари» гэхэн номойн арамнайлагда хабаадаха золдо хүртэхэ байна. Энэ ехэ хүдэлмэридэ буряад хэлэнэй багшанарай олоор хабаадалсажа, өөһдэйнгөө һанал бодолнуудтай хубаалдаа һаань, эдир үльгэршэдөө олоор абаашажа, сууга үльгэршэнэй намтартай танилсуулаа һаань, ерээдүйн үетэндэ, багшанарай ажал хүдэлмэридэ тон ехэ тухатай байха һэн гээд ханагдана.

Хандажаб ДАМПИЛОВА,
Дабаатын нургуулин багша.

Захаминай аймаг.



**БҮРИН ХААНАЙ
ТҮҮХЭНЭЭ**

Буряад ба Монгол оронудай дэбисхэр дээр Табан Хаан Ууланууд байдаг, Буряадта, Эздэ голдо - Бүрин хаан, Хягтын аймагта - Хүмэн хаан Хүгтэй Хаан хоёр, Үндэр Хаан, Дулаан Хаан - Монгол орондо.

Табан хаашуулай ахалагшань – Бүрин Хаан гэдэг. Бүрин Хаанай ууланууд хоёр юм. Баруун ба Зүүн Бүрин Хаан хоорондоо налуу хотогоруор хубаагдахан, холохоо харахада, үндэрөөрөө, утаараа илгаагүй гэхээр адлирхуу юм. Зүүн Бүрин Хаанай урда хормойдо Эздэ голый Инзагата нютаг оршодог. Ара хормойдонь Юрөө сайхан нютаг дээдэ захиараа нэмжидэг. Баруун Бүрин Хаание Эздэйн зон тахижа мэргэдэг. Зүүн Бүрин Хаанай орой дээр гурбан томо хүнүүдэй гарнуудаа холбуулан тэбэрижэ хүрэхгүй усзуураараа бүдүүн хуша модон ургажа байдаг юм. Энэ хушын шүүрта Хаан уулаа зунай һүүл харын шэһын 2-то урда сагнаа нюудагаар, мүнөө үедэ Хамба лама Аюшеев өөрөө олон ламанартай ерэжэ тахижа, олоороо гаража мэргэдэгдди.

Бүрин Хаанай орой дээр эхэнэр зон гарадаггүй, бүдүүн хушые тойрожо, хэдэн газар тогтомол ухан булаг би. Энэ ухан газар дорохо харьялан урдаадаггүй. Хонхорнууд соо тойруулжа хэмжээ наа, табан алхамнаа үлүү болохогүй. Нэгэ метр шахуу гүнзгүдэй сэбэр сайхан ухан соо оёртонь хүнүүдэй үргэһэн улаан мүнгэнүүд яларжа байдаг. Ямарше удаан болзорто ехэ бороо орохоодо, энэ хонхорнуудай ухан ехэ болохо халидаггүй, ган гасуури жэлнүүдтэ хатажа шэргэдэггүй, нэгэл хэмдээ байдаг гайхалтай.

Эдэ хонхорнуудые Бүрин хаанай нэгэ баатарайнь мориной хүлнүүд газар сүмэлэн гэхээр эрхийнэн юм ха. Туруунуудайнь таханууд хангиржа, газартаа шоройдо үлэшөө юм нэн ха. Хэзээ нэгтэ шоройдо үлэшэһэн таханууд өөдөө гаража, унаһан оёрто би болохо юм гэжэ түүхэ бии юм. Мүнөөшье зарим хүнүүд нэмээхэн хонхорын оёорые модо барижа худхаад үзэдэг ушарнууд байдаг юм гэсэдэг. Бүрин Хаанай ара хормойн ой модоной дүүрхэдэ, арын захианаа хойто зүг тээшэ хоёр газарта хоорондоо нэгэ модо тухай зайда түхэрээжэ, тойруулжа хэмжээ наа, нэгэ модо болохо, шэнгэһэн модоной шэбэр, һөөг бургаанан ургадаг. Ойро тойрон ургадаггүй жэмэс – үхэр нюдэн, улаагана, эдэгэнэшые ургадаг.

Холо хүрэтэр урдаадаггүй, газартаа шэнгэшэдэг хоёр шэбэрнүүдтэ булагууд харьялан байдаг.

Энэ хоёр шэбэрнүүд Бүрин Хаанай уржасаар морилоо ерэхэн хада уулануудай эздэй, өөрын баатарнуудай мориодоо булагуудай унаһаа улаада, ужа амаруудаг сэргэнүүднй юм.

Тэгшэ, жалага жабагүй газарта Шэбэрэй модод ургадаг. Унаһан модоной үндэһэн, дархи байдаггүй. Үмхиржэ унаһан гэшүүдэдэ хажуудань байдаг гүүртнэн зон түлишэ хэдэг. Шэбэр соо сэбэр, юрэдөө хотын зоний амардаг паркнаа дутуу эбшэ. Баруун Шэбэрэй урдахана, хахад модо зайда, сагаан үбгэнэй бунханай захада Бүрин Хаанда уржалаар ерэхэн уулын эздэй баатарнуудтайгаа бараалхадга газарын юм.

Бүрин Хаан табан баатарнуудтай.

Табан баатарнуудай эгээн ахалагша баатарын Бүрин Хаантайгаа зэргэлээд, зүүн хойнонь шобогор үндэр Баян Зүрхэн уула байдаг. Энэ баатарын ехэ заргаша, Бүрин Хаанай баруун гарын гэлсэдэг. Али олон хүнүүдэшые хоорондо болодогтол, хада уулануудай эздэй дунда зүбшэл хэлсэнүүд боложо байдаг байгаа ха. Иймэ хэрэгүүдэй тохёолдохоодо, Баян Зүрхэ ехэ Заргаша баатар туйлажа гарадаг байгаа, мүнөөшье ондоо болоогүй ёһотой. Хоёрдохи баатарын Сагдахын Адагай Бүрин Уула Бүрин Хаанай сэхэ хойно хабтайжа һуудаг. Гурбадахы баатарын Баян Сагаан, дүрбэдэхинь Ханаан Хабсагай. Энэ хоёр баатарнуудын Юрөө голый хойто бээдэ Наран гэжэ, ямар ушар дээрэхээ энэ уужам холоһоо

налайжа харагдадаг хүнды иимэ урин найхан үгөөр, агуу дэлхэе амидаруулжа байдаг алтан наранай нэрээр нэрлэгдэһэн байгаа хаб. Табадахы баатар – Бадаата – Наранай дабаа хойшоо дабахада, Үрмэ – «амтатай» нэрэтэй голый эхиндэ байдаг юм.

Бүрин хаанай түрүүшын хатан Харууха байһан. Ямар нэгэн ушар дээрэхээ Бүрин Хаан Харууха хоёр хохсаһан байна. Энэ ушараар Бүрин Хаан ехээр сухалдажа, ондоо юмээр шэдэнгүй, балингаараа хойноһоонь шэдэхэдэнь, тэрэн замдаа унажа, Ташарай баруун урдахана Шобхо гэжэ нэрлэгдэһэн шобогор оройтой ехэ эгсэ, 50-яад он болотор нэгшье модо ургадаггүй байһан. Шэдэхэн балингань хэдэн үе саг үнгэрхэдэ, нара халхин бороонһоо сэбэрлэгдэжэ, газар дэлхэйн шэнжэтэй боложо гэхэ гү, мүнөө үедэ шэнгэһэн модоной шэрэнгинууд үрдилдэн ургадаг болоо юм.

Бүрин Хаан хожомны Хонгор уулын эзэн Хонгор эжые хатан болгожо абанан түүхэтэй юм. Хонгор уулын тушаа урда, үбэр таладань хүн, малай ябахын аргагүй тооной барсагар шулуунуудаар бүрхөөгдэһэн Хойто Табхар гэжэ хада табхайжа һуудаг. Энэ хадын хаяадань, харгын захата тулган шулуунууд газарһаан гараһан, бүри урдаа 50-60см. Мүнөө үедэ харгын тооно шоройдо хушаагдаһаар, 30-40 см болошоо юм. Эдэ шулуунуудые баһа эмээл шулуун, морин шулуун гэхэ мэтээр зарим зон нэрлэдэг юм. Эмээлтэй гү, али моринтой адли юмэнь үгы. Урдынгаа нэрээр тулган шулуун гэжэ нэрлэгдэхэ ёһотой.

Тулган шулуунуудые тойрожо, хоёр газар тэбхэрээр, хүнэй зорюута тариһан мэтэ, урдаа бүри үдхэн үндэрөөр ногоо ургадаг байһан. Мүнөө урдынхидал ургахаа болоо юм. Гадуураарнь тойрожо ургаһан ногоо хэзээдэш набтар, шэнгэн байдаг нэн ха, шулуунуудые тойрожо ургаһан ногоо Бүрин Хаан Хонгор Эжы хоёрой хойто табхар буудал газарһаа доошоо хаяадань буужа, тулган шулуунууд дээрэ тогоогоо табижа, сайгаа шанажа, тэбхэрлэжэ ургаһан ногоон олбогууд дээрээ налайлдажа, сайгаа уужа бараалхалдажа һуудаг гэжэ домог бии юм. Тулган шулуунууд ехэ үргэлтэй, замай зон юмэ үргэжэ, маани мэгзэн уншажа гарадаг.

Үнгэрхэн ехэ дайнда манай нютагай хэды хүбүүд, тэрэ тоодо Дондогын Жамса абгай Бүрин Хаание хүхэ үнгэтэй дэгэлтэй, шобогор оройтой баатарнуудай үмдээг малгайтай үндэр томо хара азарга унаад ябахые халта хараад, нүдөө сабшаха зуурань үгы болошонон юм гэжэ дайһаа үрөөһэн хүлтэй ерэхэн Жамса абгай хоёрэжэ байхын нютагай зон хонирхожо шагнадаг бэлэй. Эздэ Борьёодо баһа нэгэ хүн Бүрин Хаание, үшөө табан эмээл хара бараан зүһэтэй моридтой, булта адли баһа хара бараан хубсаһатай эршүүлые хараһан байдаг. Бүрин Хаан табан баатарнуудтайгаа нютагайһаа хүбүүдые эрьежэ ябаа ёһотой. Ниилээд олон хүбүүдэй аминь энэ дайнда абарһан байха.

Улаан-Үдэ хотоһоо Хягтаа ошохоодо, замдаа Хуурайн Дабаа дабажа ошодог. Энэ дабаан дээрэхээ баруун хойто зүгтэ алыган дээрэһини байһандал Бүрин Хаанай хоёр хаданууд харагдадаг юм. Зүүн, Баруун Бүрин Хаанай хаданууд түхэл шэнжээрээ, үндэрөөрөө, утаараа илгаруулхын аргагүй адлиханууд юм. Энэниие мэдэхгүй хүн Хягтаа ошохоодо зорюута зогсожо харахада болохо. Хягтын ба Эздэн аймагууд хоорондоо хологош. Байгааһин табисуураар Хягтын Хуурайн Дабаан дээрэхээ Эздэ голдо байһан Бүрин Хаанай хадануудые халхалха үндэр ууланууд хоорондонь үгы гэшэ. Ехэ гайхалтай ба хонирхолтой!

Ким БУДАЕВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Бүрин Хаанай тахилгануудай нэгэндэ.

**БААСАНСҮРЭН
БАГШАТАЙ
БАРХАН
УУЛЫЕ
БАРААЛХААБДИ**

Манай Эгэтын – Адагай дунда хургуулида нэгэ үедэ «Основы буддизма» гэжэ предмет монгол лама – Будажавын Баасансүрэн заадаг нэн. Хожомой Яхад орон ажаллахаа яһан. Зунай найхан сээг ногооной анхилма хаһада 22 жэлэй туршада таһалгарягүй Бархан уулын хормойдо, Соодой ламын дасанай һуурида хэдэн хоногоор байрлажа шүтэдэг, мүргэдэг, шэнжэлдэг, оройдонь гарадаг байна.

Энэ хонирхолтой ябада тухайнь Дууладаг, тодорхойгоор ойлгодог, мэдэдэггүй байһанаа мүнөө зун манай нютагай 7 хүн хургуулингаа директор завуч хоёрой уда-ридалга доро ошожо, 3 хоногто хээрэ, ой соо палаткаар байгаад, ехэ гуримтай, сэдхэл хүдэлгэмэ семинарта хабаадажа ерээбди.

Семинартай найн дуранай, сэдхэл, бодол, хүзэг нэгтэй зоной уулзалга болоно. Москва, Новосибирск, Хабаровск, Саха-Яхад, Монгол оронһоо, Улаан-Үдэ, Буряадай олон аймагуудһаа хамта 97 хүн суглаара. Эдэ булта Баасансүрэн багшые таниха, хараа бодолын дэмжэдэг, хэһэн ажалаарнь хонирходог зон. Эдэ олон зоной гол зорилго – сэдхэлээ сэбэрлэхэ, бээ эсэмээхэ, нангин найхан Бархан уулаһаа хүсэ шадал абаха, хии мориёо хиидхэжэ, үри хүүгэдэ тээ, аша эзэнэртээ аза жаргал гуйха, арад зондоо амгалан тайбаниие хүсэхэ болоно.

Нэгэ хүн хүсэтэй, олон зоной хүсэл ханал бүри шанга болодог, тиимэһээ сугларһан зон үдэрэйнгөө тоо томшогүй бодол хэрэгүүдэ һээ саг зуура сүлөөржэ, нэгэ сэдхэл сэдхэхэ орон дэлхэйтэй, хада уулаһаа, одо мүшэдтээ, ой мош Аодтоёо, газар уһантаяа, агаартаяа харисажа, номгон даруу байдалда Отошо бурханаа тахижа, һунажа мүргэжэ, горюо хэжэ, бээ сэдхэхэлээ арюудаа. Үдэр һүнигүи томо голтонууд соо хүн бүхэнэй зула ба-дарна. Эршүүл эрхэн һүниэ З сагта бодожэ бултнайһаа хии мориудуудые үргэлэжэ, Бархан уулын оройдо гараха зорилготой да-шаа. Хүн бүхэнэй шадал адли бэ-ши з лаа, оройдоо 21 хүн оройдонь хүрэхэ золтой байгаа.

Эгээ дээдэ табсандань хүрэжэ, мүргэжэ, доро үлэхэн зонийнгоо хии мориые хиидхэжэ, тэндэ байдаг наһатануудые арилгажа, гололожо, 108 зула бадараажа, эхэ хамаг амитадай тулада зальбаржа, үдэһын 9 саг багта буугаа.

Тэдэнэй тоодо манай хургуулин ажалшан, бидэниие шэрэжэ ошон жолоошон, манай шаби Баяр Цыдендамбаев түрүүшынхиё энэ нангин уулада хүрээ шадананда баяртай, ехэ гүнзгэ бодолод абтан-ги буугаа. Үшөө манай омогорхон ушар гэхэдэ, үни хургуулиа дүүргэһэн, баһал манай шаби. Мэргэжэлтэй болонхой, городто ажалтай Цыренов Цырен хоёрдо-хео Бархан уулада гараха зорилго-той үмсынгөө машинаар гүйлгэжэ ерэнхэй, олон урда жэлэйнгээ та-нилуудтай уулзажа, һанһан хэ-рэгээ бүтээжэ ябаа.

Ульдэргэ нютагай ажалай вете-ран Базарханда Санжаевна Буда-жанавай 2 зээ хубүүд; эмшэ мэргэ-жэлтэй, Москвада ажаһуудаг Арслан 8-дахы классһа Бархан уулада гарадаг, мүнөө 10-дахы да-бшалгая Алдар ахатаяа гаталаа.

Будажанаева Светлана Сан-жаевна, багша мэргэжэлтэй, за-луухан, хүзэгтэй, үри хүүгэдтэй иимэ найхан мэдэрэл түрүүлжэ шадаһан баһал эндэ байлсаа.



Ульдэргэ нютагай бэри, олон жэлдэ аптекареэр хүдэлһэн Дулама аха дүүнэртээ 108 зула үргэжэ, Бархан уулаһаа бууһан эршүүлээ халуун бообоор утгаа.

Энэ ябадалынай эмхидхэжэ, олон зониие удариджа яһан манай нютагай залуухан басаган Дуламажап Дугаржаповна Доржиева, индустриальная техникумэй завуч, Олон нагасанараара Эрдэм, Цыдендамба, наһанайһаа нүхэр Пунсэтэй, олон дүүнэртээ хамнажа, Россин олон нютагуудһаа бууһан айлаһаа буряад арадай ёһо заншаалаар төөлэй табижа баярлуулаа.

Саха-Яхатай түлөөлэгшэд ехэнхи бэрхэ, дээдэ мэргэжэлтэд, Буряад оронһоо холо ябаханда, нютагаа һанадаг, ёһо заншаала мартдаггүй дээрэхээ, сэдхэл хүдэлгэмэ дуунуудаа манда бэлэглээ, Баасансүрэн багшын шадабари, мэргэжэлые, хэһэн ажалын гэршэлэһэн олон сертификадуудые баруулаа. Москвада, гүрэнэй коммиссин урда багшын ажалын үрэ, шанар, шадабари харуулжа, хамгаалжа шадаһан, Яхад орондо ажалтай, Түнхэн нютаг гарбалтай, медицинаын эрдэмэй доктор Дарима Хэшэгтуевнае амаршалжа, һайниие хүргэе.

Баасансүрэн багша хүнэй гай тодорхые хараад мэдэдэг хүн хадаа, ехэнхи тэндэ яһан амитадай өөр өөрын зоболон ойлгожо, Тоонто, Гал, 7 үбгэдые тахижа, мүргэжэ ябахые заагаа. Хажуу тээһэнэй – Хадын эздэ, Орой дэрэхээнэй – Отошо бурхан хаража байдаг гэжэ ойлгообди. Нангин газараар ябаханда, һайн юмэн шэнгэдэг, буртай буртагтай газарнууд байдаг гэжэ мэтые залуу зондо ойлгуулжа үгэхэ шуухаа байна.

Манай Буряад орондо нангин шүтэһэнүүд олон даа: Байгал Далай, Янхима бурханай орой, Соодой ламын субарга, Бархан уула, Алхана, Түнхэнэй, Захааминай ууланууд. Залуу зондо жэшээ болохо хүбүүд, басагадай ургажа ябаһанда баярламаар. Манай бүлгэм абажа, харалсажа, эдэ хэжэ, ундмынай уул-гажа, хүл муутай намайе үргэжэ, һуулгажа яһан залуухан багша басаган Соёлма Самбуевнада һай-ниие хүргэжэ, саашаада олон ню-тагаархинаа дахуулжа, буянтай энэ хэрэгэе үргэлжлүүлхэ бээ гэжэ найданаб.

Зун бүри болодог энэ үйлээд хабаадаха гэбэл, эртэһнээ ошохоёо мэдүүлхэ, бэлдэхэ хэрэгтэй. Хэн-шье таниие зохёогоод, һуулгаад ошохогүй. Өөһэдөө машинаа олохо, палатка, орхимжо, зула бадараа-ха голтонуудые, шара тоһо, хадаг, 5 үнгын 108 сантиметр утгай лент-нуудые, дагын табар, заһалай хии мори абаха болоно. Хубсаһанай үнгэ харабтар байхгүй, шадаа һаа, шара, улаабтар байха ёһотой. Эрэ хүнэй гутал хада уулада ябахар хүдэр байха.

Холын ута харгыда ганзагаа нэг-гэдэжэ яһанан нүхэдн, хэдэн олон дабаа һанан соогоо дабаалди, үшөөл нэгэ дабаае хамта дабаһандаа баяртайб.

“Дүхэриг” газетэмнай ород, бур-яад хэлэн дээрэ гарадаг хадан нэгэ иимэ ород хэлэн дээрэ гараһан бодол дамжуулам:
Есть один дья всех языков.
Один дья всех языков –
Божественных воззваний,
И соткан он из шестеста листвы,
Из пеняя птици и волы,
Имеет запаха и цвет
Бог этим языком на просьбу
каждого и на молитву
Молитвенный даёт Ответ.

Бутидма ДОРЖИЕВА.

«Буряад үнэн» - «Дүхэриг» сониндо толилогдохон «Знамение с небес» гэхэн зураглалһаа уламжалан

АСАГАДАЙ ТЭНГЭРИЙН АРИГУУН ЖЭГҮҮРТЭН

«Тэнгэрийн үүдэн нээгдээд, түб түхэрээн хүхэ дүхэриг соо томо гэгшын үзэсхэлэн гоё, саб сагаан хун шубуун бии болон мүндэлшэбэ. Наргама хайхан энэ үзэгдэлые гоёшоон байтарни, огторгойн оршон соо тамаржа ябаһан гайхалтай шубуумни бишыхан боло болоһоор саашаа далда орошобо», гэжэ Токио хотодо ажаһуудаг, ажаладаг Наталья Халудорова «Знамение с небес» гэхэн зураглал соогоо бэшээ хэн. Энэ зураглалын манай сониной августын 20-й дугаарта толилогдоо.

Энээхэн дурсалга-уянганаа уламжалан, Загарайн аймагай Асагад нютагаар айлшалһанаа эрхэбэшэ ханаадхибаб.

...Хурсахан наранай элшэ доро хуряагдаһан сабшаланай ниоруу тэнийн амарһандал; дүтын шугын мододой алтан шаргал үнгые, сэлмэг тэнгэрийн сэнхир

хүхэлыгые түрүүшынхээ хаража байһандал хайхашаан удаан зогсомоор. Илангаяа һонинийн гэхэдэ, жэгтэй дүрсэтэй тогтомол сагаан үүлэд энэ үдэр огторгойе шэмэглэнхэй бэлэй. Тээ саанахана ганса бэшэ, хэдэн НЛО, доохонуурын бэлшэжэ ябаһан бүмбэгэрхэн хонинууд хурьгадгаяа олон гээшэнь, уһалуури тээшээ зорибол ха...

Эдэнийе хаража, ханан ядажа байтарнай ямар нэгэн нюуса уран зураашын һиилэн зураһан мэтэ ... хун шубуун тэнгэридэ бии болоодхибо. Далияа һэхэнхэй, зэһэнхэй. Харасаяа халгахын аргагүй, адаглажал бай гэмээр. Энэ дүрсэ намарай һэлээр хэбшээндэ хубилнашьегүй, харыг далинуудайм дэлисые, далайсые, ёһотойл хун шубуун гээшэлби гэхэндэл нилээн удаан тогтомол хэбээрээ тэнгэрийе шэмэглээ бэлэй.



Юрэл соморхоноор тамаржа ябаа жэгүүртэн бэшэ, харин агаар һурин захагүй зай руу тэгүүллэн мэтэ. Магад, эндэ Агван Доржиевай байгуулан Асагадай гасан шагар, түрэн мундэлхэн нютагтань дүтэ нангин наашатай дүрэнүүд үзэгдэг байба гү гээд абаһаар шэбшэшэмээр хэн.

Наталья Халудорова саашань иигэжэ бэшэнэ: «Форма облаков может поведать нам о самих себе или об окружающих нас людях». Это слова Лениз Лины – писательницы, целительницы из племени чероки». Саашань тэрэ асуудал табина: «Могла ли птица поведать о нас?»

Энэ бодолһоонь уламжалан залгаа һаа, ехэ хүнэй-агуу бодолтоной түрэн-үдэһэн оршолон дайдын үнэтэ тэмдэг иимээр үзэгдөө хэн гү? Тэрэ үедэ фотокорреспондент ябаһан

Аркадий Батомункуев эгээл энэ үгтэһэн тэнгэрийн хун шубуутай зурагые буулгаһан юм. Тээд зурагай шанар һанаһанда хүрэнэгүй, һүүмэгэршэг, юуб гээл, ажалай бэшэ, юрэл һонинийхи гэжэ буулгагдаһан байгаа. Тээдшые пленкотой фотоаппарат байһан. Харин үнэн үзэгдэлын саг соогоо «баригдаа» һаа, хүртэй, хүзэг түрүүлмээр хэн.

Мүнөө жэл Буряад арадай элитэ хүбүүн, Буддын шажанай гүн ухаан хургаалые үндэр дээдэ шатада гаргаһан бүхы дэлхэйдэ мэдээжэ Агван Доржиевай түрэнһөөр 155 жэлэй ой гүйсэбэ. Асагадай тэнгэридэ үзэгдэһэн аригуун жэгүүртэн хун шубуун тухай тобшоһон зураглалаа Аркадий Батомункуев бидэ хоёр энэ ушарта зориулан бэлэглэнбди.

Галина ДАШЕЕВА.

Уншагдаймнай туршалгануудһаа

ТАБИЛАНТАЙ, ЗАЯНАЙ ОБООТОЙ ТАГЛИ БААБАЙГАА ТАЛАРХАН БАРААЛХАА

Мүнхэ Сарьдаг уулаһаан
Мүргэлтэй табюусатай
Тагли баабай.

Жэлэй дүрбэн сагта
Дурамдажа харан байнаш.
Тагли баабай.

Уняар манаар татуулан
Сагаан малгай саһатай
Тагли баабай.

Үндэр хүбшэ тайгаһаан
Үргэн Зэдын голые харанаш
Тагли баабай.

Табилантай, заяанай обоотой
Ута харгы дабаатай.
Тагли баабай.

Тэрэнгийн үнэрөөр анхилһан
Һамар, халар, жэмэсээр баян
Тагли баабай.

Түмэн зондоо гайхалтай,
Тэнюун сэнхир аршаантай,
Тагли баабай.

Зунай сагта зонийе дуудадаг,
Залуу, хүгшэдэй зүрхые
татадаг
Тагли баабай.

Табан хушуу малай
бэлшээрэгтэй,
Химнийн уһан ундатай
Тагли баабай.

Үбэлэй хүйтэндэ агнууритай,
Үнэтэй арһан булгатай
Тагли баабай.

Хандагай, бодон олонтой,
Шэлүүһэ, хэрмэ олзотой
Тагли баабай.

Эм дом ургуулан,
Энхэ тайбаниие зориулан
Тагли баабай.

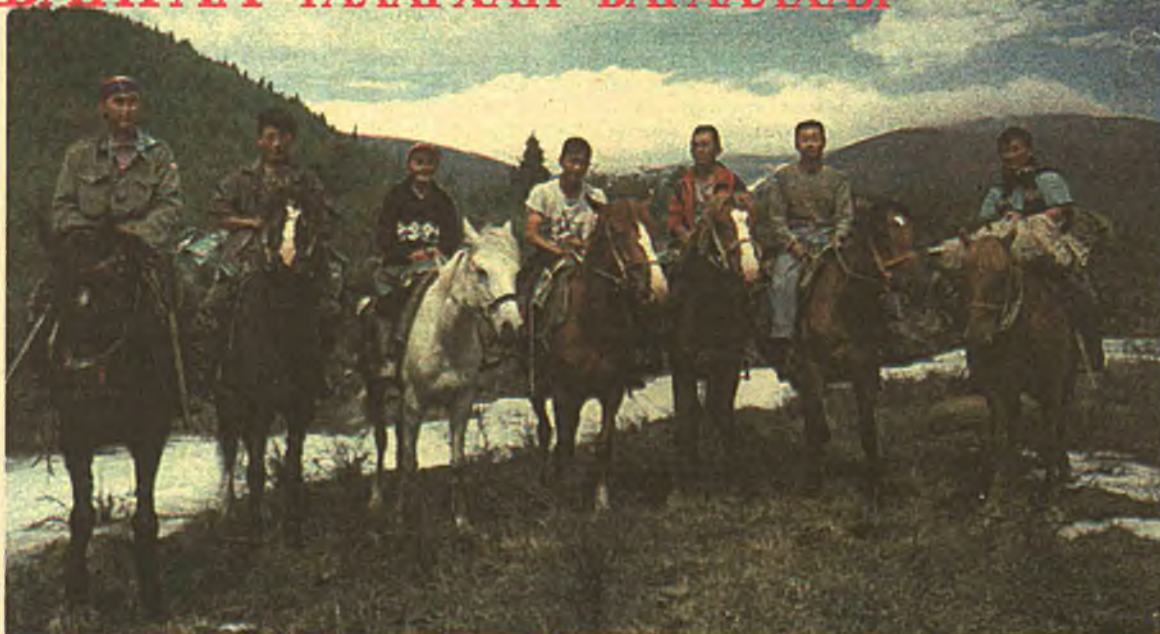
Ангир шубуунай ниидэлгэтэй,
Хүхы, булжамуурай дуутай
Тагли баабай.

Хүлэг мориной түбэрөөндэ
Хүлээн угтан байнаш
Тагли баабай.

Холын, таниягүй айлшадые
Тэбэрин, хонуулан
мордууланш
Тагли баабай.

Бултанда жаргал хүсэнэм,
Буян юрөөл үргэнэб
Тагли баабай.

Галина ТУДИНОВА.



АДИСТАНЬ ХҮРТЭБЭЛ, АЗАТАЙ ЯБАХАТ

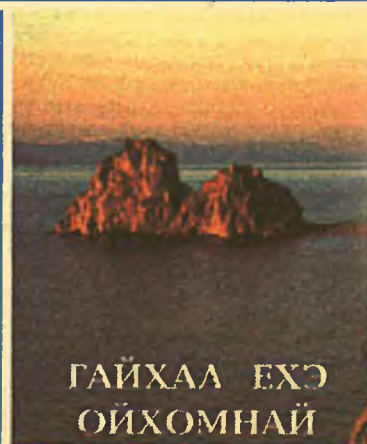
Зэдын залуушуул эмээлтэ хазаарта мориёо унажа, зуннажарай сагта Тагли баабайгаа талархан бараалхадаг заншалтай юм. Бурханһаа хайра үршоолтэй нангин газарнуудтань мүргэжэ, эм домто аршаанта уһандань шунгажа, эршэ хүсэ ородог. Нютаг орондомнай хоморой нимэ ашатай тунатай аршаан бии гэжэ омогорходог.

Шэдхэ шэрэнгитэй нилээн бэрхэтэй харгыгаар ябажа, нууртаа хүрэдэг юм. «Эндэ юрын тэнгэри бэшэ, саанаһаа ондоо, гүнзэгы сэнхир тэнгэри, агаарын арга домтой, газарын онсо татасатай юм», - гээд, ошоһон зон хөөрөжэ ердэг.



Залуушуулай нютаг оронойнгоо баялыгы иигэжэ сэгнэжэ, хүндэлжэ ябаһаниинь һайшаалтай, саашанхи замдань, һананайн харгыда дэмбэрэлтэй, буянтай нүлөөтэй байха бшуу. Тагли баабайн адиста хүртэһэн зон талаантай, азатай хэшэгтэй, арьбажан үдэжэ ябаха заяатай гээд һанатай зон зүб лэ хэлсэһэн байха. Эдэ зурагууд дээрэ Тагли нуурай үзэсхэлэн оршонийе, нютагаа хүндэлдэг һонюуша хүбэлгэн, аян замда дуратай залуушуулые харанат.

С.ЭРДЫНЕЕВА.



ГАЙХАА ЕХЭ ОЙХОМНАЙ

Дулгар ДОРЖИЕВАГАЙ үгэ
Базыр ЦЫРЕНДАШИЕВАЙ
хүгжэм

Гадаада замбитай холбоотой
Гайхал ехэтэ далаймнай,
Байдалай холоһоо захяатай
Байбан сэнхир Байгалнай.

Найдалай хонгёохон
дуунуудтай
Налгай байдалтай Ойхомнай,
Бидэнээ ходоодоо энхэрдэг
һайхан сэдхэлтэй
Баабаймнай.

Бууралхан Буряадай алдарые
Газар дэлхэйдэ нэмээнэл,
Буусынгаа үндэрхэн заяае
Замби түбидөө үргэнхэй.

Хэтэдээ дэлхэйдэ нэрэтэйхэн
Эртын мүргэлтэй орон юм,
Анханай алдартай ниилэнхэй
Аялга һайхантай дайда юм.

Эльгэндээ дулаанаар һаңажа,
Энхэдээ шамдаа шүтэнхэйб.
Этигэлэй сэбэрхэн долгидтой
Эрьедэш зогсонхой ханилнаб.

Далайнгаа долгидые хаража,
Эрьедэнь налгайхан
зогсонхойб.
Эртынгээ түүхые һанажа,
Элбэг жаргалаа золгонхэйб.

Хэтэдээ алдартай Ойхомнай
Арад зонийнгоо зүрхэндэш,
Энхэдээ нэрэтэй Баабаймнай
Эльгэн соомнай хээээдэш.

ЭНЭДХЭГЭЙ ТҮБЭД ЛАМАНАР ЭДИ ШЭДИТЭЙ



шалдаанай болохогүйн түлөө, бусад асуудалаар).

Сентябриин 6-да (үглөөнэй 9 сагта – далгадаа архи, хү, конфетэ, печени асарха) **ДУГЖУМА** (Ямандага бурханда үргэл тахиха. Эльбэ жадхааа, бүхы мууһаа бэеэ аршалха зорилготой).

Сентябриин 12-то (үглөөнэй 9 сагта – далгадаа хү асараад, үлөөшьеень гэртээ абаашажа, гэр бүлэтээе ууха, үшөө конфетэ, печени асарха) **НАМЖИ ЦОЧОГ** (хүсэ шадал нэмээхэ, наһаа утадхаха, эльбэһээ аршалха, үбшэн зон эдэгэхэ, хаалтаяа нээхэ, үнэн зүрхэнһөө хүзэглэн мүргэхэ шухала).

Сентябриин 13-да (үглөөнэй 9 сагта далгадаа – хү, конфетэ, печени асарха) **ЕХЭ ОТОШО** (Отошодо ехэ үргэл боложо, үбшэ зоболонһоо бэеэ аршалха, наһаа утадхаха, түргөөр хайн болохо, бэеэ элүүржүүлхэ, дутуу түррэхгүй, эхэ болохо, нарайлха зоной бэе хайжарха, эм домой хүсэн шангарха байна).

Гүн удхатай, хүн зондо аша туһатай эдэ хуралнуудта ябажа, өөһэдэгөө, түрэлхидөө, хүүгэдэ, аша зээнэрээ элүүржүүлхэ, харгыень нээхэ, бүхы мууһаа абарха хүсэл зорилготойгоор ехэ уншалгатай, эрдэм мэдэсэтэй, эди шэдитэй, ехэ зиндаатай Энэдхэгхээ ерэнэн түбэд ламанарта энэ түбтэ хандажа, хэрэгээ бүтээхыетнай уринабди.

Энэ түбэй бэрхэ түбэд ламанар - **Түвши, Наваанг Хкецун, Агван Тензин, Нимацырен, Гедун, мүн Жаргал ламанар** таанатда туһалха. Энэ түбтэ «Отошо», «Лама Чодба», «Чод», «Тара Мантра», «Балдан Лхамо», «Намжил», «Манла» Энэдхэгтэй, Непалай ламанарай уншаһан хуралнууд тухай харууһан дискнүүдые, буддын шажанай хэрэгсэлнүүдые, боди модоной набшаһад, бусадые худалдан абаха аргатай.

Һонирхоһон асуудалнуудаараа нимэ телефонуудаар хандаха ёһотойт: 21-05-51; 21-05-59; 60-77-90; 63-34-80.

Бэлигма ОРБОДОЕВА. СУРАГУУД ДЭЭРЭ: «Гуншоп Цокпа» гэхэн буддын шажанай түбтэ.

Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото.

Аяар холын Энэдхэг ороной Канадак хотын «Жулмед» гэхэн тантрийска дасанһаа ерэнэн бүлэг түбэд ламанар Улаан-Үдэ хотымнай «Гуншоп Цокпа» гэхэн буддын шажанай түбтэ (Түбэй дэлгүүрэй урда, Калининнай үйлсын 9-дэхи номерой байшан) хүн зоной аша туһада ехэ үргэл мүргэлнүүдые, хоморой шухаг уншалгануудыг августын 17-һоо эмхидхэжэ байна. Гурбан үдэр соо мүргэлшэдэй зоболон, үбшэнһөө, үхэлһөө, бүхы мууһаа һалгааха, харгыень нээхэ, ами наһыень утадхаха үүргэтэй «Жэнсэриг» тээмэндэ хуража, **Баян Намсарайн** ёһо бүтээжэ, уншалга, буддын шажанай гуримаар гал тахижа бүтээһэн, хүзэгшэдтэ далга абхууһан, бултые нь адислаһан юм.

Буряад орондо үнинһөө ажа-һуужа байһан мэдээжэ санаартан, буддын шажанай философиин доктор, түбэд эм буйлууддаг, хүн зондо хубаадаг бэрхэ врач-тибетолог Гедун Гялтсен хөөрөхэдөө, «июль һара соо нээгдэһэн энэ шэнэ буддын шажанаймнай түбтэ Энэдхэгхээ бэрхэ, шадалтай, эди шэдитэй, ехэ зиндаатай ламанар ерээжэ, хүн зоной хэрэг бүтээхэ, үглөөнэй 9 сагһаа манай ламанартай хамта сахюусанай хуралнуудыг хурана, хүн зондо аша туһатай, хоморой шухаг хурал, уншалгануудыг бүтээхэ гэжэ тэмдэглээдэ, хүн зоной олоороо оошорто байһандань яаража, үбшэн хүнүүдые

таһагтаа оруулжа, приём хэжэ эхилбэ.

Тиһхэдэ эндэ уулзаһан БГАТД-гай ахамад режиссёр Ц.Д.Бальжановой хурьгэн, буддын шажанай философиин доктор **Наваан** (Санжита басаганайнь хани хүхэр), тэрэшлэн энэ түбэй ажалшад хуралнууд тухай хүн зондо удхыень хөөрөжэ ойлгуулыг даа гэжэ захиба, наһаар болохо гүн удхатай, хүзэгшэдэй анхаралда аша туһатай хуралнуудай, ном уншалгын расписани хэлэжэ үгөө. Хүндэтэ уншагшад, танай анхаралда хуралнуудай тайлбари үгэхэмнай. Үдэр бүри энэ түбтэ (Калининнай үйлсэ, 9-дэхи номерой байшан) нимэ хуралнууд үглөөнэй 9 сагһаа эмхидхэгдэнэ:

Понедельник – Гомбо, Чойжол, һама, Намсарай сахюусануудта зорюулагдана. **Вторник – Алтан Гэрэл, Среда – Гомбо сахюусан, Четверг – Сагаан Шүхэртэ, Шэрнин, Сэндэмэ, Даши Чарбеб сан, 5 харюулга, Пятница – Отошо, 6 юрөөл, Суббото – Намсарай, Чойжол сахюусан, Воскресени – Мандал Шива, Ногоон Дара эхэ, Цедуб, Сагаан Дара эхэ.** Удхалан тайлбарииень хөөрбэл, нимэ байна: **Понедельник – Гомбо, Чойжол, һама, Намсарайда** хурал Буддын шажанай һургаал хамгаалагшадта зорюулагдана. Жэшээнь, Гомбо сахюусанда хан-

дахадаа, ажабайдалайнгаа эгээл шухала асуудалаар, нэрлэбэл, холын харгыда гарахын урда, шалгалта барихынгаа, бусад асуудал шиидхэхэ хэрэгээ бүтээхэ зорилго табигдана, тигэжэ хамгаалагшадһаа аша туһада хүртэнэ.

Чойжол сахюусан буруугаар гомдохоогдон зоние абарна. **Һама сахюусан** харгын хаалтыень үгы болгоно, муу ханаатанһаа халхална.

Намсарай сахюусанда хандахад, эд зөөри элбэгтэй, мүнгэртэй, алтатай болохын түлөө мүргэнэ.

Вторник – Алтан Гэрэл («Сутра золотого сияния») уншалга хадаа хүн зоной ханаа сэдхэл заһан, муу ушарһаа (үхэл, үбшэн, үгырэлгэ) халхална, эд зөөри элбэгжүүлнэ, хэрэгүүдые һайнаар бүтээнэ, элүүр энхэ бэе махабадтай болоно, түймэрһөө, үерһөө, бусад гайһаа абарна.

Среда – Гомбо сахюусан тухай тайлбар дээрэ үгтэнхэй. **Четверг – Сагаан Шүхэртэ, Шэрнин, Сэндэмэ, Даши Чарбеб сан, 5 харюулга.**

Сагаан Шүхэртэ муу хэлэ аманһаа, худал үгэнүүдхэ, үлүү гарамарай һайрхахаһаа аршална. **Шэрнинэй** уншалга бүхы муу хоро ханаанһаа абарна, хаалтыень нээжэ, хорлолоо аршална.

Сэндэмэ газарай, уһанай эздэй хорлолоо, мууһаа абарна. **Даши Чарбеб санай** уншалгын үедэ амжалта, зол жаргал гуйхадань ерэнэ.

«ГИМАЛАИ» ТААНАДЫЕ УРИНА

Уншагшадан анхаралда

Улаан-Үдэимнай «Бурятия» гэхэн үндэр хайхан гостиницимнай (зохид буудал – генеральна директорын Ф.А.Дубанова) нэгдэхи дабхарта орохо гол үүдэнийн зүүн гарта «Гималаи» гэжэ нэрлэгдэһэн энэдхэг магазин (шэл киоск) олоной һонирхол, гайхал хаянай татажа эхилэнхэй юм. Шэл витринүүдэйнь саана Энэдхэг ороной үнгэ бүриин, хайхан гарай бэлэг сувенирнүүдые, гоё хубсаһа харнабди.

Июнь һарада нээгдэһэн энэ киоскые ажалша энэдхэг, түбэд арадуудай уран гараар бүтээгдэһэн, оёгдон, нэхэгдэһэн унтариин хушалта (покрывала-нууд), зунай хубсаһан – плати, кофто, юбка, пулаад, шарфнууд, футболконууд, гоёнууд дабтагдашагүй үнгэ, түхэлтэй зүүдхэлнүүд шэмэглэнэ. Торгон бүддээрэ хэгдэһэн зурагууд, түмэрөөр хэһэн зүйлнүүд, мангын, сандалай модонуудаар хэһэн шкатулка-нууд, заанууд, бусад хэрэгсэлнүүд Буряад ороной ажаһуугшадтай, хариин ороннуудай аяншалагшадтай халуун анхарал татана.

Энэдхэг ороние харууһан откритканууд, үнэтэ шулуугаар, элһээр, далайн ракушкаар хэгдэһэн зүйлнүүд, нэхэмэл зурагуудтай бүд хибэсүүд, скатертьнууд, подушканууд эндэ олон. Не-



палһаа, түбэдһөө ерэнэн буддын шажанай хэрэгсэлнүүд, эрхинүүд, адис уулуулха шэмэглэлтэй түмэр хэрэгсэлнүүд олоор дэлгээгдэнхэй байна. Шубуун дэн носоохо гоё хайхан подсвечнигүүд, коньяк архи аягалха мельхиороор хэгдэһэн жэжэхэн хундагын амһартанууд (1250 түхэригтэ), гарай модон бэлэгүүд (мэлхэй, заан...) элбэг. Шүрээ, номин, бусад үнэтэ шулуугаар хоноогдон шкатулка – мандала бидэһэртэ ехэтэ һайшаагдаа. Рисовэ (барайгар) саарһаар бүтээгдэһэн сувенирнэ блокнодууд соо тэндэхи ургамалнуудай гербари үгтэһэн байха юм. 200-һаа эхилээд, 450 түхэригтэй гарай бугаагууд, бусад сувенирнүүд олон байна. Үдэрэй 4 дахин ууха энэдхэг сай (450 түхэригтэй) коробко соо хэгдэнхэй харагдана. Сувенирнэ сүүмхэ, гоё пакедүүд баһал эндэ үлгөөтэй байна. Энэдхэг ажалшадтай, уран гартанай бүтээһэн бодото (натуральна) зүйлнүүд ехэ гоёнууддаа. 1900 солхообто сайн бүлэг амһарта мельхиороор хэгдэнхэй.

Буддын шажанай хэрэгсэлнүүдхэ, дамааринаа эхилээд, бодото хлопок, батист бүд хубсаһан, сувенирнүүд бии. Һара болоод, мүнгэн зүйлнүүд олоор асарагдаха. Манай мүнөө үеын энэдхэг хубсаһанай, гарай бэлэгүүдэй, зүүдхэлнүүдэй киоск



ерэжэ, худалдажа абахыетнай уринабди. «Гималаи» таанадые бултыеетнай урина, хүлээнэ, гэжэ тус магазинай худалдагша, урихан шарайтай **Арюна Баталаева** хэлээ һэн.

Буряад ороной ажаһуугшад, энэдхэг, бусад арадуудай хатар, дуу дэлгэрүүлдэг ансамблиин хүтэлбэрилэгшэд, багшанар энэ хайхан хэрэгсэлнүүдтэй киоск ерэжэ, концертэд хэрэгтэй юумээ абахыетнай «Гималаи» урина гэжэ бидэшье бултаңда дуулганабди.

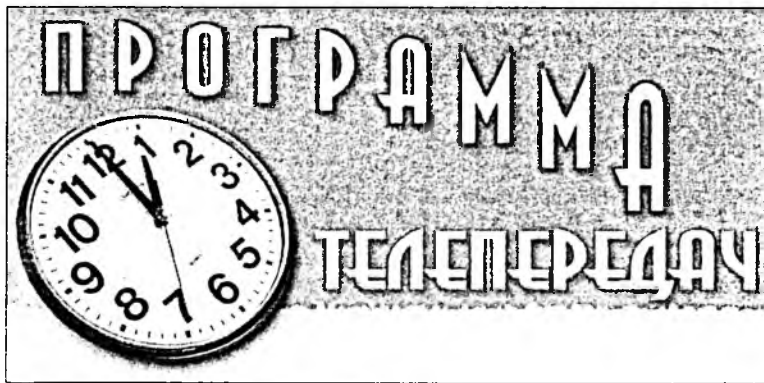
Бэлигма ОРБОДОЕВА. СУРАГУУД ДЭЭРЭ: «Гималаи» гэхэн энэдхэг киоск соо.
Радна-Нима БАЗАРОВОЙ фото.



№35(21729)

Дүхэрнэ

№35(644)



Понедельник, 7

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 ДОБРОЕ УТРО-
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 НОВОСТИ
10.05 МАЛАХОВ +
11.20 МОДНЫЙ ПРИГОВОР.
12.20 КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА
13.20 Т/С «АГЕНТ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ»
14.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 ДРУГИЕ НОВОСТИ
15.20 ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ
16.20 Т/С «ОБРУЧАЛЬНОЕ КОЛЬЦО»
17.10 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
18.00 ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ
19.20 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ»
20.10 «СЛЕД»
21.00 «ЖДИ МЕНЯ»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «ДЕСАНТУРА»
23.30 «Я - ВОЛЬФ МЕССИНГ»
00.40 НОЧНЫЕ НОВОСТИ
01.00 Х/Ф «ДЕЖУРНЫЙ ПАПА»
02.40 Х/Ф «ОБЕТ МОЛЧАНИЯ»
04.10 Х/Ф «ГАНГСТЕРСКИЕ ВОЙНЫ»

«РОССИЯ»

06.00 ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.40 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
09.50 «ИВАН ГРОЗНЫЙ С ДУШОЙ ДОН КИХОТА. НИКОЛАЙ ЧЕРКАСОВ»
10.45 Т/С «ГОНКА ЗА СЧАСТЬЕМ»
11.45 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30 М/Ф «ДОРОЖНАЯ СКАЗКА»

12.45 «ОТЧАЯННЫЕ ДОМОХОЗЯЙКИ»
14.40, 18.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
15.20 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.40 Х/Ф «ВРАГ №1»
17.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
18.25 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
19.00 Т/С «ОДНАЖДЫ БУДЕТ ЛЮБОВЬ»
20.00 Т/С «КАРМЕЛИТА. ЦЫГАНСКАЯ СТРАСТЬ»
21.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
21.50 СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!
22.00 Т/С «РУССКАЯ СЕРИЯ». «КАТЕРИНА. ВОЗВРАЩЕНИЕ ЛЮБВИ»
23.50 «ДЕЖУРНЫЙ ПО СТРАНЕ». МИХАИЛ ЖВАНЕЦКИЙ
00.50 ВЕСТИ +
01.10 Х/Ф «ОДНА НА МИЛЛИОН»

КУЛЬТУРА

08.00 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 16.30, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20 «В ГЛАВНОЙ РОЛИ...»
11.50 Х/Ф «БЛИЗНЕЦЫ»
13.10 ЛЕГЕНДЫ МИРОВОГО КИНО. Л. ЦЕЛИКОВСКАЯ
13.40 Д/Ф «Е. СВЕТЛАНОВ. ВОСПОМИНАНИЕ...»
14.30 Х/Ф «ШУМНЫЙ ДЕНЬ»
16.10 И. БУНИН «ВТОРОЙ КОФЕЙНИК», «В ТАКУЮ НОЧЬ» И «СМАРАГД»
16.35 Д/С «ТАИМСТВЕННАЯ ВСЕЛЕННАЯ АРТУРА КЛАРКА». «ЗАГАДКИ МАЙЯ»
17.05 М/Ф «ПЕРВАЯ СКРИПКА». «ИВАН-ЦАРЕВИЧ И СЕРЫЙ ВОЛК». «ВСЕСЛАЯ КАРУСЕЛЬ»
17.55 Т/С «ДЕВОЧКА ИЗ ОКЕАНА»
18.20 Д/С «ИСТОРИИ О ДИКОЙ ПРИРОДЕ»
18.50 Д/Ф «ОКТАВИАН АВГУСТ»

Ариг Ус

08.30 М/С «КРУТЫЕ БОБРЫ»
09.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ». ПОГОДА
«ТАНЦЫ БЕЗ ПРАВИЛ»
09.30 «ТАНЦЫ БЕЗ ПРАВИЛ»
10.30 УБОЙНОЙ НОЧИ
11.00 Т/С «САША ПЛЮС МАША»
11.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
12.00 М/С «КОТОПЕС»
12.30 М/Ф «КАК ГОВОРИТ ДЖИНДЖЕР»
13.00 М/С «РОГА И КОПЫТА: ВОЗВРАЩЕНИЕ»
13.30 М/С «ГУБКА БОБ КВАДРАТНЫЕ ШТАНЫ»
14.00 «ТАКСИ»
14.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
15.00 «ПОБЕДОНОСНЫЙ ГОЛОС ВЕРУЮЩЕГО»
15.30 «ДОМ-2. LIVE»
17.05 Х/Ф «ОПАСНЫЙ БАНГКОК»
19.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
19.30 Т/С «УНИВЕР»
20.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
20.35 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ»
21.00 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
21.30 «УНИВЕР»
22.00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ». ПОГОДА
23.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
23.30 Х/Ф «ОНА - МУЖЧИНА»

Тивиком

06.00, 06.55, 07.50, 08.20, 09.20, 11.30, 17.40, 18.40, 20.50, 21.50, 00.50, 01.30, 02.30 ПОГОДА
06.00 «АГЕНТСТВО»
06.30 «ЧАС СУДА» С ПАВЛОМ АСТАХОВЫМ
07.30 «ЗВАННЫЙ УЖИН»

СТС - «БАЙКАЛ»

18.50, 20.05, 21.55, 22.30, 23.20, 00.05, 00.50, 01.50 ПРОГНОЗ ПОГОДЫ
06.00 Т/С «ДОЛИНА ДИНОЗАВРОВ»
06.55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 М/С «НОВЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ СКУБИ ДУ»
07.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
08.00 «РАНЕТКИ»
09.00, 13.30, 18.30 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
09.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
10.00 ГАЛИЛЕО
11.00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ»
12.00 ГАЛИЛЕО
12.30 Я ЛЕЧУ
14.00 М/С «МИР СТРАНСТВИЙ»
14.30 М/С «АНИМАГИЯ»
15.00 М/С «ЧОКНУТЫЙ»
15.30 Х/Ф «ВСЕ ТИП-ТОП, ИЛИ ЖИЗНЬ ЗАКА И КОДИ»
16.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
17.00 ХОЧУ ВЕРИТЬ!
17.30 ГАЛИЛЕО
19.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
20.00 «РАНЕТКИ»
21.00 «МАРГОША»
22.00 Х/Ф «ПЕРЕВОЗЧИК-3»
23.50 6 КАДРОВ

00.00 6 КАДРОВ
00.30 КИНО В ДЕТАЛЯХ
01.30 Т/С «О.С. - ОДИНОКИЕ СЕРДЦА»
03.15 ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ

НТВ

07.00 «СЕГОДНЯ УТРОМ»
09.45 ПРОСТО ВКУСНО
10.00 КВАРТИРНЫЙ ВОПРОС
11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 00.00 «СЕГОДНЯ»
11.25 «СРЕДНИЙ КЛАСС»
12.25 ЧИСТОСЕРДЕЧНОЕ ПРИЗНАНИЕ
13.00 СУД ПРИСЯЖНЫХ
14.35 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»
16.30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
17.30 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ»
19.30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
20.30 Т/С «ГЛУХАРЬ»
22.15 Т/С «МЕНТОВСКИЕ ВОЙНЫ»
23.10 ЧЕСТНЫЙ ПОНЕДЕЛЬНИК
00.20 Т/С «ПЛАТИНА»
02.05 «QUATTRORUOTE». ПРОГРАММА РАС АВТОМОБИЛИ
02.40 Х/Ф «ОГНЕННАЯ ЛОВУШКА»
04.35 Х/Ф «ЕСЛИ БЫ КРАСОТА МОГЛА УБИВАТЬ»
06.15 Т/С «ЧУЖИЕ В АМЕРИКЕ»

5 КАНАЛ

08.00 «УТРО НА ПЯТОМ»
11.30 Д/Ф «МИР ПРИРОДЫ. В КОМПАНИИ МЕДВЕДЕЙ»
12.30, 15.30, 18.30, 21.30, 00.30 СЕЙЧАС
12.40 Х/Ф «УКРОТИТЕЛЬНИЦА ТИГРОВ»
14.35 МОЯ ПЛАНЕТА
15.45 МОЯ ПЛАНЕТА
16.35 Д/Ф «СОКРОВИЩА БОУДИКИ»
17.35 Д/Ф «ЧЕРНОБЫЛЬ. 20 ЛЕТ СПУСТЯ»
18.55 ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ
19.00 Д/С «БОРЬБА ЗА ВЫЖИВАНИЕ ЛЬВЫ ЭТОШИ»
20.00 МОЯ ПЛАНЕТА
21.00 ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ 112
22.00 ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ
23.00 Д/Ф «СПЕЦИАЛЬНЫЙ СОВЕТНИК СТАЛИНА»
00.00 ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ 112
01.00 Х/Ф «ЗАКУСОЧНАЯ НА КОЛЕСАХ»
03.05 НОЧЬ/ПРОСТРАНСТВО//ЛЕПОРК
03.35 Д/Ф «ВИНСЕНТ. ЖИЗНЬ И СМЕРТЬ ВИНСЕНТА ВАН ГОГА»
05.25 Х/Ф «МИЛЕДИ». «ТРИ МУШКЕТЕРА»

Дополнительный заработок.
Тел.: 89516327911

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ

Вторник, 8

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 ДОБРОЕ УТРО-
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 НОВОСТИ
10.05 МАЛАХОВ +
11.20 МОДНЫЙ ПРИГОВОР
12.20 КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА
13.20 Т/С «АГЕНТ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ»
14.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 ДРУГИЕ НОВОСТИ
15.20 ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ
16.20 Т/С «ОБРУЧАЛЬНОЕ КОЛЬЦО»
17.10 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
18.00 ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ
19.20 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ»
20.10 «СЛЕД»
21.00 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «ДЕСАНТУРА»
23.30 «Я - ВОЛЬФ МЕССИНГ»
00.40 НОЧНЫЕ НОВОСТИ
01.00 ГЕНИИ И ЗЛОДЕИ
01.30 Х/Ф «ДЬЯВОЛЬСКИЙ ОСОБНЯК»
03.40 Х/Ф «ОТБОЙ»
05.10 Т/С «ПОМОГИ МНЕ, ПОМОГИ СЕБЕ»

«РОССИЯ»

06.00 ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.40 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
09.50 МУХЭ ЗУЛА
10.05 УЛУГУР
10.20 «САГАЙ СУУРЯАН»
10.45 Т/С «ГОНКА ЗА СЧАСТЬЕМ»
11.45 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30 М/Ф «СКАЗКА О ГЛУПОМ МЫШОНКЕ»
12.40 «ОТЧАЯННЫЕ ДОМОХОЗЯЙКИ»
14.40, 18.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
15.20 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.40 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ»
16.35 СУД ИДЕТ
17.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
18.25 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
19.00 Т/С «ОДНАЖДЫ БУДЕТ ЛЮБОВЬ»

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

20.00 Т/С «КАРМЕЛИТА. ЦЫГАНСКАЯ СТРАСТЬ»
21.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
21.50 СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!
22.00 Т/С «РУССКАЯ СЕРИЯ». «КАТЕРИНА. ВОЗВРАЩЕНИЕ ЛЮБВИ»
23.50 «ТАЙНА НОЕВА КОВЧЕГА»
00.50 ВЕСТИ +
01.10 Х/Ф «ВХОДЯТ ОРЛЫ»
03.00 ГОРЯЧАЯ ДЕСЯТКА

КУЛЬТУРА

07.30 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 16.30, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20 «В ГЛАВНОЙ РОЛИ...»
11.50 Х/Ф «ВОЗДУШНЫЙ ИЗВОЗЧИК»
13.05 Д/Ф «ВЕК СТАНИСЛАВСКОГО». «СТРОИТЕЛИ УТОПИИ»
14.05 Д/С «АРХАНГЕЛЬСКОЕ - ПОДМОСКОВНЫЙ ВЕРСАЛЬ»
14.50 Х/Ф «ЕСЛИ ТЫ ПРАВ...»
16.10 И. БУНИН «МАДРИД»
16.35 Д/С «ТАИМСТВЕННАЯ ВСЕЛЕННАЯ АРТУРА КЛАРКА». «БЕРМУДСКИЙ ТРЕУГОЛЬНИК»
17.05 М/Ф «ШЕЛ ТРАМВАЙ ДЕСЯТЫЙ НОМЕР...». «ОСТОРОЖНО, ЦУКА!»
17.55 Т/С «ДЕВОЧКА ИЗ ОКЕАНА»
18.20 Д/С «ИСТОРИИ О ДИКОЙ ПРИРОДЕ»
18.50 Д/Ф «ВИКТОР ПЛОГО»
19.00 ФЕСТИВАЛЬ В ВЕРБЬЕ. РЕНО КАПЮСОН
20.00 Д/Ф «ЮРИЙ ТРУТНЕВ. БОМБА РАДИ МИРА»
20.50 «НАЦИОНАЛЬНАЯ БИБЛИОТЕКА ВЬЕТНАМА»
21.20, 02.55 Д/С «ГОЛАЯ НАУКА». «СТОЛКНОВЕНИЕ КОНТИНЕНТОВ»
22.10 Д/Ф «ВЕК СТАНИСЛАВСКОГО». «ГОДЫ ПОТРЯСЕНИЙ»
23.05 Х/Ф «УЗНИК ЗАМКА ИФ». «АББАТ ФАРИА»
00.10 Д/Ф «САН-ХУАН ДЕ ПУЭРТО-РИКО. ИСПАНСКИЙ БАСТИОН В КАРИБСКОМ МОРЕ»
00.50 Х/Ф «ВЕСЕННЯЯ СКАЗКА»
02.35 ПЬЕСЫ ДЛЯ ФОРТЕПИАНО П. ЧАЙКОВСКОГО

Ариг Ус

07.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
07.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ»
08.00 «ТАКСИ»
08.30 М/С «КРУТЫЕ БОБРЫ»
09.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
09.30 «ТАНЦЫ БЕЗ ПРАВИЛ»
10.30 УБОЙНОЙ НОЧИ
11.00 Т/С «САША ПЛЮС МАША»
11.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
12.00 М/С «КОТОПЕС»
12.30 М/Ф «КАК ГОВОРИТ ДЖИНДЖЕР»
13.00 М/С «РОГА И КОПЫТА: ВОЗВРАЩЕНИЕ»
13.30 М/С «ГУБКА БОБ КВАДРАТНЫЕ ШТАНЫ»
14.00 «ТАКСИ»
14.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
15.00 «ПОБЕДОНОСНЫЙ ГОЛОС ВЕРУЮЩЕГО»
15.30 «ДОМ-2. LIVE»
17.00 Х/Ф «ОНА - МУЖЧИНА»
19.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
19.30 Т/С «УНИВЕР»
20.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
20.35 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ»
21.00 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
21.30 Т/С «УНИВЕР»
22.00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ». ПОГОДА
23.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
23.30 Х/Ф «БУНТАРКА»

Тивиком

06.00, 06.25, 06.55, 07.50, 08.20, 09.20, 11.30, 17.40, 18.40, 20.50, 21.50, 00.50, 01.30, 02.30 ПОГОДА
06.00 «АГЕНТСТВО»
06.30, 12.30, 16.30, 23.30 «24»
06.50 НОВОСТИ «ЭНЭ ЦАГТ» (ТК «АИСТ МОНГОЛИЯ»)
07.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
07.30 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
08.30 Т/С «СОЛДАТЫ-10»
09.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
10.00 «В ЧАС ПИК»
11.00 «ЧАС СУДА» С ПАВЛОМ АСТАХОВЫМ
12.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
13.00 «ЗВАННЫЙ УЖИН»

Ариг Ус

14.00 Х/Ф «ДЕСЯТЬ С ПОЛОВИНОЙ БАЛЛОВ: АПОКАЛИПСИС»
16.00 «ПЯТЬ ИСТОРИЙ»: «РУССКИЙ ТИТАНИК»
17.00 «НЕХТ-2»
18.00 «В ЧАС ПИК»
19.00 ЕСТЬ РАЗГОВОР
19.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
20.00 «НЕХТ-2»
21.00 Т/С «СОЛДАТЫ-10»
22.00 «ЧРЕЗВЫЧАЙНЫЕ ИСТОРИИ»: «43 ЧАСА ДО ВЗРЫВА»
23.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
00.00 «АКТУАЛЬНОЕ ЧТИВО»
00.15 «НЕРЕАЛЬНА ПОЛИТИКА» С ТИНОЙ КАНДЕЛАКИ И АНДРЕЕМ КОЛЕСНИКОВЫМ
00.40 «НОВОСТИ ДНЯ»
01.05 Х/Ф «ПОЛИЦЕЙСКИЕ»
03.25 «ТАЙНЫ ВАШЕЙ СУДЬБЫ. ЭЗО ТВ»
05.25 Д/Ф «НЛО: РУССКАЯ ВЕРСИЯ»

СТС - «БАЙКАЛ»

05.55, 07.00, 08.05, 09.20, 10.05, 11.15, 18.50, 20.05, 21.55, 22.20, 23.25, 00.05, 00.50, 01.50 ПРОГНОЗ ПОГОДЫ
06.00 Т/С «ДОЛИНА ДИНОЗАВРОВ»
06.55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 М/С «НОВЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ СКУБИ ДУ»
07.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
08.00 «РАНЕТКИ»
09.00, 13.30, 18.30 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
09.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
10.00 «МАРГОША»
11.00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ»
12.00 ГАЛИЛЕО
12.30 Я ЛЕЧУ
14.00 М/С «МИР СТРАНСТВИЙ»
14.30 М/С «АНИМАГИЯ»
15.00 М/С «ЧОКНУТЫЙ»
15.30 Х/Ф «ВСЕ ТИП-ТОП, ИЛИ ЖИЗНЬ ЗАКА И КОДИ»
16.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
17.00 ХОЧУ ВЕРИТЬ!
17.30 ГАЛИЛЕО
19.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
20.00 «РАНЕТКИ»
21.00 «МАРГОША»
22.00 Х/Ф «НАЗАД В БУДУЩЕЕ»
00.00 6 КАДРОВ
00.30 СЛАВА БОГУ, ТЫ ПРИШЕЛ!

Ариг Ус

02.00 Т/С «О.С. - ОДИНОКИЕ СЕРДЦА»
03.50 ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ
07.00 «СЕГОДНЯ УТРОМ»
09.45 ПРОСТО ВКУСНО
10.00 «КУЛИНАРНЫЙ ПОЕДИНОК»
11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 00.00 «СЕГОДНЯ»
11.25 «СРЕДНИЙ КЛАСС»
12.20 ОСОБО ОПАСНО!
13.00 СУД ПРИСЯЖНЫХ
14.35 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»
16.30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
17.30 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ»
19.30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
20.30 Т/С «ГЛУХАРЬ»
22.15 Т/С «МЕНТОВСКИЕ ВОЙНЫ»
23.10 ОЧНАЯ СТАВКА
00.20 Т/С «ПЛАТИНА»
02.20 ГЛАВНАЯ ДОРОГА
02.55 Х/Ф «ЦИРЮЛЬНИК»
04.50 Х/Ф «ТЕРРОРИСТКА»
06.40 Т/С «ЧУЖИЕ В АМЕРИКЕ»

5 КАНАЛ

08.00 «УТРО НА ПЯТОМ»
11.30 Д/С «МИР ПРИРОДЫ»
12.30, 15.30, 18.30, 21.30, 00.30 СЕЙЧАС
12.40 Д/Ф «ЧЕРНОБЫЛЬ. 20 ЛЕТ СПУСТЯ»
13.30 Д/Ф «ПОСЛЕДНИЕ ДНИ АНВАРА САДАТА»
14.30 МОЯ ПЛАНЕТА
15.45 МОЯ ПЛАНЕТА
16.40 Д/Ф «АДОЛЬФ И ЕВА»
17.35 Д/Ф «НИКОЛАЙ ОЗЕРОВ. ТАКОЙ ХОККЕЙ НАМ НЕ НУЖЕН»
18.55 ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ
19.00 Д/С «БОРЬБА ЗА ВЫЖИВАНИЕ. КИТЫ ВО ЛЬДАХ»
20.00 МОЯ ПЛАНЕТА
21.00 ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ 112
22.00 ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ
23.00 Д/Ф «ГИБЕЛЬ КОРАБЛЯ «СОЮЗ»
00.00 ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ 112
01.00 Х/Ф «ЕСЛИ БЫ...»
03.30 НОЧЬ/ЗВУК/ГОРИБОЛЬ
04.00 Х/Ф «ОСОБЫЙ ДЕНЬ»
05.55 Х/Ф «МАКС И МОРИЦ: ПЕРЕЗАГРУЗКА»
07.25 Д/Ф «БОЕВЫЕ ОПЕРАТОРЫ»



НТВ

Среда, 9

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00 13.00, 16.00, 19.00 НОВОСТИ
10.05 МАЛАХОВ +
11.20 МОДНЫЙ ПРИГОВОР
12.20 КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА
13.20 Т/С «АГЕНТ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ»

КУЛЬТУРА

07.30 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»
16.30, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20 «В ГЛАВНОЙ РОЛИ...»
Х/Ф «АНТОН ИВАНОВИЧ СЕРДИТСЯ»

ТАКСИ

08.00 «ТАКСИ»
08.30 М/С «КРУТЫЕ БОБРЫ»
09.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
09.30 «РОБОТ-РЕБЕНОК-2»

СТС - «БАЙКАЛ»

05.55, 07.00, 08.05, 09.20, 10.05, 11.15, 18.50, 20.05, 21.55, 22.20, 23.25, 00.05, 00.50, 01.50 ПРОГНОЗ ПОГОДЫ
Т/С «ДОЛИНА ДИНОЗАВРОВ»

«СЕГОДНЯ УТРОМ»

07.00 «СЕГОДНЯ УТРОМ»
09.45 ПРОСТО ВКУСНО
10.00 ДАЧНЫЙ ОТВЕТ
11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 00.00 «СЕГОДНЯ»

«РОССИЯ»

06.00 ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!
06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.40 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
09.50 «УМЕРЕТЬ КРАСИВОЙ. ИРИНА МЕТЛИЦКАЯ»

АРИГ УС

07.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
07.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ»

Тивиком

06.00, 06.25, 06.55, 07.50, 08.20, 09.20, 11.30, 17.40, 18.40, 20.50, 21.50, 00.50, 01.30, 02.30 ПОГОДА
06.00 «АГЕНТСТВО»

СТС - «БАЙКАЛ»

06.00 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 М/С «НОВЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ СКУБИ ДУ»

5 КАНАЛ

08.00 «УТРО НА ПЯТОМ»
11.30 Д/С «МИР ПРИРОДЫ»
12.30, 15.30, 18.30, 21.30, 00.30 СЕЙЧАС

Четверг, 10

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00 13.00, 16.00, 19.00 НОВОСТИ
10.05 МАЛАХОВ +
11.20 МОДНЫЙ ПРИГОВОР
12.20 КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА
13.20 Т/С «АГЕНТ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ»

КУЛЬТУРА

07.30 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»
16.30, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.00, 16.30, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ

ТАКСИ

11.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
12.00 М/С «КОТОПЕС»
12.30 М/Ф «КАК ГОВОРИТ ДЖИНДЖЕР»

СТС - «БАЙКАЛ»

05.55, 07.00, 08.05, 09.20, 10.05, 11.15, 18.50, 20.05, 21.55, 22.20, 23.25, 00.05, 00.50, 01.50 ПРОГНОЗ ПОГОДЫ
Т/С «ДОЛИНА ДИНОЗАВРОВ»

«СЕГОДНЯ УТРОМ»

11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 00.00 «СЕГОДНЯ»
11.25 «СРЕДНИЙ КЛАСС»
12.20 ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ. РАССЛЕДОВАНИЕ

«РОССИЯ»

06.00 ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!
06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.40 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
09.50 «ТОЛИ»

АРИГ УС

07.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
07.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ»

Тивиком

06.00, 06.25, 06.55, 07.50, 08.20, 09.20, 11.30, 17.40, 18.40, 20.50, 21.50, 00.50, 01.30, 02.30 ПОГОДА
06.00 «АГЕНТСТВО»

СТС - «БАЙКАЛ»

06.00 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 М/С «НОВЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ СКУБИ ДУ»

5 КАНАЛ

08.00 «УТРО НА ПЯТОМ»
11.30 Д/С «МИР ПРИРОДЫ»
12.30, 15.30, 18.30, 21.30, 00.30 СЕЙЧАС

Пятница, 11

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00 13.00, 16.00, 19.00 НОВОСТИ
10.05 МАЛАХОВ +
11.20 МОДНЫЙ ПРИГОВОР
12.20 КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА
13.20 Т/С «АГЕНТ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ»

«РОССИЯ»

06.00 ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!
06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.40 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
09.50 МУСУЛЬМАНЕ

ТАКСИ

12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30 М/Ф «ЕЖИК В ТУМАНЕ»
12.40 «ОТЧАЯННЫЕ ДОМОХОЗЯЙКИ»

КУЛЬТУРА

07.30 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»
16.30, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.00, 16.30, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ

«СЕГОДНЯ УТРОМ»

17.55 Т/С «ДЕВОЧКА ИЗ ОКЕАНА»
18.20 Д/С «ИСТОРИИ О ДИКОЙ ПРИРОДЕ»
18.50 Д/Ф «ДЖУЗЕПЕ ВЕРДИ»

№35(21729)

Дүхэрнэ

№35(644)

Table with 3 columns: Time, Program Name, and Description. Includes programs like 'Ариг Ус', 'Тивиком', and 'СТС - БАЙКАЛ'.

Table with 3 columns: Time, Program Name, and Description. Includes programs like 'Тивиком', 'СТС - БАЙКАЛ', and 'НТВ'.

Table with 3 columns: Time, Program Name, and Description. Includes programs like 'СТС - БАЙКАЛ', 'НТВ', and 'Первый канал'.

Table with 3 columns: Time, Program Name, and Description. Includes programs like 'НТВ', 'СТС - БАЙКАЛ', and 'Первый канал'.

Table with 3 columns: Time, Program Name, and Description. Includes programs like '5 канал', 'Первый канал', and 'СТС - БАЙКАЛ'.

Суббота, 12

Отдел рекламы 21-62-62

Отдел рекламы 21-62-62

Отдел рекламы 21-62-62

Отдел рекламы 21-62-62

Table with 3 columns: Time, Program Name, and Description. Includes programs like 'Первый канал', 'СТС - БАЙКАЛ', and 'НТВ'.

Table with 3 columns: Time, Program Name, and Description. Includes programs like 'Первый канал', 'СТС - БАЙКАЛ', and 'НТВ'.

Table with 3 columns: Time, Program Name, and Description. Includes programs like 'Первый канал', 'СТС - БАЙКАЛ', and 'НТВ'.

Table with 3 columns: Time, Program Name, and Description. Includes programs like 'Первый канал', 'СТС - БАЙКАЛ', and 'НТВ'.

Table with 3 columns: Time, Program Name, and Description. Includes programs like 'Первый канал', 'СТС - БАЙКАЛ', and 'НТВ'.

Table with 3 columns: Time, Program Name, and Description. Includes programs like 'Россия', 'Первый канал', and 'СТС - БАЙКАЛ'.

Table with 3 columns: Time, Program Name, and Description. Includes programs like 'Россия', 'Первый канал', and 'СТС - БАЙКАЛ'.

Table with 3 columns: Time, Program Name, and Description. Includes programs like 'Россия', 'Первый канал', and 'СТС - БАЙКАЛ'.

Table with 3 columns: Time, Program Name, and Description. Includes programs like 'Россия', 'Первый канал', and 'СТС - БАЙКАЛ'.

Table with 3 columns: Time, Program Name, and Description. Includes programs like 'Россия', 'Первый канал', and 'СТС - БАЙКАЛ'.

Воскресенье, 13

Отдел рекламы 21-62-62

Отдел рекламы 21-62-62

Отдел рекламы 21-62-62

Отдел рекламы 21-62-62

Table with 3 columns: Time, Program Name, and Description. Includes programs like 'Первый канал', 'Россия', and 'СТС - БАЙКАЛ'.

Table with 3 columns: Time, Program Name, and Description. Includes programs like 'Первый канал', 'Россия', and 'СТС - БАЙКАЛ'.

Table with 3 columns: Time, Program Name, and Description. Includes programs like 'Первый канал', 'Россия', and 'СТС - БАЙКАЛ'.

Table with 3 columns: Time, Program Name, and Description. Includes programs like 'Первый канал', 'Россия', and 'СТС - БАЙКАЛ'.

Table with 3 columns: Time, Program Name, and Description. Includes programs like 'Первый канал', 'Россия', and 'СТС - БАЙКАЛ'.

Table with 3 columns: Time, Program Name, and Description. Includes programs like 'Россия', 'Первый канал', and 'СТС - БАЙКАЛ'.

Table with 3 columns: Time, Program Name, and Description. Includes programs like 'Россия', 'Первый канал', and 'СТС - БАЙКАЛ'.

Table with 3 columns: Time, Program Name, and Description. Includes programs like 'Россия', 'Первый канал', and 'СТС - БАЙКАЛ'.

Table with 3 columns: Time, Program Name, and Description. Includes programs like 'Россия', 'Первый канал', and 'СТС - БАЙКАЛ'.

Table with 3 columns: Time, Program Name, and Description. Includes programs like 'Россия', 'Первый канал', and 'СТС - БАЙКАЛ'.



Томбожап ЦЫБИКОВ

БУДДИСТ-ПАЛОМНИК У СВЯТЫНЬ ТИБЕТА

(Продолжение. Начало в №№ 49(607) за 11 декабря, 50(608) за 18 декабря, 51(609) за 25 декабря 2008 г., 1(610) за 1 января, 2(611) за 15 января, 3(612) за 22 января, 4(613) за 29 января, 5(614) за 5 февраля, 6(615) за 12 февраля, 7(616) за 19 февраля, 8(617) за 26 февраля, 10(619) за 12 марта, 12(621) за 26 марта, 20(629) за 21 мая, 21(630) за 28 мая, 22(631) за 4 июня, 23(632) за 11 июня, 31(640) за 6 августа, 32(641) за 13 августа, 33(642) за 20 августа, 34(643) за 27 августа).

Глава VI ЖИЗНЬ АХАСЫ

По окончании его речи говорит вторая шабдэма, речь которой более касается наказаний, которые ждут нарушителей правил. Тот и другой при речи имеют на голове свои желтые монашеские шапки, называемые ша-сэр, и после каждой паузы стучат концом своего тяжеловесного жезла о землю. Речь произносятся, расхаживая взад и вперед очень важной походкой, и при произнесении сильных выражений топаят с силой ногами. В словах своих они инчут не скрывают, что достаточно малейшего повода, чтобы безжалостно и беспощадно разорить каждого нарушителя установленных правил.

После окончания речей процессия тем же порядком двигается далее, и на северо-восточном углу квартала ее ожидает прислужник от ахасского чойчжона, вышеупомянутого Карма-шяр. Он становится также в положении покаяния. Тут говорит речь только старший шабдэма. Суть речи состоит в том, что теперь настало время выступления Ахасы под покровительством Найчун-чойчжона, а потому Карма-шяр не должен ни давать предсказаний, ни проявлять каких-либо действий в соперничество Найчуну.

Затем процессия движется к трем общественным колодцам, расположенным в различных частях города, здесь также говорят цокдам, чтобы они давали духовенству большого монлама хорошую и обильную воду. В противном случае угрожают совершенно засыпать осушившиеся колодцы. Значение этой церемонии зиждется, понятно, на вере, что каждый колодец имеет своего хозяина-дракона.

Обойдя с такими наставлениями почти весь город, процессия возвращается домой. Так начинается время ахасского монлама.

Сегодня же, как передавали мне, происходило спускание трех цзанцев по веревке с верхушки Поталаского дворца. Для этой ежегодной церемонии с юго-восточного угла Красного дворца натягивается веревка к каменному столбу-тумбе на земле перед дворцом. Эти три акробата надевают кожаные передники и рукавицы и скатываются сверху вниз по веревке на животе. Продавший это освобождается, говорят, на один год от податей.

9 февраля. Сегодня первый день монлама. Происходит занятие мест монахами. Рассаживает их администрация каждого дацана. Главные места в двух больших дворах Чжу занимают монахи монастыря Брайбуна. У центральной колонны навеса северной стороны садятся так называемый цокчэн-умцзад (главный уставщик) монастыря Брайбуна, обратившись лицом на юг. От него на юг идет главный ряд, состоящий, в свою очередь, из четырех рядов, обращенных по два на запад и восток.

Ближе к умцзаду, в крайних рядах, садятся чтецы, из которых главные, именуемые кадайба, являются как бы помощниками умцзада. Они первые подхватывают начатую умцзадом молитву и читают установленным тоном до конца. Остальные из многотысячного духовенства участвуют лишь незначительным числом желющих, начиная и прекращая чтение совершенно произвольно.



Далее садятся перерожденцы, приобретшие звание дацанского чоймцада, а за ними — имеющие духовные степени лхарамбы, сограмбы, дорамбы, габжу, т. е. так называемые «гэбшей», о которых речь будет ниже. Высшие перерожденцы, имеющие звание цокчэн-чоймцада, садятся рядом и выше умцзада. Весь двор занимает такими четверными рядами, между которыми остается узкий проход для надзирателей и лиц, раздающих чай и кашу. Точно так же занимает и рядом находящийся южный двор, где имеется свой умцзад. Монахи из Сэра и Галдана занимают места под навесом перед самым храмом Чжу и в крутовом дворе его. Не поместившиеся во дворах рассаживаются на втором этаже или, вернее, на крышах навеса.

Сюда, понятно, идут маленькие послушники, так как здесь слабее надзор и потому более свободы для детских шалостей. При занятии мест строго соблюдается порядок старшинства по ступеням в известной факультет. Занявшие не подобающее себе место наказываются плетями или дубинами гзиков, а иногда и железными жезлами высших распорядителей. Вообще, должно сказать, что при исполнении всех распоряжений приходится в значительной мере прибегать к помощи дубин, жезлов и длинных прутьев.

Когда все монахи, числом около 20 тысяч, займут свои места во дворах Чжу, в главный двор являются все распорядители, и идут оба шамо по обе стороны центрального ряда, старший на восточной стороне, следующие два прохода занимают двое шабдэма, гзики идут по разным рядам. Затем все, за исключением двух шамо и состоящих при шамо двух гзиков, расходятся по другим дворам.

После краткого доклада собранию старший шамо читает так называемый чжайк большого монлама или, иначе, законоположение, составленное пятым Далай-ламой. Чжайк написан на китайском желтом атласе и представляет сверток, бережно хранимый в двух шелковых платках. Сверток этот приносит гзик на своем плече и, ставши перед шамо, начинает разворачивать при помощи другого. Развернувши, один конец подает шамо.

Тот начинает читать сначала речитативом, но затем переходит уже в беглую декламацию. По окончании чтения чжайк свертывается по-прежнему и уносится, а шамо, надевши свою шапку и взяв в руку жезл, начинает говорить цокдам, т. е. правила, какие должны соблюдаться при монламе. Излагает их, ходя взад и вперед по главному проходу, иногда останавливаясь и обращая свои взоры в какую-нибудь сторону. Собрание хранит глубокое молчание. Между прочим, он сказал: «Я не побоюсь человека высокопоставленного, я не обижу человека ничтожного».

По окончании им речи говорил речь и второй шамо, но гораздо короче. Он угрожал, между прочим, тем, что так как он очень любит деньги, то карманам, нарушивших установленные законы, не будет никакой пощады. Речи эти, произносимые из года в год, имеют свою установленную приблизительную программу, и изменения делаются лишь в стилистическом отношении, в зависимости от ораторского таланта и индивидуальных способностей каждого шамо.

Начало происхождения «большого» монлама относят ко времени реформатора Цзонхави. В биографиях последнего говорится, что в 1409 г. Цзонхавя, сделавши для статуи Чжу вышеуказанные украшения, установил чтение монлама. Говорят, что с этого времени вошло в обыкновение чтение монлама, но, по-видимому, окончательное установление его относится ко времени пятого Далай-ламы, современника маньчжурского императора Канси, который, как говорят, утвердил эти правила.

Лишь только входят шамо, за ними идут гуськом разливальщики чая с медными посеребренными или с чисто серебряными кувшинами. Кувшины обшиты или обернуты кожей или тряпками полотна, которые довольно грязны, и остается только удивляться совмещению грязи с роскошью, но то свойственно народам Дальнего Востока.

Разливальщиками служат простолоудины, прибывшие, как передавали, из Цзана по долгу натуральной повинности. Между ними есть и пожилые, но большинство люди молодые и очень несомненно мальчиков от 12 приблизительно лет. Распоряжаются ими во время разливания несколько духовных из дацана Дзян в Брайбуне. Распорядители эти набираются из молодых людей, отличающихся более физическим развитием, чем умственным. Это особый контингент монастырской братии, известный под названием «добда» или «добдага» (сила-чи), о коих уже упоминаю выше.

После окончания богослужения монахи расходятся по домам. Квартируют они в разных частях города, обыкновенно очень тесно, потому что при старании их поместиться по возможности ближе к центру бывает недостаток квартир, да к тому же и хозяева квартир стараются поместить возможно большее число, потому что с каждого лица взимается плата, установленная таксой, а именно 1,3 монеты или около 27 копеек на наши деньги за время монлама — т. е. за 1 месяц. Большой молам, как уже сказано, длится 20 дней и малый — 10 дней.

10 февраля. Сегодня перед самым закатом солнца происходил обход двух шабдэма. Они шли в своих шапках с обычными жезлами в руках. Их сопровождали по несколько гзиков и табьсков. Свита усердно выкрикивает знакомые нам слова «па-чжю-чжи». Во время таких обходов домовладельцы должны держать в чистоте прилежащие улицы, а духовные вовсе не должны показывать обхождения на глаза.

Говорят, что эти обходы стали происходить после упомянутых выше беспорядков с непалацами, учиненных духовными во время монлама и как раз в сумерки. Попавшихся по неосторожности или тут же наказывают розгами и отпускают, или сажают в кутузку, освобождение из которой уже обуславливается уплатой известного денежного штрафа.

20 февраля. Сегодня 15-е число первой луны. Утром происходило так называемое «крутовращение Майтреи» (по-тибетски — «чжямкор»), т. е. обнесение кругом квартала Чжу изображения Майтреи — Будды будущего мира. Церемония эта, весьма пышно обставляемая в монгольских и бурятских монастырях, проходит здесь совершенно незамеченно, при весьма небольшом стечении народа. Этот будда будущего едва ли не больше почита-

ем настоящего Шакьямуни. Замечательна вера в будущее. Даже будды не вечны и должны уступить свои места другим. Нет надобности заботиться о настоящем, а можно заботиться только о будущем!

Нужно примириться со всеми невзгодами в настоящее время, потому что они не вечны, а заботиться исключительно о лучшем будущем!

Вечером были устроены обычные в ламаистских монастырях «жертвоприношения 15-го (числа)» (чжуи-гай-чодба). По улицам квартала Чжу, на высоких столбах и подставках выставлены различных размеров щиты (натянутая на рамы яковая кожа) с барельефными фигурами и узорами из масла, окрашенного в разные цвета. Эти фигуры налепляются на щиты. Более крупные фигуры делаются вчерне из дерева, затем облицовываются маслом. Перед ними поставлены столы, на коих горят светильники. Все щиты обращены тылом к Чжу, т. е. поставлены по правую руку от идущего по-солонь. Столбы, по-видимому, не закапываются в землю, а укрепляются кучами камней.

Особенно большими размерами щитов и избытием и художественностью фигур отличается чодба Далай-ламских казначеев, устроенная у главных ворот Чжу и двух дацанов Чжю, помещенных на восточной улице квартала. Таких чодба чрезвычайно много, и каждая устроена на средства отдельных монастырских общин, фигуры лепятся особыми мастерами-монахами за особую плату, которая соразмеряется с искусством мастеров.

Когда с наступлением ночи зажигаются светильники, выходы прилежащих улиц окарауливаются тибетскими солдатами для того, чтобы не допустить народ, пока не осмотрит чодба административная власть, в числе коей первое место принадлежит, понятно, Далай-ламе и маньчжурскому амбану. Далай-лама осматривает чодба только тогда, когда он специально поселяется в Ахасе (в самом городе). В нынешнем году его нет в городе, поэтому осматривали чодба маньчжурский амбан и местные князья и перерожденцы.

После осмотра высокопоставленными лицами к чодба допускается простой народ, который как упомянуто уже раньше, вообще очень падок на зрелища. Женщины и мужчины ходят толпами, и взяв друг друга за руки, с громким пением пляшут перед каждой группой чодба. Многие ходят с флаками. Это удовольствие продолжается до поздней ночи. Под конец, как передавали мне, выступают различные хулиганы, которые ловят одиноких женщин. В этом преступлении особенно попадают природные китайцы, но еще в большей степени китайцы от местных матерей.

21 февраля. Ст вчерашних чодба уже ничего не осталось. За ночь успели их убрать. Камни сложены на боковых улицах в кубы. Они затем будут снесены благочестивыми монахами и простолоудинами на реку Уй и приделаны к плотине, которая таким образом ежегодно надстраивается. Плотина эта или, вернее, обкладка правого берега камнем, как бы набережная, сделана там, где течение реки отклоняется к правому берегу. Ниже этого места набережной нет, небольшой участок ее есть только у Нор-булиха.

22 февраля. У набожных ламитов в большом обычае поднесение пожертвований духовенству ахасского монлама или деньгами, или, так сказать, натурой. Последняя состоит из поднесения духовенству похлебки (тутпа) и чая. Самым дешевым, а потому более доступным и обычным, является подношение чая (по-тибетски — «ман-чжя», т. е. «чай для множества»), которое обходится приблизительно в 120 санов мес-

тных монет (160 рублей на наши деньги). Я со своей стороны, следуя, во-первых, обычаю средне-состоятельных богомольцев, каковым я был известен среди духовенства, а, во-вторых, по своему взгляду, почему же не выразить свое сочувствие просвещению народа, которое у ламаитов выражается пока лишь односторонним изучением богословия и отчасти мистицизма, внес еще осенью 20 санов монет, 2 лошади и лошака в казну лабранского чянцзада, откуда мне выдали квитанцию в приеме стоимости одной ман-чжя большого монлама. Лабран-чянцзад называется казначеем или правителем имущества дворца Далай-ламы при Чжовохане.

Вчера, через гэргана Брайбуна-ского камцана Самло, объявили мне, что чай моего имени будет подноситься сегодня утром, и чтобы я к тому времени был совершенно готов и приготовил бы три пачки курительных свечей, а также представил бы свой доклад, т. е. текст тех пожеланий, к исполнению коих я стремлюсь подношением ман-чжя духовенству. Текст этот я заготовил при помощи ламы-тибетца, который составил его по шаблону подобных речей.

Придя ранним утром с тремя пачками курительных свечей, опоясанных красной бумажной лентой, так как чай подносился за здравствующих (за умерших — белые ленточки), я встретил здесь гэргана Самлоского камцана, который был одет в свое лучшее платье. Когда младший шамс, заведующий специально разливанием чая, привел вереницы разливальщиков и поднятием своего жезла на плечо (вроде военного «ружья вольно!») дал знак начать разливание, разливальщики поспешно стали наливать чай в подставляемые монахами деревянные чашки.

Когда они кончили разливание в средних рядах, старший шамо, став в нижнем конце главного прохода, снял свою шапку и мантию и сложил на «сэнэ» — по-тибетски — («орхимчжи» — по-монгольски), услужливо растянутый двумя монахами, сидевшими друг против друга по обеим сторонам прохода, сделал три молитвенных поклона, приставля лоб к своей поднятой шапке, так как делать поклоны ниже не позволяют, во-первых, его ужасно тяжелый костюм, а во-вторых, и грязь пола, облитого чаем с маслом, к которому неудобно прикасаться не только нарядным костюмом, но даже самой оборванной юбкой монаха-пролетария.

После этого он снова надел свою мантию и, держа шапку в руке, начал читать тексты докладов тех лиц, которые в данный период подносят чай. В это время меня с камцанским гэрганом вел на конец главного прохода лама — депутат от лабранских чянцзадов. Он взял в руку одну пачку курительных свечей, вторую дал камцанскому гэргану, а третью — мне, и всем нам трем зажгли их. Лишь только кончилось чтение старшего шамо, мы один за другим в вышеуказанном порядке стали проходить между рядами духовных. Когда дошли до дверей Чжу, то вошли в храм и поклонились статуе Чжу-ринбо-чэ. При самом входе в комнату Чжово свечи отбираются и выдаются при выходе.

Затем мы обошли один раз внутренний храм по-солонь; этим завершилась церемония, и у нас отобрали остатки пачек свечей. Остатки этих свечей продаются по две монеты (новая целая пачка стоит 1 монету) желающим благочестивым людям. Они покупаются с верой в особенную их целительную силу, как служивших такому множеству духовенства. С той же верой в благотворную силу покупаются и палки гзиков по 20 коп.

Подготовила Т. Д. АШЕЕВА.
(Продолжение следует).

«ОЮУН УХААНАЙ ДУНДАРШАГҮЙ ТУЛА ОЙЛГОЖО УНШАХА САГ ГАРГА»

XVII ЖАРАНАЙ ШОРОЙ ШАРАГШАН ҮХЭР ЖЭЛ НАМАРАЙ ЭХИН ХАРА БИШЭН НАРА

Буряад литэ	18	19	20	21	22	23	24
Европын литэ	7	8	9	10	11	12	13
Гараг Нэр	Дабха Лара	Мягмар Марс	Лазба Меркури	Лурдз Юпитер	Баасан Солдон	Бимба Сатурн	Нима Наран
Үнэ	хүжэгшэн	улаан	улаагийн	шара	шарагийн	сагаан	сагагийн
Үдэр	Туулай	Луу	Могой	Морин	Хонин	Бишэн	Тахья
Мэнгэ	1 сагаан	9 улаан	8 сагаан	7 улаан	6 сагаан	5 шара	4 ногоон
Луудал	огторгой	уһан	уула	могон	хич	гал	шорой

Гарагай 2-го намарай эхин хара Бишэн нарын сентябрин 7 (хуушанай 18).

Хүжэгшэн Туулай, 1 сагаан мэнгэн, огторгойдо хуудалтай үдэр. Сагаан шүүдэртэй, Дашиниматай Үдэр.

Бурханда, лусуудта, тэнгэридэ зальбарха, тахиха, дасан хиид бодохо, сан тахиха, хэшгэ даллага абаха, огторгойн үүдэ сахиха, гүрэм заһал хэжэ, угаал үйлэжэжэ, эм найруулаха, хүрэнгэ элээжэ, архи нэрэхэ, замда мүр гаргаха, бэри абаха, хурим хэжэ, гэр байшан бариха, ехэ хүндэ бараалхаха, буянай үйлэ бүтээжэ, үхэр, хони малда хабаатай үйлэ бүтэндэ хайн. Ном эхилэн соносохо, холын замда ябаха, шэнэ дэгэл үмдэхэ, эд юумэ үгэхэ, шарил шатааха, газар хахалха, хубаг татаха, сэрэг хүдэлгэхэ, нүүдэл хэхэ, худалдаа хэхэ, нохой абаха, гэр бүрихэ, үбшэн эмнэжэ эхилхэ, нялхы хүдэдэ оруулаха, газаашан ябуулаха мүү.

Хүнэй үнэ абаа һаа, эг зөөри үршгэхэ, адууна мал гарсалха.

Гарагай 3-да сентябрин 8 (хуушанай 19).

Улаан Луу, 9 улаан мэнгэн, уһанда хуудалтай үдэр. Мягмартагартай үдэр – дайсание могодохого, сэрэг үаридаха, хулгай дээрэмэ элирүүлхэ, гэмтэниэ барихада хайн, мал үгэхэдэ мүү.

Бурхан, лусууд тахиха, дасан шүтээн бодохо, хэшгэ даллага абхуулаха, харюулга хэхэ, буянай үйлэ бүтээжэ, ехэ хүндэ бараалхаха, ном айладал заалгаха, эм найруулаха, зэригые номгоруулаха, шэнэ ноёниэ тахиха, худалдаа хэхэ, дайсание дараха, тоосо хэхэ, үзэл үзэхэ, замда ябаха, түмэр урлаха, хайн үйлэ бэелүүлхэдэ урагшатай. Наһа барагыше хүдөөдэ тахиха, бэри буулгаха, онгосо, хала, модон тээрмэ урлаха, хүүргэ бариха, хүн, малы ханаха, төөнхэхэ, газар малтаха, мал худалдаха, ехэ гол гаталха, заһал бариха, тангариг үгэхэ, хубаг татаха, дайсание номгодохо хойроглоно.

Хүнэй үнэ абаал, хайн нүхэртэй ханилха.

Гарагай 4-дэ сентябрин 9 (хуушанай 20).

Улаагшан Могой, 8 сагаан мэнгэн, уулада хуудалтай үдэр. Хутагын хурса үдэр.

Бурханда зальбарал үйлэжэжэ, сан табуулаха, хангал тахуулаха, хахоуһанда үгэлгэ үгэхэ, бурхан, лусууд тахиха, номын үүдэндэ рохо, Очирпүрэвийн харюулга хэхэ, бэшгэ зурхай зураха, дасанай тахил заһаха, өөрн ажал-мидарада туһатай ажал хэхэ, ураг садан болохо, мал газаашан гаргаха, нүүдэл хэхэ, сэрэг хүдэлгэхэ, зээлээр абаха, мори, үхэр хургаха, байшангай хуури тахиха, гэр бүрихэдэ хайн. Ехэ хэрэг үүдэхэ, ном уншаха, худалдаа хэхэ, модо отолхо, лама болохо, ном соносохо, эд, юумэ газашан үгэхэ, хүрэнгэ элээжэ, эм найруулаха, зарга барихада сэртэй.

Хүнэй үнэ абаа һаа, үлэхэлэн хоонин байдал оршохо.

Гарагай 5-да сентябрин 10 (хуушанай 21).

Шара Морин, 7 улаан мэнгэн, модондо хуудалтай үдэр. Хутагын хурса үдэр.

Бурханда зальбарха, бурхан, тэнгэри тахиха, бэшгэ зурхай зураха, санаар олгохо, дасан хиид бодохо, номын хурал байгуулаха, эрдэмдэ хургаха, ном соносохо, номлохо, хэблэхэ, эм найруулаха, замда ябаха, модо тариха, хүрэнгэ элээжэ, бэри абаха, түрэхэ, нүхэртэй болохо, ноёд хайдта тангариг үгэхэ, һээг гэр тахиха, шэрмэг зүүдхэл зүүхэ, буянай үйлэ бүтэндэ хайн. Байра хуури түбхинуулхэ, мори худалдаха, модо отолхо, удай гаргаха, хүншүү гутууда үйлэжэжэ тэбшэлтэй.

Хүнэй үнэ абаал, үбшэн хүрэхэ.

Гарагай 6-да сентябрин 11 (хуушанай 22).

Шарагшан Хонин, 6 сагаан мэнгэн, хиидэ хуудалтай үдэр.

Бурханда зальбарха, лама болохо, хэшгэ даллага абхуулаха, угаал үйлэжэжэ, тарни уншаха, харюулга хэхэ, бэшгэ зурхай зураха, урлахы ухаанда хуралсаха, хонинхо ашаг шэмэ абаха, мал газаашан үгэхэ, ажалсание абаха, бэри буулгаха, хурим найр хэхэ, эм найруулаха, шэнэ хубсаһа үмдэхэ, замда гараха, наһа барагыше хүдөөдэ тахихада хайн. Нэхэхэ, нүүдэл хэхэ, хүн, малы ханаха, төөнхэхэ, сэрэг үүдэлгэхэ, тээрмэ бодохо, бузар буртаг зайсуулхы хойроглоно.

Хүнэй үнэ абаа һаа, эгэз хоол, ундан элбэгээр олгохо.

Гарагай 7-до сентябрин 12 (хуушанай 23).

Сагаан Бишэн, 5 шара мэнгэн, галда хуудалтай үдэр. Бямбанармын үдэр.

Бурханда зальбарха, дасан хиид нэргэхэ, арамнайлаха, лама болохо, наһанай буян бүтээжэ, эд, мал абаха, худаг малтаха, модо нуулгаха, хото байшан бариха, сээрлиг байгуулаха, зүүдхэл шэрмэг бүтээжэ, зүүхэ, түмэрээр урлаха, замда гараха, ном номлохо, бүжэг наада тахиха, тут дарсаг хиидхүүлхэдэ хайн. Бэри буулгажа, хүрьгэ оруулаха болохогүй, шэнэ хубсаһа эсэхэ, үмдэхэ, худалдаа хэхэ, мал худалдаха, удай гаргаха, наһа барагыше хүдөөлүүлхэ, газар хахалха, хурим хэхэ, нохой абаха сэртэй.

Хүнэй үнэ абаал, эг баран, эгэз хоол, ундан олгохо.

Гарагай 1-дэ сентябрин 13 (хуушанай 24).

Сагагшан Тахья, 4 ногоон мэнгэн, шоройдо хуудалтай үдэр.

Бурханда зальбарха, 8 лусууд тахиха, тахиха үгэлгэ үгэхэ, лама болохо, эм найруулаха, хүн, малы ханаха, тангариг үгэхэ, наад тодор дараха, замда гараха, анда нүхэр болохо, үзэл үзэхэ, эрдэм номдо хургаха, үр жэмэс тариха, адууна мал хургаха, буянай үйлэжэ хайн. Шэнэ гэр бариха, хүн, малы ханаха, төөнхэхэ, хамнаха, шэнэ дэгэл үмдэхэ, мал агталха, бэри абаха, хурим хэхэ, угаал хэхэ үйлэ нүүдэтэ харша.

Хүнэй үнэ абаа һаа, үбшэн, хамшаг хүрэхэ.

Саг ямаршые түргөөр үнгэрнэ гэжэб даа. Бурядай арадай поэт, Россиин Уран зохиолшодой, Журналистнуудай холбоонуудай гэшүүн, Буряад Республикын ба Россиин Федерацийн соёлой габьяата хүдэлмэрлэгшэ, Бурядай Журналистнуудай холбооной Ярослав Гашегай нэрэмжэтэ шангай лауреат, Хүндэлэлэй орденото Цырендулама Цыреновна Дондогойн 77-той боложо ябатараа, 2008 оной шара шорой Хулагана жэлэй алтан намарай эхин сагаан Бишэн харада наһа бараһанһаа хойшо жэл болошобо. Энээнниэ юундэ дурлаабис гэхэдэ, манай эгшэ нүхэр Цырендулама Цыреновнагай дурасхалы еһолоон хүндэлхэ зуураа, һүүлэй арба гаран жэлэй туршада «Буряад үнэн» - «Дүхэрнэ» сониндоо «Зурхай» гаргадаг байһыень тэмдэглэнгүй үнгэрхын аргагүй. Тийн «Буряад үнэн» хэблэлэй байшангай Генеральна директор, ахамд редактор, түүхын эрдэмэй доктор, Бурядай арадай уран зохиолшо Ардан Лопсонович Ангархаев түрэл сониндоо «Зурхай» гаргахы намада дурадхаа һэн. Ахамд редакторай һанамжа дурдахалые зүбшөөн дэмжэжэ, «Зурхай» гаргадаг болоһон байгааб.



Энэ хадаа намада тон шэнэ юумэн байба. Теэд зүбшөөгөөл хадаа үгэдөө хүрэхэ хэрэгтэй. Энээнэй тула зурхайн элдэб номуудые, тусхайлбал, Монголой Үндэлэлтэнэй шэнжэлхы ухаанай академик, шэнжэлхы ухаанай доктор, профессор зурхайшан Лхасарангийн Тэрбишын «Монгол зурхайн цаг тооны бичиг», Зурхайн ухаанай академиин зурхайшан Цэенгийн Цэрен-Очирой «Цаглабар», Монголын Зурхайчдын холбооной Дочинчойнхорлин хиидэй зурхайша лама Ж.Пүрэвжавай «Монгол зурхайн цаг-улирын тооны бичиг», Гандантэгчэлин хиидэй соржо лама, габжа Гаржудийн Диваасамбуутай «Монгол зурхайн цаг тоолмын бичиг», Лобсан Чойнзин багшын (И.В.Сотников) зохиёһон монгол зурхай, «Монгол ном» компаниин бэлдэжэ гаргаһан «Бэрний зурхай», Гандантэгчэлин хиидэй Бадма Его дасанай зурхайша лама Доржийн Цогтбаатарай «Үхэр жилийн цаг тооны бичиг», Улаан-Баятар хотын «Буян-Арвижиха» дасанай дид-хамба лама Агваандондо-вын Баясхаланай (Лувсан-Ендон) зохиёһон «Астрологический календарь» («Зурхайн литэ») (редакторын Улаан-Үдэ хотын Буддын шанай «Ламрим» дасанай Балжиржанцанай Эрдэнэбүрэн гэжэ зурхайн номуудые оложо, наринаар үзэхэ, шуудалха ушартай болобо. Эдэ номууд гол түлэб монгол, ород хэлэнүүд дээрэ хэблэгдэнхэй. Зурхай гаргажа захалхада, энээнниэ мэдэхэ хүнүүдтэй хөөрөлдэһэн, зурхайша ламанартай, тусхайлбал, «Ламрим» дасанай лама Баяр Да-шевтай уулзажа, али бүхы асуудалар хандахада, шухала заабари зүбшэл абаа һэм.

Монголын анха түрүүшын дасан хиидэй хамба, 1639-1704 онуудта ажаһууһан Ц.Лувсанданзанжанцанай хэлэһэн үгүүлэлые эдэ зурхай номуудай олонхын эпиграф (сэдэл шүлэг) боложо, хэблэһэн байна:
Огторгойдо эрьегшэ одон гарга
Оршолонгийн амитаңа сайн,
муугаар нүлөөлэмэй.
Ойлгожо абахыг мэдүүлхын тула
Огото зурхайг бичвээ би.
Гандантэгчэлин хиидэй Бадма Его дасанай зурхайша лама, «Дорно Өрнийн сарын зурхай» («Зүүнэй-баруунай» (Монголой-Европын) нарын зурхай) сониной редактор Байнханд обогтой Доржийн Цогтбаатарай зохиёһон «Үхэр жилийн цаг тооны бичиг» (зураг дээрэ) гэһэн зурхайн ном баримталан манай «Буряад үнэн» - «Дүхэрнэ» сониндо толилоходо, эгээл таарамжатай гэжэ һананаб.

Баруунай (Монголой-Европын) нарын зурхай) сониной редактор Байнханд обогтой Доржийн Цогтбаатарай зохиёһон «Үхэр жилийн цаг тооны бичиг» (зураг дээрэ) гэһэн зурхайн ном баримталан манай «Буряад үнэн» - «Дүхэрнэ» сониндо толилоходо, эгээл таарамжатай гэжэ һананаб.

Ээлжээтэ «Зурхай» гаргахые бэлдэхэдэ, Ехэ долоон гарагай үр, 12 үдэрэй сээрлэхэ үйлэ, монгол нарын 30 хоногой, үдэрэй хуудал, мэнгэн, мүргэл шүтөөнэй 12 холбооной, 12 Тэнгэрийн эзэн үдэрэй үр дүнгүүдые, шэнжэнүүдые нарибшалан хаража, шүүжэ үзэ-дэби.

САГ ГАРГА
Зурхайнуудай нэгэндэ толилогдоһон нимэ гаргагтай шүлэгһөө нэгэ бадаг харуула:
Оршолонгой жамын үршөөлгүй тула
Онсолжо хүзүглэхэ саг гарга,
Оюун ухаанай дундаршагүй тула
Ойлгожо уншаха саг гарга.

ЦОГТБААТАРАЙ НАМТАРЫАА
Вайнханд обогтой Доржийн Цогтбаатар 1968 ондо Ховд аймагай Жаргалантын сомонго (Ховд хото) мүнүгэлэн түрэхэн намтартай. Ховд аймагай Зэрэг сомондо ержэ, гунда хургуула дүүргэһэн байгаа. 2002 ондо Нинмава тарниин Дэчинчойнхорлин хиидэй дэргэ-гэжэ «Авралын ог» шажанай дээдэ хургуулада шажан судалгай-зурхайшанай (багша) мэргэжэлээр хураалжа, бакалаврын зэргэтэй-гээр дүүргээ һэн. 1999-2003 онуудта Дэчинчойнхорлин хиидэй хуралай лама, Да лама (шэрээтэ лама); Монголын Зурхайчдын холбооной түб хэблэ «Зурхай» сониной редактораар ажаллажа байгаар, 2003 ондоо Гандантэгчэлин хиидэй Багша Его дасанга хуралай ламаар, зурхайша ламаар ажаллана. 2002 ондоо Буддын шананай гүн ухаан, шажанай соёл, эрдэм ухаанай дээрэ шугалжа, «Зүүнэй-баруунай нарын зурхай» долоо-гохи жэлэ хэблэн гаргажа байна.

Бата-Мүнхэ ЖИГИТОВ, сурбалжалагша.

ЗАРИМ ҮДЭРЭЙ ШЭНЖЭНҮҮД ТУХАЙ

1. Бальжиниматай (буян хэшгэртэй), Дашиниматай (амгалан байдалай, зол жаргалай) тон хайн үдэрнүүдэ – буян үйлэжэжэ, хэшгэ даллага абаха, гэр байшан бариха, бэри буулгаха, хубараг лама болохо, эд, мал абаха зүйлнүүдэ буян хэшгэ нэмэхэ – онсо хайн.
2. Ехэ бүтээлнүүдтэй холбоотой үдэрнүүдэ эдэл даа:
- «Нямнэши» – энэ үдэр тушаалда дэбжэхэ, ном соносохо, арамнай хэхэ, сахил абаха, бэрийн үйлэжэ маша хайн. Гэр байшан шэнээр барилбал, галда шатаха ба гэрэй эзэндэ мүү.
- «Даваажишин» – даллага абаха, эм найруулаха, бэрийн үйлэ бэелүүлхэ, арамнайлаха, лусын үйлэ зэргэнүүдтэй хайн.
- «Мягмартагар» – дайсание номгодохо, сэрэг ударидаха, хулгай дээрэмэ элирүүлхэ, гэмтэниэ барихада хайн, мал үгэхэдэ мүү.
- «Лхагвалхамцам» – даллага абаха, багша, шаби, аңда болохо, ажал ударидахада хайн, арамнайлаха, бурхан тахиха, эм найруулаха, наһа барагыш ба бэрийн үйлэжэжэ тэбшэлтэй.
- «Пүрвэжал» – бурхан тахиха, ном номлохо, лама болохо, хубсаһа эсэхэ, эмэй зэргэ зөөлөн, буянай үйлэжэ хайн. Шэнэ гэр бариха, уһа шабарай болон наһа барагышын үйлэ тэбшэлтэй.
- «Баасанмаду» – даллага абаха, эм найруулаха, эд шатааха, дайсание номгодохо, бусааха харюулга үйлэжэжэ хайн. Бэрийн үйлэжэ мүү.
- «Бямбанарма» – арамнайлаха, лама болохо, даллага абаха, газар тарьяалангай үр суглуулаха үйлэжэ хайн. Эд, мал газаашан үгэхэдэ, замда ябахад мүү.
3. «Хутагын хурса үдэр» – зүү табиха, ханаха, төөнхэхэ, эритэ мээсэ заһаха, хурсадаха ажалые сээрлээр.
4. «Модон хохимой» үдэр – ураг болохо, бэрийн ба нүгшгэтын үйлэ, буян хэшгэ дуудаха, замда гараха, бурхан тахиха, хубараг лама болохо, буянай үйлэ, нүүхэ мэтые сээрлэгтэй.
5. «Тэрсүүдэ» үдэр – үйлэ бүхэнниэ хориглобол, туһа ехэтэй; алибаа үйлэ үйлэжэбэл, үрэн мүү.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Генеральна директор - ахамд редактор
А.ЛАНГАРХАЕВ.
Редактор **Г.Х.ДАШНБЕЕВА.**

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: И.М.ЕГОРОВ, Б.Г.БАЛЖИРОВ, П.А.НОСКОВ, М.В.КАЛАШНИКОВ, И.В.СМОЛЯК (Буряад Республикын Правительство), А.С.КОРЕНЕВ, Ц.Б.БАТУЕВ, В.Р.БУДАЕВ, Ц.Э.ДОРЖИЕВ (Буряад Республикын Арадай Хурал), Т.В.САМБЯЛОВА (генеральна директорэй 1-дхи орлогшо), Д.Б.ГУРО-ДАРМАЕВА (редакторай орлогшо), С.Б.БАЙМИНОВА (харюусалгата секретарь), В.Г.ГОМБОВА, Н.Д.БАДМАРИНЧИНОВ, А.В.ОЧИРОВА, Б.В.БАЛДАНОВ, А.А.ФАДЕЕВА, В.Д.ДАМДИНОВА.

Манай адрес:
670000, Улаан-Үдэ хото,
Каландаршильиний үйлэ, 23,
Хэблэлэй байшан
«Буряад үнэн».
E-mail:
unen@mail.ru

Газетэ хэблэлэй 4 хуудан хэмжээтэй.
Индекс 73877.
Газетын хэзэг 6150.
Хамтын хэзэг - 30080.
Хэблэлдэ тушаагдаһан саг - 17.00.

«Республиканская типография» г-һон ОАО-до биэли днаноэтивүүдһээ газетэ хэблэгдэ.
670000, Улаан-Үдэ, Борсоовой үйлэ, 13
Директорайн телефон: 21-40-45.
Сүлөө сэн.
Б-0165-дахин номергой оор «Восточно-Сибирское межрегиональное территориальное управление» ФГУ-да бүрндхилдэ абтанхай.

Хэблэлэй байшанай телефонууд: генеральна директорай-ахамд редакторай - 21-50-96, приёмнын - 21-54-54 (факс), ген. директорэй 1-дхи орлогшын - 21-68-08, «Буряад үнэн - Дүхэрнэ» редакторай - 21-64-36, «Бурятия» сониной редакторай - 21-33-61, секретариатай - 21-60-21; таһагууд: экономикын болон политикын - 21-63-86; соёлой болон түүхын - 21-54-93; «Морин хуур», «Вершины» журналуудай редакция - 21-55-97; залуушуулай, оюутадай ажабайдалай - 21-54-96, «Одон» журналай редакция - 21-68-08; мэдээсэлэй - 21-67-81, спортын - 21-54-93, рекламн - 21-62-62, коммерческэ ажалай - 21-55-97, компьютерна түбэй - 21-66-76, бухгалтерин - 21-23-67.

Редакцияда ороһон материалнууд шүүмжэлэгдэтгүй, мүн авторнуудтань бусаагдаатгүй.

Тоонуудай, бодото баримтануудай, хүнэй, нутагай нэрэнүүдэй бэшлэты хэзэггүйрүүлһан ушарта авторнуудшы харюусалгатай. Редакциян һанамжа авторай хитай адили бэшэ байжа магад.



ХОНГЁО ХОНХО ЖЭНГИРЭЭЛ

Улаан-Удын 69 хургуули 500 гаран шэнэ хурагшадта үүдээ сэлин нээбэ. Үдэ голы зүүн бээдэ оршодог хотын 44-дэхи хургуули 54 үхибүү хүлээн абаа.

Энэ хургуулида мүнөө 385 үхибүүн тоологдоно. Эхин классуудай шабинарта зориулан хургуулийн шэнэ байшан барил-

га байгша оной зун эршэтэйгээр ябуулагдажа түгэхсэгдөө. Сентябрийн 1-дэ олонийтын хабаадгалтайгаар хуралсалай шэнэ гуламта эдиршүүлэе угтан абаа.

Хонхын жэнгирээн хэшээлнүүдэй эхилһе хануула. Заншалта ёһоор 10-даху классай хурагша багахан басагые мүр дээ-

рээ хуулгаад, хонхын абыа дэлгэрүүлэн дүхэриглэн гүйбэ.

Нэгдэхуи класса ороһон багашуулые багшанарың омогорхолтойгоор хүтэлөөд, жагсаалда байлгана. Хургуулийн директор Илья Андреевич Комиссаров бүхы хурагшадые, багшанарые хуралсалай шэнэ хаһада харюу-салгатайгаар хандахыень уряал-ба. Улаан-Удын Советскэ районий Захиргаанай толгойлогшо Т.А. Быкова, хотын депутадуудай Советэй гэшүүн В.П. Сажинов гэгшэд амаршалгын найхан үгэнүүдые хэлээ. Удаань Улаан-Удын Захиргаан, хотын депутадуудай Совет багашуулаа Үзэглэл ном бэлэг болгон баряа.

Харюудань үхибүүд номоо оролдосотойгоор үзэхэбди гэхэн удхатай уран шүлэгүүдые унша-ба. Гэртэхинийн үхибүүдхээ үлүү баяртайнууд харагдана.

1-дэхи классай хурагша Юлия Цыбиковагай эжы:

- Басагамни хургуулида бэлдэлгын тусхай хэшээлнүүдые абahan. Урид хүдөөгэй ясли-садта ябahan. Тиймэпээ үхибүүдээр харилсажа шадха. Мүнөөшье суг хураха үетэнөөрөө танилсажа

үрдээд байна. Уншадаг, бэшэдэг, зурадаг, тоолодог.

1-дэхи классай хурагша Светлана Трифоновагай эжы:

- Миний ууган басаган 1-дэхи класса оробо. Тиймэпээ би угаа баяртайб. Света гэртээ хүгшэн эжыгтээ томо болоһон. Үзэгүү-дые илгаруулжа, тооложо бидэ

хургаа хэмди. Тиибэшье хүүгэдэй сээрлигтэ ябаагүй тула, үетэнөөрөө харилсажа шадхагүй байжа болохо гээд, хургуулида бэлдэлгын тусхай хэшээлнүүдтэ ябуулаабди. Багшанар Светые наринаар бэшэн гэжэ магтаа бэлэй. Найнаар хураха гээд най-данабди.

Сарюуна ЭРАШНЕЕВА,
Р.-Н. БАЗАРОВАЙ
фото-зурагууд.



рээ хуулгаад, хонхын абыа дэлгэрүүлэн дүхэриглэн гүйбэ.

Нэгдэхуи класса ороһон багашуулые багшанарың омогорхолтойгоор хүтэлөөд, жагсаалда байлгана. Хургуулийн директор Илья Андреевич Комиссаров бүхы хурагшадые, багшанарые хуралсалай шэнэ хаһада харюу-салгатайгаар хандахыень уряал-ба. Улаан-Удын Советскэ районий Захиргаанай толгойлогшо Т.А. Быкова, хотын депутадуудай Советэй гэшүүн В.П. Сажинов гэгшэд амаршалгын найхан үгэнүүдые хэлээ. Удаань Улаан-Удын Захиргаан, хотын депутадуудай Совет багашуулаа Үзэглэл ном бэлэг болгон баряа.

Харюудань үхибүүд номоо оролдосотойгоор үзэхэбди гэхэн удхатай уран шүлэгүүдые унша-ба. Гэртэхинийн үхибүүдхээ үлүү баяртайнууд харагдана.

1-дэхи классай хурагша Юлия Цыбиковагай эжы:

- Басагамни хургуулида бэлдэлгын тусхай хэшээлнүүдые абahan. Урид хүдөөгэй ясли-садта ябahan. Тиймэпээ үхибүүдээр харилсажа шадха. Мүнөөшье суг хураха үетэнөөрөө танилсажа



ОЮУТАД БОЛОҢООРНЬ АМАРШАЛБА

Бүхы Росси дотор Эрдэм мэдэсын үдэр сентябрийн 1-дэ тэмдэглэгдэбэ. Дээдэ, дунда хургуулинуудта хуралсалай шэнэ жэлэй түрүүшын линейкнүүд үнгэрөө.



Зүүн Сибириин гүрэнэй технологическа университет Сибириин түрүү дээдэ хургуулинуудай нэгэн юм. Росси дотор 200-гаад техническэ дээдэ хургуулинууд сооһоо 49-дэхи хуури эзэлдэг.

Найхан хургуулиа дүүргэһэн, ажабайдалайнгаа шэнэ харгыда гарahan жэдэн зуугаад хүбүүд, басагад Зүүн Сибириин гүрэнэй технологическа университетдэ хурахаа ороо. Нэгдэхуи курсынхидта зориулагданан линейкэ 10 часта эхилхэ байбашье, оюутад 9 часта сугларанхай, бэе бээтэйгээ танилсажа, хөөрэлдэжэ байба. Олонхинь түрэлхид ерээд байна.

Одоошье 10 час боложо, оюутад факультет факультедээрээ зогсобо. Линейкын нээлгэ эхилжэ, шууян шааяан аалидаба.

Энэ баярта үдэрөөр нэгдэхуи курсын оюутадые Зүүн Сибириин гүрэнэй технологическа университетдэй ректор, проректорнууд, деканууд амаршалба.

"Үнгэрлэн хабар та булта ЕГЭ тушаажа, найн сэгнэлтэнүүдые абажа, манай университетдэ оробот. Эндэ найн хуража, университетдэйнгээ нэрэ соло дуудуулжа, заншалыень алдангүй ябаха бээт гэжэ найданаб. Манай томо бүлэ соо орожо, аза талаанаа, бэлиг шадбарияа хүсэд харуулжа, маанадаа, эжы абаяа баярлуулхыетнай хүсэһэнбэ", - гэжэ Зүүн Сибириин гүрэнэй технологическа университетдэй ректор В.Е. Сактоев хэлээ.

Сентябрийн 5 - да Буряад Республикын ниислэл хото үргэн дэлисэтэйгээр өөрынгөө найндэрые тэмдэглэхэнь. Найндэрэй хуулиа нээлгэ Ород драмын театр соо сентябрийн 4-дэ үнгэрхэ. Эндэ Буряадай мэдээжэ артистнар талаан бэлигээ харуулха. Тэдэнэй тоодо Галина Шойдагабаева, «Байгал» театр, «Забавы», «Угол зрения» гэхэн ансамбльнууд, «Мастер года» гэхэн конкурсдо илагшадые тэмдэглэхэ, 2009 оной хотын хүндэтэ эрхэтэдэ элирүүлэгдэхэ.

УЛААН - УДЫН НАЙНДЭР ҮРГЭН ДЭЛИСЭТЭЙГЭЭР ТЭМДЭГЛЭГДЭХЭ



Соведүүдэй талмай дээрэ сентябрийн 5-да 11 часта найндэр залуушуулай карнавальна жагсаалай ябалгаар эхилхэ. Залуушуулай жэлээр хамтадагдаһан 1500-гаад хүбүүд, басагад сугларха. Эдэнэй тоодо залуу бүлэнүүд, хотын ажалай отряднуудай, спортивна хэсэгүүдэй, ниитын нэгдэлнүүдэй түлөөлэгшэд, мэрэй шагналай лауреадууд, «Молодые таланты» гэхэн конкурссын илагшад.

Үдэшын 6 часта «Стильный город» гэхэн шоу үнгэрхэ. Улаан - Удын мэдээжэ модельернүүд 70- аад шэнэ модельнүүдэй хубсаһа сугларашадта харуулха. Иимэ хэмжээ ябуулга хотын найндэр дээрэ түрүүшынхидэ үнгэрхэ. Шэнэ маягаар оёгдоһон платинуудые «Краса Бурятии» гэхэн конкурссын хабаадагшад харуулха. Мэргэжлэн болон наг гуурһаа туршажа байһан шүлэгшэд Арбат дээрэ өөрынгөө уран зохиолнуудаараа харагшадые танилсуулха. Эдэнэй номуудые худалдажа абаха аргатайт.

2009 оной хотын найндэрэй гол шоу Соведүүдэй талмай дээрэ 21 часта эхилхэ. Буряад эстрадын дуушад хонгоо дуунуудаараа, ханхинама хатарнуудаараа баярлуулха. 22- хоо 23 час болотор мэдээжэ ди- джей Саймон (NRJ гэхэн радио) дискотекэ үнгэрхэ. Энэ үдэрэй найндэр гайхалтай гое салюдаар түгэсэхэ. Энэ гоёе фейерверк сугларашад 20 минутын туршада хараха.

ЭГЭЭЛ НАЙХАМНАЙ ХЭН БЭ?

Сентябрийн 10-да "Краса Бурятии-2009" болон "Мисс Улан-Удэ - 2009" гэхэн мэдээжэ конкурснууд үнгэрхэ.

Заншалта конкурсдо хабаадахаа һананан 60-аад хабаадагшад сооһоо эгээл гое басагад элирүүлэгдээ. Эдэнэр үдэр бүхэн сугларжа, финалда бэлдэнэ.

Иимэ гоелтын конкурсдо хабаадахадаа, басагад хүнүүдтэ бээе харуулжа хурана, дүй дүршэлтэй болоно, һонирхолтой хүнүүдээр танилсана.

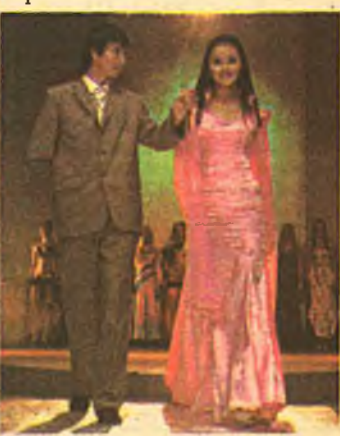
"Басагадай ажабайдалай үргэн харгыда гарахадань, "Краса Бурятии" гэхэн конкурс эхэ нүлөө оруулна. Хуби заяа соонь эгээл һанагдаһан хэмжээ ябуулга болохо гэжэ һананаб", - гэжэ.

"Краса России" гэхэн конкурссын региональна координатор Руфина Уюина хэлэнэ.

Нэгэ һара соо финалда бэлдэжэ, басагадые хаража, тэдэнэрээр хөөрэлдэжэ, жюрин гэшүүд илагшадые шэлэнэ.

"Яагаад басагад бэе бээтэйгээ хөөрэлдэнэб, нүхэсэхэ шадалтай байна гү? Юутээр һонирхдог бэ, ямар зантай басагад бэ гэжэ харанабди", - гэжэ Руфина Уюина хэлэнэ.

"Краса Бурятии" гэхэн конкурссын илагша "Краса России" конкурсдо ошохо. Мүнөө жэл тус конкурс "Евровидения" схемээр үнгэрхэ. Ямар хотын басаган илагша болооб, тэндэ нүгөө жэл "Краса России" болохо. Үнгэрлэн жэл конкурс Петрозаводск хотодо болоһон юм. Мүнөө жэл Кемеровэдэ Россин эгээл гое басагад сугларха.



"Краса Бурятии-2008" гэхэн нэрэ зэргэдэ Улаан - Удын 19-дэхи хургуулин хурагша Виктория Лыгденова хүртэһэн гээд хануулаа.

Эдэ мэдээсэлнүүдые Эржена БАТОРОВА бэлдэбэ.

Авторай фото-зурагууд.